Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...1921 оной ... 21-һээ гарана | № 53 (17176) | 1986 оной мартын 4, вторник | Сэн 4 мүн.

«...ОРОНОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫЕ ХУРДАДХАЛГА БОЛБОЛ МАНАЙ ОЙРЫН БА ХОЖОМОЙ ЭКОНОМИЧЕСКА, СОЦИАЛЬНА, ПОЛИТИЧЕСКЭ БА ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ, ДОТООДЫН БА ГАДААДЫН БҮХЫ АСУУДАЛНУУДЫЕ ШИИДХЭХЭ АРГА МҮН. СОВЕТ ОБЩЕСТВЫН ШАНАРАЙ ТАЛААР ШЭНЭ БАЙДАЛ ГАНСАЛ ИИМЭ ЗАМААР ТУЙЛАГДАЖА БОЛОХО, ТУЙЛАГДАХА ЁҺОТОЙ».

М. С. ГОРБАЧЕВ.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

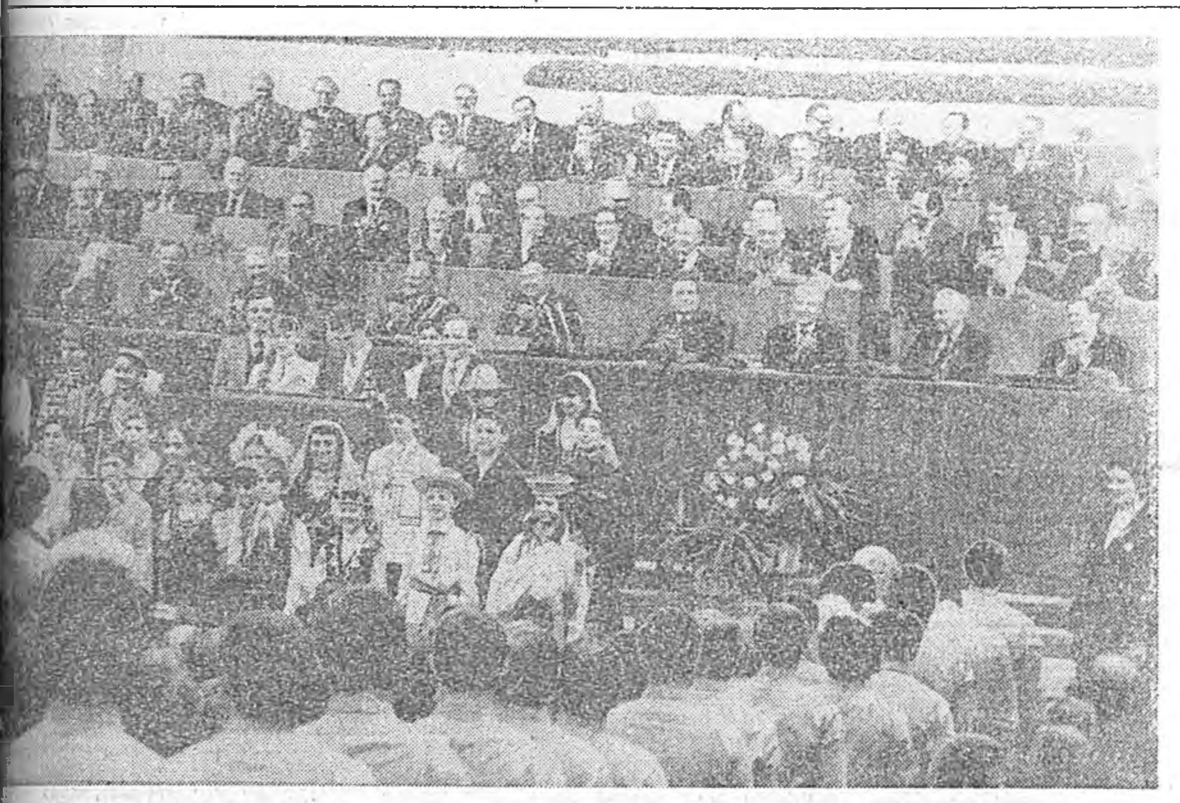
ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...скэ Союзай Коммунис партиин XVII съезд 1986 оной мар...а худэлмэриеэ үргэлжэлүү-...

...нэй заседани дээрэ СССР-...истрнүүдэй Соведэй Түрүү... Николай Иванович Рыжков ...1990 онуудта болон 2000 он ...хи үедэ СССР-эй Экономи...а социальна хүгжэлтын гол ...нүүд тухай» элидхэл хэбэ. ...л ехэ анхаралтайгаар шаг...э, альга ташалгаар нэгэнтэ ...тагдаһан байгаа.

...ь элидхэлые зүбшэн хэл...эхилбэ. Нүхэд: КПСС-эй ...ско обкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Н. Христораднов, «Азнефть» нэгэдэлэй үрөмдэлгын хүдэлмэрииин Али-Байрамлинска управлениин үрөмдэлгын мастер А. Аманов. СССР-эй Науканuудай академиин вице-президент К. В. Фролов, зам харилсаанай министр Н. С. Конарев элидхэл тушаа үгэ хэлээ.

Нүхэд: Никарагуагай Национальна сүлөөрэлгын Сандинис фронтын национальна хүтэлбэриин гүйсэдхэхэ комиссиин вице-координатор Байардо Арсе Кастаньо, Уругвайн Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь Родней Арисменди съезд дээрэ үгэ хэлэжэ, амаршалһан байна.

СЪЕЗД ХҮДЭЛМЭРИЕЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛҺЭЭР

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд мартын 3-да үглөөнэй 10 часта Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ.

Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха, хүн бүхэнэй этигэл найдал ба нангин һайхан хүсэл эрмэлзэлнүүдтэй партиин түсэбүүдые нягтаар нэгэдүүлэн холбодог али бүхы талаһаань наринаар шэнжэлэгдэһэн ябуулганuудай программые зохёохо гээшэ партиин, бүхы арадай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Политическэ элидхэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

Үглөөнэй заседани дээрэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. И. Рыжков** «1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тухай элидхэл хэбэ.

Н. И. Рыжковой хэһэн элидхэл ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ ургтагдаһан байна.

КПСС-эй Горьковско обкомой нэгэдэхи секретарь **Ю. Н. Христораднов** элидхэл тушаа түрүүлэн үгэ хэлэбэ. Ажабайдалай онсо харюусалгатай үедэ совет арадай асари ехэ зохёохы хүсэ шадалые, зориг эрмэлзэлые ороной ниитын-политическэ ба социально-экономическа гол шухала зорилгонуудые бэелүүлгэдэ, манай социалис байгуулалтын ехэ арга боломжонуудые хэрэглэлгэдэ элсүүлэн хабаадуулха гэээшэ манай партида, тэрэнэй Центральна Комитедтэ хабаатай гайхамшагта шэнжэ шанар болоно гэжэ тэрэ хэлэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай тодо хурса, найдал түрүүлмэ Политическэ элидхэл манай бүхы партида, бүхы совет арадта хүсэ шадал нэмээгээ, урма зориг бадаруулаа. Съездын баталан абаһан КПСС-эй Программын шэнэ найруулгаар, Н. И. Рыжковой хэһэн элидхэлэй дүримүүдээр тэрэ ерьбадхагдаһан байна.

Ороной экономико хүгжөөлгын улам ургажа байгаа зорилгонуудые шиидхэлгэдэ томо ехэ промышленна түбүүдэй үүргэ болон харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай партиин Центральна Комитедэй эрилтэнүүдһээ областиин коммунистнууд тобшололнуудые хэбэ гэжэ үгэ хэлэгшэ саашадаа мэдүүлээ. Туйлаһан амжалтануудаа шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ, бидэ партийна комитедүүдэй, совет болон ажахын зургаануудай хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилганабди, социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын мүнөөнэй эрилтэнүүдһээ уламжалан, кадрнуудай, эхин партийна организацинуудай харюусалгыень дээшэлүүлнэбди.

Партиин хараалһан үргэн ехэ зорилгонуудые бодотоор бэелүүлгэ гол түлэб хүдэлмэришэн ангиин гүнзэгы мэдэрэлһээ, эмхидхэлһээ, ажалай ба политическэ эдэбхи үүсхэлһээ дулдыдаха байна гэжэ «Азнефть» нэгэдэлэй үрэмдэлгын хүдэлмэриин Али-Байрамлинска управлениин үрэмдэлгын мастер **А. Аманов** хэлэбэ. Би нефтьшэн хүн хадаа съездын делегадуудай элидхэлнүүдые, хэлэһэн үгэнүүдые шагнахадаа, манай һалбариин урда табигдаһан зорилгонуудай хуби заяанай түлөө харюусалгатай байһанаа онсо мэдэрбэб.

Хори гаран жэл соо би үрэмдэлгын бригадые толгойлноб. Манай бригада эбтэй эетэй, ниитэ нэгэн бүлэ шэнгеэр хүдэлдэг юм. Гэбэшье дүй дүршэлтэй нефтьшэдэй олохон ушарта ажалһаа гаража ошодог байһаниинь халагламаар. Ажалай түлбэридэ, эрхэ байдалда бэрхэшээл түбэгүүдээр, шиидхэгдээгүй асуудалнуудай ушардаг байһаниинь халагламаар. Республикын нефтьшэд урдандаа хэрэглэдэг байһан олохон хүнгэлэлтэгүй болоһон байна. Эдэ асуудалнуудые һайнаар хаража үзэхэ хэрэгтэй гэжэ тоолонобди.

Манай «Азнефть» нэгэдэл табан жэлэйнгээ түсэбые дүүргээгүй гэжэ үгэ хэлэгшэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Өөрөө гэм зэмэтэйб гэжэ тоолоноб. Гэхэтэй хамта мүнөө скважинын байгууламжые, оньһон техникэ болон технологи наринжуулан һайжаруулгын асуудалнуудые эрхилдэг хүнүүдтэ эрилтэ табиха шухала.

Түлишын-элшэ хүсэнэй комплексые хүгжөөлгэ хэдаа удха шанараараа манай оронһоо холо саагуур гарадаг гол шухала зорилго болохо түлишын-элшэ хүсэнэй комплексые хүгжөөлгэ болоно гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Бүхы социалис оронууд энээндэ гол анхаралаа хандуулна. Тиимэһээ һайн коллективтэл адли, тэрэниие хамтаараа шиидхэхэ хэрэгтэй.

СССР-эй Науканuудай академиин вице-президент **К. В. Фролов** үндэһэн шухала шэнжэлгэнүүдэй үрэ дүнгүүдые хэрэглэлгын асуудалнуудта тогтожо хэлэбэ. Һүүлэй үедэ эрдэм ухаанай туйлалтануудые ашаглалгые, нарижуулан һайжаруулха талаар шэглүүлэгдэһэн хэдэн тодорхой хэмжээнүүд абтаһан байна. Хэзээ нэгэтэ техническэ эрдэмэй үүргэдэ мүртэй анхарал хандуулагдадаггүй байгаа. Энэнь эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ тодорхой хохидол ушаруулаа.

Мүнөө СССР-эй Науканuудай академидэ машина бүтээлгын, механикын ба хүтэлбэрилгын хэрэгүүдэй асуудалнуудай шэнэ отделени, тэрэнэй научна түбүүд манай ороной промышленна талаараа хүгжэнги нютагуудта байгуулагданхай.

Академическэ институдуудай туршалгын баазые шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр хангаха, конструкторска бюро болон туршалгын үйлэдбэриие эрид хүгжөөхэ шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Научна түбүүдые мэдээсэлээр хангалгые мүн эрид һайжаруулха хэрэгтэй.

Мүнөө тэдэнэртэ даалгагдажа байһан асари ехэ харюусалгые совет эрдэмтэд гүйсэд мэдэрнэ гэжэ К. В. Фролов үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

Ороной түмэр замшад ажалай ехэ дэбжэлтээр КПСС-эй XXVII съездые угтаба гэжэ зам харилсаанай министр **Н. С. Конарев** хэлэбэ. Бүри һайнаар хүдэлхэ, бүхы ябуулганuудые хурдадхаха, жаяг журамые бэхижүүлхэ гэээшэ Политическэ элидхэл сооһоо хэгдэһэн гол тобшолол болоно.

Хараалагдаһан түсэбүүд хадаа эгээл доодо захын хэмжээнүүд болоно, тэдэниие үлүүлэн дүүргэхын тула бүхы юумэ хэхэ шухала гэжэ түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ, 2000 он хүрэтэрхи үедэ арадай ажахые хүгжөөлгын гол шэглэлнүүд тухай элидхэл сооһоо элеэр харагдана.

Арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд хангаха һалбариин нөөсэнүүдэй ашаар олонхи үрэ дүнгүүдээр дэлхэй дээрэ түрүү зэргэдэ гараха гэээшэ түсэбтэ табан жэлдэ маанадай урдаа табиһан гол зорилго болоно гэжэ бидэ тоолонобди.

Һүүлэй 15—20 жэлэй хугасаа соо ороной экономикодо түмэр замай транспортын дүүргэдэг үүргэ мүртэй сэгнэгдэдэггүй байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Энэнь гүрэндэ ехэ гарза хохидол ушаруулаа гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Саашадаа иимэ алдуу эндүү гаргажа болохогүй. Ороной ниитэ нэгэн транспортна системэ байгуулха шухала байһан тухай асуудалые парти тон зүбөөр табина гэжэ тэрэ хэлээ.

Никарагуагай Национальна сүлөөрэлгын Сандинис фронтын национальна хүтэлбэрилгын гүйсэдхэхэ комиссиин вице-координатор **Байардо Арсе-Кастаньо**, Уругвайн Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь **Родней Арисменди** съезд дээрэ үгэ хэлэжэ, амаршалһан байгаа.

Үдэшын заседани дээрэ 1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд тухай элидхэлые зүбшэн хэлсэһэн байгаа.

Съезд хүдэлмэриеэ мартын 4-дэ үргэлжэлүүлбэ.

(ТАСС).

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд.

Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо гэнтэ хабарай мүндэлһэн шэнги гэрэлтэй, наратай сэлмэг болошоходол гэбэ. Тэрэнэй үргэн уужам зал соо Ленинскэ комсомолой, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионернүүдэй эмхиин, КПСС-эй ЦК-гай дурасхаалта Улаан тугууд намилзаба. Февралиин 28-най үдэр КПСС-эй XXVII съездые амаршалхаяа совет залуушуулай түлөөлэгшэд, пионернүүд ерээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: амаршалгын үедэ зал соо. ТАСС-ай фотохронико.

УРАН БЭЛИГТЭНЭЙ КОНЦЕРТ

КПСС-эй XXVII съездын делегадууд болон айлшадта зорюулагдажа, мартын 1-дэ Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо соёлой уран бэлигтэнэй тоосоон-концерт болобо.

«Эхэ орондо магтаал» гэһэн дуунай аялга Съезднүүдэй ордон соогуур һүр жабхалантайгаар соностоно. Энэ концертдэ зорюулжа, композитор А. Холминовой зохёоһон дууе ССР Союзай Ехэ театрай солистнууд Т. Милашкина, Т. Синявская, Е. Нестеренко, В. Атлантов гэгшэд гүйсэдхэбэ.

Манай Эсэгэ орон уран бэлигтэнээрээ угаа баян юм. Тэрэ зохёохы бэлигтэниие гамтай наринаар һурган хүмүүжүүлнэ. Энэнь совет искусствын хэтэдээ залуу байлгын, буурашагүй амжалтын нюуса болоно. Уласхоорондын конкурсын лауреадууд болоһон залуу артистнуудые нэгэдүүлдэг номер «Баледэй эдир наһан» гэжэ нэрлэгдэнэ.

Амгалан тайбан байдал, хани барисаан тухай, түрэл газар нютаг тухай, тэрээн дээрэ ажаһуужа байһан жаргалта һайхан байдалтай хүн тухай эрхим түрүү мэргэжэлтэ, уран һайханай коллективүүд искусствын хэлээр хөөрэһэн байна.

А. Александровай нэрэмжэтэ Совет Армиин дуу хатарай ансамбль, поэт А. Дементьев, дуушад Л. Казановская, М. Магомаев, А. Кочерга, Р. Гареев, И. Кобзон, Л. Лещенко болон бусад артистнууд съездын делегадуудые, айлшадые халуунаар амаршалба. Хойто зүгэй ород арадай хоор, СССР-эй Гүрэнэй ород арадай хоор, суута «Березка» ансамбль болон бусад союзна республиканuудай түлөөлэгшэд концертдэ хабаадаба.

Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг совет искусствын туйлалтануудай харалга болоһон концертые РСФСР-эй арадай артист Г. Анисимов, СССР-эй арадай артист И. Шароев, ахамад дирижер А. Лазарев, ахамад уран зураашa В. Левенталь гэгшэд бэлдэжэ, Кремлиин Съезднүүдэй ордоной сценэ дээрэ табиба.

(ТАСС).

ПАРТИИН ҮГЭ БИДЭНИИЕ ЗОРИГЖУУЛНА, ЭДЭБХИЖҮҮЛНЭ

ЭНЭ ГУРИМААР ХҮДЭЛХЭДӨӨ

...шын ээлжээндэ совет ...й ажабайдалые улам ...олгохо, тэдэниие бүхы ...й юумэр гүйсэд хан...лхэй дээрэ дайн сэрэ...ылые усадхаха тушаа ...Коммунис партиин ай...ехэ оролдолго гаргада...ПСС-эй XXVII съезд дээ...рэ М. С. Горбачевой хэ...дхэлэй үгэ бүхэнһөөнь ...оно.

...юумэндээ эрид хуби...ээ, обществын ураг...бшалтые хурдадхахын ...йхын түрүүн хүн бүхэ...ылдэ, һанал бодолдо, ...хандасада баһал ехэ...ималта болохо ёһотой. ...ыһаа тад ондоогоор, ...рилтэ өөртөө табижа ...сагнай ерэбэ гэжэ энэ элидхэлые уншаад байхадаа, баһал һайн ойлгохоор.

Жэшээнь, хүдөө ажахые абаад үзэе. Бүри энэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ хүн зониие эдеэ хоолой зүйлеэр хангалга эрид һайжаруулагдаха зэргэтэй. Энэ үе соо хүдөө ажахын үйлэдбэрилгэ хоёр дахин дээшэлүүлэгдэжэ, мяхан, һүн, овощ болон бусад продуктнуудай хүн бүхэндэ хүртэсэ эрид ехэ болгогдохо ёһотой гэжэ элидхэл соо заагдана.

Тиимэһээ хүн зоной эдеэ хоолой гол продукци болохо— мяха, һү үйлэдбэрилдэг бидэ, малшад, һаалишад энэ зорилгые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ шадаал һаа ехэ хубита оруулхын тула юу хэхэ ёһотойбибди гэжэ түрүүшын ээлжээндэ бодожо үзэхэ болонобди.

Хэнэйшье мэдэһээр һү һаалиин фермэнүүдтэ үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлхэ, продукциин шанарые һайн болгохо хэрэг гол түлэб тэндэ хүдэлдэг хүнүүдэй ажалдаа ямараар хандадагһаа, ямар шэнэ онол арга, дүршэл хэрэглэжэ хүдэлдэгһөөнь нилээд дулдыдаха байна.

Манай Булагай фермэ урда жэлнүүдтэшье муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйладаг байгаа. Хэдэн жэлэй саана эндэмнай малай шэнэ байранууд баригдажа, һү һаалиин томо комплекс эмхидхэгдээ юм. Теэд малые шэнэ һайн байрада оруулаад, ехэнхи ажалаа оньһожоруулаадшье байхадаа үйлэдбэриин үрэ дүнгүүд зүндөө өөрөө дээшэлхэ бэшэ ха юм даа. Эндэмнай ажалай шэнэ эмхидхэл, түрүү онол арганууд хэрэгтэй.

Бидэ урзанда жэлһээ эхилжэ, шэнэ гуримаар гэхэ гү, али һү үйлэдбэрилгын поточно-цеховэ гурим нэбтэрүүлжэ, хамтын подрядаар хүдэлдэг болоо һэмди.

Энээнэймнай аша үрэ яһала тобойсо харагдажа эхилээ. Үнгэрһэн жэлдэ урзанданайхитай сасуулхада, комплексдо 1 582 центнерээр ехэ һүн абтаа. Хэрбээ 1984 ондо һаалишан бүхэн үдэрэй 49 килограмм һү абадаг байбал, нёдондо тэрэнь 59 килограммда хүрөө. Энэ үе соо хүнүүдэй ажалай бүтээсэ 16 процентээр дээшэлжэ, абтаһан продукциин центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн урда жэлэйхиһээ 10 шахуу түхэригөөр хямдараа. Тиигэжэ үнеэн бүхэнэй һү һаамые жэлдээ 356 килограммаар дээшэлүүлжэ, тэрэниинь 2 101 килограммда хүргөөбди. Түрүү һаалишад Л. Нагаева, Н. Баландина, М. Чулкова, В. Иванова, Г. Лученинова гэгшэд үнеэн бүриһөө 2 529—3019 килограмм хүрэтэр һү һаагаа. Мүнөөшье һү һаалимнай дээшэлжэл байһаар.

Эдэ баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, ажалай үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ, урагшаа шэнэ алхам хэхэ арга боломжо коллектив, хүн бүхэндэ бии гээшэ. КПСС-эй XXVII съезд бидэнэй урда тиимэл зорилго табина бшуу.

А. ЮГОВА,
Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай һү һаалиин комплексые даагша.

ЗҮБ ЭРИЛТЭНҮҮД ТАБИГДАБА

КПСС-эй XXVII съездэ партиин ЦК-гай Политическэ элидхэл хэһэн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев «ээзн Iбуса ябадалые, хүнэй хүзүүн дээрэ ажаһуулгые зайсуулан сараха, колхоз, совхозуудай зарим хубидань шадабаригүйгөөр, һайнаар ажаллаха дурагүй байһанаа далдалан халхалһан «бидэнэрһээ дулдыдаагүй ушар баримтанууд» гэдэгые усадхан зайсуулха хэрэгтэй» гэжэ тон зүбөөр тэмдэглэһэн байха юм.

Совхозойнгоо һалбари бүхэниие ашаг олзотой болгохын тула хүн бүхэн тооложо, зэргэсүүлжэ һураха ёһотой гэжэ һанагшаб. Нэн түрүүлэн малшад, хонишодой дунда экономическа эхин шатын һургуули эмхидхэжэ, хэшээлнүүдые үнгэргэхэ саг тулаа. Юуб гэхэдэ, хүн бүхэн үйлэдбэриингөө гаргаша бүхэниие тон наринаар тооложо тодорхойлхо болоно ха юм. Хоёрдохёор, иимэ һургуули эмхидхэхэдэ шэнэ онол арга нэбтэрүүлхэдэ туһатай байха. Жэшээлбэл, ажахын тоосооной гү, али хоорондоо чек хэрэглэжэ тоосохо гурим хэрэглэхэдэ алдуу эндүү гаргагдахагүй гэжэ һананаб. Ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэхэдэнь туһатай байха ха юм.

Партиин энэ съезд дээрэ элидхэл хэһэн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев тон зүб эрилтэ табяа. Мүнөө журам, гурим һайжаруулжа байһан үедэ иимэ эрилтэ заабол хэрэгтэй.

Манай совхоз арбадахи табан жэлэй туршада ямар ехэ бэрхэшээлдэ ороо һэм. Жэл бүхэндэ адууһа малдаа хуа шара һолоомо бэдэржэ хаана ошогдоогүйб даа. Эдэ бүгэдэдэ туйлай ехэ мүнгэ зөөришье гаргашалагдаһан байха.

Бидэнэй иигэжэ тулижа, зобожо байхада хүршэ һахалиин совхоз өөрын һолоомотой байдаг һэн. Эндэ гайхахаар юумэн үгы. Хүршэмнай хара таряа тарижа, ган гасуур тэрэ жэлнүүдтэ бараг ургаса хуряадаг байгаа ха юм. Тиин гэһээнь манай ажахы хара таряанай адхашье үрэһэгүй байгаа гэээшэ. Холын бодолтойгоор ажаллагшад ажахыгаа хэды хүндэ бэрхэшээлһээ гаргажал шадана бшуу. Эндэ хүнүүдэй бэлиг шадабари элирүүлэгдээ гэжэ һанагшаб.

Би ехэ хонидые харууһалдагби. Хонишон болоһоорни олохон жэл үнгэрөө. Нёдондо манай бригада 100 эхэ хонин бүриһөө 104 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүхэнһөө 3 400 грамм нооһо хайшалжа тушаагаабди. Байгша ондо хараалһан зорилгомнай ехэ. 100 эхэ хонин бүриһөө 105 хурьга абаха хүсэлэн бии. Мүнөө хониднай түлэг хурьгалжа байна. Үбэлжэлгэшье һайн үнгэржэ, гарза хоролтогүй ондо орожо байнабди. Энэ жэлдэ хони, хурьгадта тэжээл элбэгээр үгтөө. Тобшолон хэлэбэл, манай бригада арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ гүйсэд аргатай. Бидэ саашадаашье партиингаа хараалһан замаар, зүбөөр табигдаһан эрилтэнүүдыень бэелүүлхээр ажаллаха байһанаа мэдүүлнэбди. Манай һуудал байдалые улам һайжаруулха гээд ондоо тээһээ туһаламжа хүлеэжэ һуултагүй. Өөһэдөөл оролдожо, бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажаллажа, саашанхи зол жаргалаа байгуулха гэээшэ бидэнэй нангин хэрэг гэжэ тоолоноб.

С. БАНАЕВА,
Хурамхаанай совхозой ахалагша хонишон.

АНГИН ТЭМСЭЛЭЙ МАНЛАЙДА

...ай парти, правительство, ...совет арад бүмбэрсэг ...э ядерна дайнай аюул...шалан хамгаалхын ту...р бүри тэмсэнэ. Тиихэ ...хүн түрэлтэнэй эрдэм ...ар бүтээгдэһэн, айхаб...хэ аюултай ядерна буу ...үүдые хорооха, бүхыдэнь ...ха, гэһэн дурадхалнуу...анай правительство оло ...оруулһан байна. КПСС...VII съезд дээрэ партиин ...Генеральна секретарь ...Горбачевой хэһэн Поли...кэ элидхэл соо дэлхэйн ...үүдэй хоорондо зүрил...үүдэй олоншье һаа, хүн ...тэнэй бүрин бүтэн улэ...ни харилсаа, эрхэ бай...оогоохо гэээшэ тон шухала зорилгонууд гэжэ хэлэгдэнэ.

Эб найрамдалта совет үүсхэлнүүдые манай Михайловкын совхозой коллектив бүримүһэн һайшаан дэмжэнэ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой элидхэлтэй танилсахадаа, тон зүб, эгээл саг соогоо гаргагдаһан удха түгэлдэр, баранда ойлгосотой уг зорилгонууд гэжэ бидэнэр тоолонобди. Газар дэлхэйн алишье түбидэ, тохой буланда ажаһуудаг хүн зон дайн дажаргүй, амгалан тайбан байдалые хүсэнэ ха юм. Гэхэтэй хамта манай гүрэнэй ядерна туршалгануудые болюулха тухай шиидхэбэринүүдые абаад байхада, США-гай зонхилогшод шэнэ буу, зэбсэгүүдые түхеэрэлгэ үргэлжэлүүлһээр байна. Тэдэнэй хорото ябуулгачуудые бидэнэр шоо үзэн ябанабди. **«Түбхын түрүүндэ гол баялиг болохо хүн эрдэнидэ, тэрэнэй арга боломжодо гамтайгаар хандаха. Эгээл энэ талаар мүрысөө гэжэ капитализмын» байгуулалтада дурадханабди. Бата бэхи эб найрамдалай эрхэ байдалда мүрысөө гэнэбди»** — гэжэ нүхэр М. С. Горбачевой элидхэл дотор дурадхагдана.

Амгалан байдалай түлөө нангин тэмсэлэй манлайда ябаһан манай түрэл коммунис партиин, совет правительствын үүсхэлнүүдые дэмжэжэ байһанаа үшөө дахин элирхэйлнэбди. Тэрэшэлэн амжалта түгэс ажалаараа харюусан, КПСС-эй XXVII съездын хараа түсэбүүдые бэелүүлхэ зэргэтэйбди.

Ц. НАЙДАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Захааминай район.

АЖАЛААРАА ХАРЮУСАХАБДИ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой XXVII съезд дээрэ хэһэн Политическэ элидхэлые ехэ анхаралтайгаар уншааб. Би үншэн коммунист, дайнай ба ажалай ветеран хадаа, партиимнай хүтэлбэрилэгынын элидхэл соо элирхэйлэгдэһэн партиин гадаадын политикын эб найрамдалта шэглэлнүүдые халуунаар дэмжэжэ байһанаа дуулгаха хүсэлтэйб.

Минии наһан соо, мүн совет хүн бүхэнэй хуби заланда үнгэрһэн дайнай жэлнүүд зоболон гашуудалай гүнзэгы мүрнүүдые үлөөгөө. Хүнэй ами наһанай үнэ сэн тухай номһоо уншажа бэшэ, харин немец фашистнартай болоһон шэрүүн тулалдаануудта хабаадажа, ойлгоо һэм. Шэнэ дай һүжэроогиэдтэ үнгэрһэн дайнай түүхэ һануулан, тэдэниие һэрэмжэтэй байгты гэхэ хүсэлтэйб.

Дүшэн жэлэй туршада хонишоноор хүдэлөөд, мүнөө наһанайнгаа амаралтада гаранхайб. Нарһатын совхозой залуу хонишодтой ажалайнгаа дүй дүршэлөөр хубаалдан, тэдэниие һурган хүмүүжүүлгэдэ хубитаяа оруулалсадагби. Мүнөөшье хаба шадалаараа оролдожо, хонишон угаа залган дамжуулһан басагандаа туһалжа байнаб. Үбэлжэлгын харюусалгата хаһые гарзагүйгөөр дабажа гарахын, түл абалгые һайнаар үнгэргэхын түлөө оролдон, габшагай ажалнай эб найрамдалай түлөө совет арадай ябуулжа байһан тэмсэлэй эрчэ хүсэндэ нэмэлтэ хүсэн болохо бэзэ гэжэ найданабди.

Д. ЦЫБИКОВ,
Яруунын районой Нарһатын совхозой дайнай ба ажалай ветеран.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

1986—1990 ОНУУДТА БОЛОН 2000 ОН ХҮРЭТЭРХИ ҮЕ
СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТ
ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮД

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. И. Рыжковой 1986 оной мартын 3-да хэһэн эл

Нүхэд делегадууд!
Хүндэтэ айлшад!

Далаад жэлэй хугасаа соо Советскэ Союзай Коммунис парти агууехэ Ленинэй зааһан замаар ороноо бата найдамтайгаар хүтэлжэ ябана. КПСС-эй XXVII съезд парти болон арадай баатаршалгата түүхэдэ онсо һуури эзэлхэ юм. Тэрэ коммунис байгуулалтын тон харюусалгатай шатада манай Эхэ ороной урагшаа дабшалгын стратегиие тодорхойлхо, совет обществын ажабайдалай бүхы талые үндэһөөрнь хубилгалгада эхи табиха уялгатай.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой XXVII съезддэ хэһэн КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл соо парти болон арадай зохёон байгуулхы ажал ябуулгын асари ехэ зураглал дэлгэгдэжэ харуулагдаһан байна. Тэрээн соо марксизм-ленинизмын хэлбэришэгүй гол ёһонуудай хараа бодолоор, зохёохыгоор социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын хараа бодол үндэһэлэн баримталагдана, партийна гүрэнэй ба ниитын ажабайдалай бүхы асуудалнууд үшөө дахин бодомжолжо үзэгдэнэ Социализмые али бүхы талаарнь нарижуулан һайжаруулгын стратеги ба тактика, КПСС-эй, Совет гүрэнэй дотоодын болон гадаадын политика шэнэ ёһоор тодорхойлогдоһон байна. Ангиин гүнзэгы шэнжэлэлэй үндэһөөр мүнөө үеын дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй тэнсүүринүүд, тэдэнэй хүгжэлтын гол шэглэлнүүд, зүрилдөөнүүд элирхэйлэгдэнэ, дэлхэйн социалис байгуулалтын улам бэхижэжэ байгаа хүсэн харуулагдана. Бүхы хүн түрэлтэнэй зүрхэ сэдьхэлые хүдэлгэжэ байһан дайн ба амгалан тайбан байдалай, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө асуудалда манай хараа бодол добтолхы ехэ хүсэтэйгөөр найруулагдаһан байгаа.

Гүнзэгы үзэл сурталай удха, теоретическэ ухаан бодол, ушаржа байһан дутуу дунданууд болон бэрхэшээл түбэгүүдэй ушар шалтагаануудые эбсэшэгүй шангаар сэгнэлгэ, бодото байдал, шэнэ зорилгонуудые шууд сэхээр табилга — эдэ бүгэдэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэлые түүхэтэ ехэ удха шанартай документ гэжэ тоолохо үндэһэ баримта олгоно.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй үүргэ нүлөөн доро орон доторнай тогтоогдоһон морально-политическэ оршон байдал, Политическэ элидхэлэй гол удха болоһон партиин абаһан хараа шэглэлэй үнэн зүб байлгада абьяас ехэтэйгээр этигэлгэ съездын бүхы хүдэлмэриие тодорхойлно. Тэрэ бүтэмжэтэй һайн, совет арадай үмэнэ партиин үндэр ехэ политическэ харюусалгатай, үнэн сэхээр хандалгын оршон байдалда үнгэржэ байна. КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэлые, партиин Программын шэнэ найруулгые зүбшэн хэлсэлгэ партиин зэргэнүүдэй нягта жагсаалтай, совет коммунистнуудай, бүхы совет хүнүүдэй һанал бодолой, ажал ябуулгануудай бата нэгэдэлтэй байһые толотомо хурсаар элирхэйлэн харуулна.

Партиин Центральна Комитедэй съездын үзэмжэдэ табиһан 1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проект хадаа политическэ болон арадай ажахын шухала документ болоно. КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленум дээрэ найруулагдаһан эршэмтэй хүгжэлтын хараа бодол тэрэнэй гол үндэһэ һууринь мүн. Проект дотор энэ зуун жэлэй һүүл болотор бэелүүлэгдэхэ программна зорилгонууд тододхогдоно, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые шэнэдхэн хубилгалгын, обществын социальна хүгжэлтын гол шухала шэглэлнүүд тодорхойлогдоно.

Гол шэглэлнүүдэй проект совет хүнүүдэй ажабайдалай ашатуһада, ерээдүйдэ тэдэнэй этигэл найдалда сум харюусана. Энэнь тэрэниие зүбшэн хэлсэлгын ёһотойл бүгэдэ арадай хэмжээе шэнэ хүсэтэйгөөр харуулаа. Багсаамжалхада, 110 миллион шахуу эрхэтэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа. Ажалшадай дурадхалнууд болон ажаглалтанууд соо ашаг үрын ургалтын, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгын, арадай баялигта гамтайгаар хандалгын, продукциин шанарые һайжаруулгын, хүтэлбэрилгые нарижуулан гуримшуулгын үндэһэн шухала асуудалнууд табигдана.

Журам болон гуримые саашадань бэхижүүлхэ, даалгагдаһан хэрэгэйнгээ түлөө ажалша коллективүүдэй, хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые бүгэдэ ниитэ дэмжэнэ. Социальна хүгжэлтын, ажабайдалай материальна ба соёлой хэмжээе дээшэлүүлгын, социальна үнэн зүбэй гол ёһыо залан сэхээр бэелүүлгын, гутамшаг муухай

ябадалнуудтай тэмсэлэй асуудалнуудые үргэнөөр зүбшэн хэлсэһэн байгаа.

Бүхы зүбшэл хэлсэлгэ, тэрэнэй шэнжэ шанар ажалшадай политическэ болбосоролой улам ургажа байһые, социалис Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ манай обществын бүхы хүн зоной гүнзэгы сэдьхэлһээ һанаагаа зобожо байһые үшөө, үшөө дахин элирхэйлэн гэршэлнэ.

Гол шэглэлнүүдэй проект гадаадын оронуудта ехэ һонирхолтойгоор угтагдаа. Тэрээндэ хандасын адли бэшэ байһаниинь элитэ. Манай ангиин дайсад, хархис хүсэнүүд хараалагдаһан түсэбүүдэй удхые, зорилгонуудые хазагайруулхые һэдэһэн байгаа. Зүгөөр эдэ бүгэдын үргэн ехэ хэмжээнтэй, зориг түгэлдэр байһые тэдэ ойлгожо шадахагүй байна. Манай ханинар, нэн түрүүн аха дүү социалис оронуудтахи нүхэднай шэнэ ниитын байгуулалтын лаха аргагүй булюу байһые, мүнөө үеын социально-экономическа үндэһэн шухала асуудалнуудые тэрэнэй шиидхэхэ аргатай байһые энэ документ соо харана. Манай ханинар нэгэдэлые бэхижүүлгэтэй, социализмын хараа байдалые хүгжөөлгэтэй, бүхы түрүү үзэлтэй хүсэнүүдэй хараа бодолые, дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлгэтэй тэдэнэр энээниие батаар холбоно.

	XXVI съездын баталһан гол шэглэлнүүдээр	Бодото дүүргэлтэ
Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дундуур салин хүлһэн, 1980 онойхидо орходоо 1985 ондо процентээр	113—116	113
Колхознигуудай һарын дундуур ажалай түлбэри, 1980 онойхидо орходоо 1985 ондо процентээр	120—122	129
Хэрэглэмжын ниитын фонднууд, 1980 онойхидо орходоо 1985 ондо процентээр	120—125	125
1981—1985 онуудта байрын гэрнүүдые ашаглалгада оруулалга, миллион дүрбэлжэн метр ниитэ талмайтай	530—540	552
1981—1985 онуудта һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудые ашаглалгада оруулалга, миллион һууритай	2,5	2,9
1981—1985 онуудта юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудые ашаглалгада оруулалга	4,3	5,2
Больницын оро дэбдихэрэй тоо, 1980 онойхидо орходоо 1985 ондо процентээр	108—110	108,7
1981—1985 онуудта дээдэ болон тусхай дундуур һургуулинуудта мэргэжэлтэдые бэлдэлгэ, миллионоор	10	10,5

Пенсеэр хангалга, элүүр энхые хамгаалгын гурим һайжаруулагдаа олон үхибүүдтэй бүлэнэртэ гүрэнэй зүгһөө үзүүлэгдэдэг туһаламжа нилээд ехэдхэгдээ. Гэгээрэлдэ, һургуулиие хубилган шэнэлэлгые бэелүүлгэдэ горитой мүнгэ зөөри гаргашалагдаһан байна. Урда урдын түсэбтэ табан жэлнүүдтэл адли, байрын гэрнүүдые барилга үргэн дэлисэтэйгээр хэгдэбэ. 10 миллионһоо дээшэ гэр байра ашаглалгада оруулагдаа. Партиин захяа заабаринуудтай зохилдуулагдажа, хүдөө нютагыю социальна талаарнь шэнэдхэн хубилгалгын, хүдөөгэй болон городто ажаһуугшадай байдалай хэмжээе ойро дүтэ болгохо хэрэг үргэлжэлүүлэгдээ.

Тиигэжэ түсэбтэ табан жэлэй үедэ ехэ юумэн хэгдээ. Гэхэ зуура тэрэнэй дүнгүүдтэ үнэн зүб сэгнэлтэ үгэхэ, ерээдүйдэ шухала тобшололнуудые хэхын тула манай урагшаа дабшалтада һаад тойбо ушаруулжа байдаг горитой дутуу дундануудые партийна ёһоор, залан сэхээр элирүүлхэ уялгатайбди.

Түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудай хэмжээндэ гүйсэд гаража шадаагүйбди гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Олохон һалбаринууд хараалагдаһан түсэбүүдээ бэелүүлжэ шадабагүй. Бүхы табан жэлэй туршада 35 миллион тонно хабтайлгагдамал түмэр, 145 миллион тонно нүүрһэ, 50 миллионһоо дээшэ тонно нефть, 16 миллиард түхэригэй хэрэглэмжын эд бараан дутуугаар үйлэдбэрилэгдөө. Бүтээн гаргагдаһан машинанууд болон түхеэрэлгэнүүдэй байгууламжа, техническэ хэмжээн, шанар арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ харюусадаггүй байгаа. Химическэ, ой модоной болон модо болбосоруулгын промышленностьдо ходо ходо гээгдэл тохёолдоһон байна. Ниитэ барилгын гол министерствэнүүд түсэбүүдээ жэлһээ жэлдэ дүүргэдэггүй байгаа. Хүдөө ажахыда гаргашалагдаһан ехэ нөөсэнүүдһээ ёһотой ашаг олзо абажа шадаагүйбди. Ашаг үрэ дээшэлүүлхэ даабаринууд хододоо дүүргэгдэдэггүй байгаа, эрдэм-техникын дэбжэлтэ һулаар бэелүүлэгдээ.

Эдэ бүгэдэ экономико хүгжөөлгын ниитэ дүнгүүдтэ, тэрэнэй тэнсүүринүүдтэ горитой нүлөө үзүүлээ, тиигэжэ национальна доход хэдэн миллиард түхэриг гээлтэдэ ороо. Энээнһээ уламжалан, бодото ашаг олзо, рознично эд бараанай эрьесэ гэхэ мэтын хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулха зарим даабаринууд дүүргэгдэбэгүй. Мүнгэн һан болон тэрэнэй эрьесэ түбэг бэрхэшээлдэ ороо.

Тиигэжэ, нүх
соо тохёолдоһ
данууд туйлай
богони болзор
усадхахын арга
лүүлэгдэһэн
нүүд экономик
һон хангалтагү
лые һайжаруу
тогтууритай ба
хүгжэлтын зам
даагүй. Үндэһэ
нүүдые хэхэ х
Тиин парти ор
табигдаһан үй
шиидхэбэринүү
арга оролдосо
һэн байна. Ма
ажабайдалда
шата болоһон К
апрелиин (1985 о
мунистнуудые,
имагтал иимэ
лалтануудта
жуулһан байха
иимэ шэнэдх
эрилтэ хэрэгл
циально-эконом
тые хурдадхаха
хараа шугамда

Энээнэй тула
ажахы бүхы
тай: үйлэдбэри
-никын ба с
түгэлдэр хүс
шадабаритай
байгаалиин нөө
тай. Мүнөө гол
ниинь юуб гэ
гын социалис
байдалые, ула
гаа арга боло
рэглэжэ, КПСС
ческа стратеги
рэнь эршэмтэй
ёһотойбди.

I. ТҮСЭБТЭ АРБАН НЭГЭДЭХИ ТАБАН ЖЭЛДЭ
СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЭ — ДҮНГҮҮД, ТОБШОЛОЛНУУД

Нүхэдүүд!

Коммунис парти Ленинэй ёһо заншалнуудые хэлбэришэгүйгөөр сахижа, экономико хүгжөөлгын байдалые, арга боломжонуудые бодотоор сэгнэлгын, гаталһан харгы замаа зүб мүрөөр шэнжэлэлгын үргэн хараа бодолые хододоо тааралдуулан табидаг байгаа, мүнөөшье табижа байна.

Гол шэглэлнүүдэй проект соо үнгэрһэн түсэбтэ табан жэлэй дүнгүүд согсологдоо. Совет хүнүүдэй ажалаар ороной экономическа хүсые бэхижүүлгэдэ горитой хубита оруулагдаа гэһэн тобшолол хэхэ бүхы үндэһэ баримтануудые тэдэ олгоно. Энээнэй үндэһэ һуури дээрэ арад зоной һуудал байдал бүри һайжаруулагдаа, манай Эхэ ороной өөрыгөө хамгаалха хаба шадал ёһотой хэмжээндэ гаргагдаа.

Гэхэтэй хамта XXVI съездын хараалһан даабаринуудые бэелүүлгын хүндэ хүшэр, харин тэрэнэй эхин шатын айхабтар орёо бэрхэшээлтэй оршон байдалда үнгэрһыень мэдэнэбди. Далаад онуудта экономико хүгжөөлгэдэ ушарһан хангалтагүй хараа шэглэл һулаарулагдахагүйһөө гадна, харин наяад онуудай эхиндэ бүри һүжэрһэн байгаа. Энэнь түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабариие дүүргэлгэдэ хангалтагүйгөөр нүлөөлөө. Түрүүшын хоёр жэлэй туршада ургалтын эршэ дэлисэ буураһан, ажахы эрхилэлгын шанар доошолһон байгаа. 1982 ондо промышленна продукциин ургалтын эршэ арбадахи табан жэлэй дундуур хэмжээнһээ 1,5 дахин доошолһон байгаа. Бэрхэшээл түбэгүүдэй ургэдхэлгэ социальна һалбариин гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлбэ. Тиигэжэ түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ хүн зоной бодото ашаг олзые дээшэлүүлгэ зогсоогдошоһон шахуу байгаа.

Эндэ хэдэн ушар баримта нүлөөлһэн байна. Дутуу дундануудай үндэһэн шалтагаануудынь юуб гэхэдэ, тоогой ба хэмжээнэй талаар арга боломжонуудай гол түлэб барагдалгатай холбоотой экономическа байдалай хубилалта бодото ажал ябуулгада саг соогоо хараада абтаагүй, үе сагай эрилтэнүүдтэй зохилдуулагдан, арадай ажахые, хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгаха талаар ёһотой оролдолго хэшээл гаргагдаагүй байшоо.

Тиихэдэ түбтэ, мүн нютагуудта олон хүтэлбэрилэгшэд хуушарһан аргаар ажал ябуулгаяа хүтэлбэрилжэ, шэнэ эрхэ байдалда хүдэлхөөр бэлэн бэшэ байшоо. Гурим ба журам яаха аргагүйгөөр һулаарулагдаһан байха юм. Эрилтэ ба харюусалга доошолуулагдаа. Түсэбүүдээ доошонь оруулжа, заһабари хэхэ ябадалаар дашуурдаг болоһон байгаабди. Түсэбэй дүүргэлтэ хуули гурим, ажахын ажабайдалай хэм хэмжээн болоно гэһэн социалис экономикын хэлбэришэгүй гол ёһонһоо эдэ жэлнүүдтэ хадуурһан байгаабди. Иимэ үзэгдэлнүүдтэ политическэ залан сэхэ сэгнэлтэ үгтэдэггүй, ёһотой тобшололнууд хэгдэдэггүй байгаа.

Тохёолдоһон байдалые шүүмжэлхы ёһоор шэнжэлжэ, парти ажахын байгуулалта хүтэлбэрилгые шангадхаха, нэн түрүүн ажалай эмхидхэл болон журамые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абаһан байна. Тэдэ бүгэдэ арадай дэмжэлгэдэ хүртэжэ, манай урагшаа дабшалтада ехэ түлхисэ үгөө.

Энээнэй ашаар 1983 онһоо тодорхой һайн хубилалтанууд хэгдэжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбые дүүргэлгэ зарим тэды һайжаруулагдаһан байха юм.

	1981—1985 онуудай ниитэ хэмжээн (миллиард түхэригөөр)	1976—1980 онуудайхитай жэшэхэдэ 1981—1985 онуудта ехээр ургалта (миллиард түхэригөөр)	1976—1980 онуудайхитай жэшэхэдэ 1981—1985 онуудай ниитэ хэмжээнэй ургалта (процентээр)
Хэрэглэмжэ ба нөөсэлгэдэ ашаглагдаһан национальна доход	2393	353	119
Промышленностиин продукци	3778	628	120
Хүдөө ажахын продукци (1983 оной үнэ сэнгүүдээр)	1010	53	106
Бүхы түхэлэй транспортаар ашаа зөөлгэ (триллион тонно-километр)	37,1	5,7	118
Гол фонднуудые ашаглалгада оруулалга	815	147	122
Капитальна һомололгонууд	842	125	117
Рознично эд бараанай эрьесэ	1466	226	118

Түсэбтэ табан жэлэй үедэ национальна доход — 17 процентээр, промышленностиин продукци 20 процентээр ургаа. Индустриин һалбаринуудай дунда газай промышленность хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэһэн байна. Газ олзоборилгын хэмжээгээр оромнай дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һууридаа гараба. Атомна электростанцинуудта электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ хоёрһоо үлүү дахин дээшэлүүлэгдээ. Зарим зүйлэй машина бүтээлгын продукци гаргалга хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэһэн байна. Барилга дээрэ зарим тэды хубилалтанууд хэгдээ. Түмэр замай транспорт дээрэхи байдал һайжаруулагдажа захалба. Эдээ хоолой программые бэелүүлхэ талаар асари ехэ хэмжээнүүд абтажа, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе дээшэлүүлхэ арга олгогдоо. Түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи хахадта ниитын үйлэдбэриин ашаг үрын дүнгүүд зарим тэды һайжаруулагдаһан байна.

Бэрхэшээл түбэгүүдэй тохёолдожо байгаашье һаань, парти XXVI съезд дээрэ хараалагдаһан хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулха түсэбүүдые бэелүүлхын тула ехэ оролдолго гаргаһан байна гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дундуур салин хүлһэн, колхозниггуудай ажалай түлбэри дээшэлүүлэгдээ, хэрэглэмжын ниитын фонднууд үргэдхэгдөө.

II. ОРОНОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕС ХҮГЖЭЛТЫЕ ХУРДАДХАЛГА — 2000 ОН ХҮРЭТЭР СТРАТЕГИЧЕСКЭ ЗОРИЛГО

Нүхэдүүд!

2000 он хүрэтэр ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын, совет обществын шэнэ байдалые туйлалтын, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые гүнзэгыгөөр хубилгалгын, үйлэдбэриин харилсаануудые нарижуулан һайжаруулгын талаар партиин программна хараа шугам гол шэглэлнүүдэй проект дотор тодорхой даабаринууд болон тоонуудаар заагданхай.

Арбан табан жэлые хараадаа абалга хадаа ороной урда табигдаһан зорилгонуудай нэгэ гү, али хоёр табан жэлнүүдэй туршада шиидхэгдэжэ боломоор бэшэ, ехэ орёо хүндэ байһанһаа үндэһэтэй. Гэхэ зуура научно-техническэ революциин мүнөө үеын тон шухаг туйлалтануудые хүгжэлтэтэйнь хараалбал, эгээл иимэ хугасаа соо эдэниие гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэжэ боломоор таарамжатай байна.

Гол шэглэлнүүдэй проект 2000 он хүрэтэрхи хугасаагай угаа ехэ зорилгонуудые, комплексно тусхай зорилгото программануудые научна ёһоор зохёон бүридхэлгэдэ түшэглэнэ. Эдээ хоолой болон Экергетическэ, машина бүтээлгые ба арадай ажахые химизацилгые дээшэлүүлгын, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргалгые, хэрэглэмжэ хангалгын албаниие хүгжөөлгын программанууд эндэ оролсоно. Тиимэһээл арбан табан жэлые хараадаа абалга һайса шэнжэлэгдэһэн үндэһэтэй, бодотоор тобойсо хаймадан ойлгомооршье шэнжэтэй юм.

Хоридохи зуун жэлэй һүүл багай экономикын хараа түсэбүүд КПСС-эй Программын шэнэ редакциин хараа шугамтай гүйсэд зохилдуулан тодорхойлогдонхой. Национальна доходой ба промышленна продукциин хэмжээн хоёр дахин дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана. Ороной үйлэдбэриин аппарадай горитой ургалта ба үндэһэн хубилалта болохо. Уламжалан арбан табан жэлэй туршада Совет засагай үеын урдахи бүхы жэлнүүдэй үедэ нөөсэлэгдэһэнтэй адли экономическа хүсэн байгуулагдаха, коммунизмын материально-техническэ баазыо байгуулгада ехэ алхам хэгдэхэ юм.

Социализмын үедэхи ниитын үйлэдбэриин дээдын уг зорилго хадаа арад зоной һуудал байдалай материальна ба соёлой хэмжээе хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлгэ мүн болоно. Мүнөө үедэ һуудал байдалые шэнэ шанартай шатада гаргаха хараа зорилго Коммунис парти табина.

Хүнэй ажал хүдэлмэридэхи социальна зорилгонуудые шиидхэлгэ ехэ удха шанартай. Түрүүшын ээлжээндэ хүндэ, нэгэ янзын хүдэлмэринүүд нилээд хороогдохо. Энээнэй ашаар мэргэжэл шадабариин бодотоор хэрэглэгдэдэггүй хүдэлмэриһөө 20 миллион хүн сүлөөлэгдэжэ, ажал ябуулгань ханамжын мэдэрэл асармаар, һонирхол үүсхэмээр удхатай болохо.

Арбан табан жэлэй туршада обществын бүхы бүлэглэлнүүдтэ илангаяа шухала, эгээл хэрэгтэй материальна хангамжын ба оюун бодолой талаар хүгжэлтын зорилгонууд шууд сэхэ шиидхэгдэхээр хараалагдана. Эрхим шанартай элдэб янзын эд бараа ба туһаламжануудай түлөө ургажа байгаа түлбэриин шадалые гүйсэд хангалгые, наукын ёһоор заагдаһан эдээ хоолой эгээл таарамжатай нормонуудые туйлалга тухай нэн түрүүн эндэмнай хэлэгдэнэ гээшэ. 2000 он болотор совет бүлэ бүхэниие аминдань байраар-квартираар гү, али үмсын гэрээр хангаха гэһэн социальна ехэ удха шанартай зорилго бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Энээниие бэелүүлхын тула хүсэ ба мүнгэ зөөри гүйсэд элсүүлэгдэхэ, түбтэ, мүн нютагуудта амин шухала энэ асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Эрдэм гэгээрэлэй ба кадрнуудые бэлдэлгын гурим, медицинскэ талаар хангалга үндэһөөроо һайжаруулагдаха, соёлой, амаралтын ба спортын, бүхыдөө социальна байдалай материальна бааза нилээд үргэдхэгдэхэ ёһотой.

Манай урагшаа дабшалтын ашаг үрые ба эршые горитой дээшэлүүлгын замуудаар лэ ниитын үйлэдбэриин ба арадай һуудал байдалай иимэ дүнгүүдтэ хараалагдаһан болзортоо хүрэмөөр гэжэ ойлгосотой. Эршэ дэлисэ тухай асуудал партиин экономическа политикын гол асуудалнуудай нэгэниинь байгаа, байхашье. Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын хараа зорилгонуудһаа уламжалан, мүнөө үедэ энэ асуудал шэнэ удхатай ба тон ехэ удха шанартай болоно.

Нэгэдэхеэр, национальна доходой хэлбэришэгүй ургалта хараалагдана. Тэрэнэй ургалта үнгэрһэн табан жэлдэхи жэл бүриин дунда зэргын 3,1 процентһээ арбан дүрбэдэхи табан жэлдэ 5 процент хүрэтэр дээшэлхэ жэшээтэй. Энээнэй ашаар һүүлэй гурбан табан жэлнүүдэй эршэ дэлисын һуладалга дабагдаха юм. Национальна доходой абсолютна ургалта бүри ехээр дээшэлхэ. Ургалтын процент бүхэн урдахи арбан табан жэлдэ 2,8 миллиард түхэригтэ хүрэдэг һаа, ерээдүйн арбан табан жэлдэ дунда зэргээр 5 миллиард түхэригтэ хүрэхэ юм. Уламжалан үйлэдбэрилэгдэһэн национальна доходой хүсэн энэ үе соо 12 триллион түхэригтэ хүрэхэ. Энэнь Совет засагай бүхы урдын жэлнүүдэйхиһээ ехэ болоно. Национальна доходой эршэ дэлисын ба дээдэ захын иимэ ургалтые хангалга хадаа туйлай ехэ экономическа ба социальна зорилгонуудые нэгэ мүһэн бэелүүлгэдэ шухаг хэрэгтэй юм. Ороной бэеэ хамгаалхы шадабариие тааруу хэмжээндэ байлгахын тулада энэ мүн лэ хэрэгтэй.

Хоёрдохёор, хурдадхалгын үедэ ургажа, хубилжа байгаа ниитын хэрэглэмжэнүүдтэ гүйсэд зохилдомоор, илангаяа таарамжатай үйлэдбэриин байгуулгые бүридхүүлхэ шухала. Энэ юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, ургалтын процент бүхэнэй, түхэриг бүхэнэй саана шанарайнгаа талаар шэнэ, хэрэглэмжэдэ оромоор ашаг үрэтэй, арадай ажахыда ба хүн зондо хэрэгтэй продукци байха ёһотой. Экономическа ургалтын мүнөө үеын стратегиин зайлуулашагүй эрилтэ эгээл энээндэ тобшологдоно бшуу.

Гурбадахяар, эгээл гол юумэниинь гэхэдэ — эршэ дэлисые дээшэлүүлгэ хадаа үндэһэн шэнэ һуури дээрэ — дүрбэн тэгшэ ба үргэлжэдөө эршэ түгэс хүгжэлтын һуури дээрэ туйлагдаха ёһотой. Иимэ зорилго табихадаа, парти энээниие шиидхэлгын гол арга — эрдэм-техникын дэбжэлтые эрид шууд сэхээр хурдадхалгын зам заана. Манай дабшалтые хурдадхаха энэ хүсэн табан жэлһээ табан жэлдэ шангадажа байха юм.

Эршэ түгэс хүгжэлтын асуудалда парти комплексноор, ехэ зорилгонуудай харааһаа хандана. Манай экономико урдынхидаал адли нөөсэнүүдэй ургалтын аргаар бэшэ, харин бүхы талаһаань үйлэдбэриин эршэ түгэс хүгжэлтые хангалтын замаар хүгжэхэ юм. Гансал ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэ бэшэ, мүн материал, фонд гаргашалгые доошолуулгын, зарим һалбаринуудай бэшэ, харин бүхыдөө арадай ажахын эршэ түгэс хүгжэлтын замда шэлжэн оролго хараалагдана. Энэмнай хадаа экономическа ба социальна хүгжэлтын эгээл үнэн зүб зам мүн.

Социализмын үндэһэн шухала зорилгонуудые шиидхэлгын гол шэглэл хадаа эсэсэй эсэстэ ниитын ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ мүн болоно. Ленинэй захяа заабариин ёһоор, энэ талаар дэлхэйн дээдын хэмжээндэ хүрэлгэ дүтын арбан табан жэлэй туршада бэелүүлэгдэжэ энэ программна зорилгые дүүргэлгэдэ шиидхэхы алхам хэгдэхэ юм. Арадай ажахыда бүхыдөө ажалай бүтээсэ 2000 ондо 2,3—2,5 дахин дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана. Уламжалан, совет экономико шэнэ шанартай хүгжэлтын замда гараха: эгээл түрүүшынхеэ ажалай нөөсэнүүдэй хороогдоһонтой нэгэ мүһэн үйлэдбэриин ургалта хангагдаха. Иигэжэ социальна олон асуудалнуудые шиидхэлгэдэ үшөө ехэ арга боломжонууд нээгдэхэ юм. Эдэ бүгэдэ хадаа арадай ажахын ургалтые хараадаа абан, ажалай нөөсэнүүдые, зүбөөр
зуура социалис
гуулалгын ёһо
жалан нэгэ мү
ашаг үрэтэй хү
сэд хангалгын
жэшээтэй.

Материальна
экономикын хэ
галгада имаг
хандалга тухай
гаа документ
Хэрбээ урда
хэрэглэмжэнүү
риин ургал
хангагдадаг ба
түлишэ, элшэ
металл болон
нуудые алмаһа
хэрэглэмжэнүү
гагдаха ёһотой
табигдана. Хү
шэглэлэй арада
үрэтэйе жэшээ
маар. Хэрбээ
ургалтын шэн
даал адли
зуун жэлэй һүү
хараалагдажа
миллион тонно
хэрэгтэй болох
дые алман ар
рилгонуудые
лэдбэридэ эл
риал гаргаша
шолуулагдаха

Үйлэдбэриин
шэ түгэс ургал
скэ талаараа н
жаруулга фо
илангаяа ехэ
Халаглалтайнь
доошололгын
дабагданагүй,
жэлдэ энэ үрэ
та оруулагдаха
на: түрүүшын
онуудта — фон
тонги шэнжэтэй
шадань ургал

Научно-техни
циин үндэһэ һ
дай ажахын т
һэльбэн шэнэл
гээшэ түүхэтэ
зорилго болон
та бүхы талын
жэлтэ бата бэх
да түшэглэхэ э
материально-те
зые түргэн ш
нартайгаар н
жаруулха тухай
нэ бшуу. Тэрэн
жээн саг ург
жэ, дэлхэйн
зохилдохонь т
хадаа бүхы һа
баатай. Минис
предприяти бү
риин фондну
ёһоор шэнэдх
программатай
далда нэтэрүү
хэ ёһотой. Эн
шье экономиче
социальна
шиидхэлгэдэ
юм.

(Эхин. Үргэлж
дахи нюурнуу

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

НҮХЭР Н. И. РЫЖКОВОЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

…тэл, Эхиниинь 2-до-…).

…удаан болзорто ха- …экономикын хүгжэл- …н зоной hуудал бай- …руулгын гол зорил- …нэл даа. Эдэ зорил- …йлэй ехэнүүд. Эдэ- …үүлгэ хадаа ниитын … замаар оронийе …үжөөхэ, дэлхэй дээ- …ическа байдалыень …, социализмын бу-люу hайн талые бүри тобойлгон харуулха юм. Хараалагдаhание бэелүүлхын түлөө бүхы хүсэнүүдээ ба нөөсэнүүдээ элсүүлхэ, социалис үйлэдбэриин ургалтын бүхы аргануудые хэрэглэхэ ба ашаг үрыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Хүн зоной эдэбхи үүсхэл бадаргааха гэшэ эгээл шухалань мүн. Имагтал ажалаар манай түсэбүүд бэелүүлэгдэнэ, тодорхой хэрэгүүдтэ нэбтэрүүлэгдэнэ. Тиимэhээ политическэ гол шухала зорилго юун бэ гэхэдэ, ажалшан бүхэн партиин программна зорилгонуудые сэдьхэлдээ дүтөөр мэдэрэн абажа, өөрымни, мүн бүхы обществын оюун эрилтэнүүдтэ тааралдама амин шухаг хэрэгни эндэ гэжэ ойлгохо ёhотой.

Хараалагдаhан гүнзэгы ехэ хубилалтанууд арадай ажахые хүтэлбэрилгын хүдэлмэрие шэнэ, бүри дээдын хэмжээндэ гаргалгада эрилтэ табиха юм.

Бүхы hалбаринууд ба республиканууд дүтын арбан табан жэлдэ тодорхой уг зорилгонуудтай байха ёhотой. Иимэл аргаар бидэ ургалтынгаа шатануудые элеэр мэдэржэ, зуун жэлэй эсэс болотор ажахы эрхилэлгын зорилгонуудые ба онол аргануудые халан абалгые хангаха, партиин экономическа стратегиие бэелүүлгэдэ табан жэл бүхэнэй hуури ба үүргэ тодорхойлжо шадахабди.

АРБАН ХОЁРДОХИ ТҮСЭБТЭ ТАБАН ЖЭЛ — …АРТИИН ЭКОНОМИЧЕСКА СТРАТЕГИИЕ БЭЕЛҮҮЛГЫН ШУХАЛА ШАТА

…ёрдохи түсэбтэ та- …сэбол партиин удаан …экономическа стра- …гото дээрэнь бэе- …рүүшын тон ха- …й шатань болохо …э жэлнүүдтэ манай … горитойгоор хүг- …хурдадхалгын бүри …ада гаргагдаха.

…раатайгаар түсэбтэ …эй гол зорилго …рдонхой. Эрдэм- …н дэбжэлтые … үйлэдбэри дээ- …ные hэльбэн шэ- …эдбэриин арга бо- …шэмтэйгээр хэрэг- …ргаанай гуримые, …илэлгын онол ар- …арижуулжа, эконо- …ые ба ашаг үрые дээшэлүүлхэ, мүн энэ үндэhэ hуури дээрэ совет арадай hуудал байдалые улам hайжаруулгые түйлаха зорилго табигдана.

Нүхэд делегадууд, ниитын үйлэдбэриин ба тэрэнэй ашаг үрын ургалтын үрэ дүнгүүд арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлэй гол зорилгые бэелүүлгые сүм хангаха ёhотой. Арадай ажахын эршэмтэй хүгжэлтые экономическа шухалын шухала дүнгүүдэй бүхы ургалтын улам ехэ боложо байhан дээрэhээ эли тодоор, үнэншэмөөр хаража болоно. 1986—1990 онуудта национальна доход 1,6 дахин дээшэлхэ. Үнгэрhэн табан жэлдэ энэ дүн доошолоо hэн гэжэ тэмдэглэлтэй.

	Ургалта бүхыдөө, миллиард түхэригөөр: 1980 онтой сасуулхада, 1985 он	Ургалта бүхыдөө, миллиард түхэригөөр: Гол шэглэлнүүдэй проектээр 1985 онтой сасуулхада 1990 он	Жэлэй дунда зэргын ургалта (процентээр): 11-дэхи түсэбтэ табан жэл	Жэлэй дунда зэргын ургалта (процентээр): Гол шэглэлнүүдэй проектээр 12-дохи түсэбтэ табан жэл
…дэ ба нөөсэлэлгэдэ …даг национальна	71	96—111	3,1	3,5—4,0
…ностиин продукци	135	169—194	3,7	3,9—4,4
…н хэрэгсэлнүүдые …га («А» бүлэг)	99	123—142	3,6	3,7—4,2
…н эдилнүүдые үй- …(«Б» бүлэг)	36	46—52	3,9	4,1—4,6
…зын продукци (үн- …эн жэлтэй сасуулха- … дунда зэргын үй- … ургалта, 1983 оной сэнгээр	11	28—32	1,1	2,7—3,0
…эд бараанай эрьесэ	46	59—73	3,1	3,4—4,0
…үзүүлэгдэдэг түл- …гамжын хэмжээн	9,8	13,7—18,2	5,0	5,4—7,0

…1990 ондо нацио- …одой хэмжээн 614 …түхэригэй, харин … үйлэдбэриин …триллион түхэригэй …зуун жэлэй hүүл- … жэлэй эхеэр ма- …мико иимэ хэмжээ- …гжөөгдэхэ.

…оёрдохи түсэбтэ та- …шөө нэгэ иимэ онсо … Удаадахи арбан …ной социально-эко- … хүгжэлтые хур- …дэhэ hуури табиг- …ой, Арадай ажахын … бүридхэхэдөө, ка- …мололгонуудай по- …онсо анхаралаа хан- …рэгтэй болоо. hүү- …н түсэбтэ табан жэ- …да тэдэнэрэй ургал- … нилээд hуларжа. …үүдые шэнэлэлгые …н, эсэсэй эсэстэ …жахыда нүлөөгөө …юм.

…лгын хараа шуга- …италан, арбан хо- …сэбтэ табан жэлдэ … дээрэхи капиталь- …лгонуудай хэмжээе … дээшэлүүлхэ хэ- … КПСС-эй Цент- …митет тоолоhон бай- … үнгэрhэн табан … 16 процентээр …эй эсэстэ нацио- …одой хубаарилгада- … зарим тэды ху- …өөсэлэлгын фондын …эмээгдэхэ ёhотой. … мүн стратегическэ …дые түйлахын ту-лада иимэ арга онол шухала. Хойшодоо нөөсэлэлгын хубиие тогтонижуулха, мүн зарим тэды хороогдохошье.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгын эрхэ байдалда энэ арга онол бэелүүлэгдэхэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэнь совет хүнүүдэй ажабайдалай hуудал байдалые тодорхойлдог хэрэглэмжын фондын хэмжээе нилээд hайжаруулха арга олгохо юм. Удаадахи тоонуудые нэрлэhүү. Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлдэ хэрэглэмжын фондын ургалтань 74 миллиард түхэригэй болохо. Үнгэрhэн табан жэлдэ тэрэ 55 миллиард түхэриг болоо. Хүн зоной бодото олзо доход түргэнөөр ургаха. Манай түсэбүүдэй социальна шэглэлые шангадхаха талаар партиин удаан болзорой хараа шугамтай хүгжэлтын иимэ шэнжэнь гүйсэд таарана.

Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлдэ арадай ажахые хүгжэлтын эршэмтэй замда оруулха экономическа ба политическэ шухала зорилгые шиидхэлгэдэ эрид алхам хэгдэхээр хараалагдана. Тиихэдээ шухалын шухала нөөсэ баялигуудай ургалтые горитойгоор хороожо, хүдэлмэриин шанарай бүхы үрэ дүнгүүд нэгэн доро hайжаруулагдажа, эсэсэй дүнгүүдэй ургалта түйлаха.

Гол шэглэлнүүд дотор ниитын ажалай бүтээсые 20—23 процент нэмээхээр хараалагдана. Үнгэрhэн табан жэлдэ энэнь 16,5 процент байгаа Национальна доходой, промышленностиин болон материальна үйлэдбэриин бусад hалбаринуудай продукциин бүхы ургалтань түрүүшынхиеэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлhэнэй ашаар түйлагдахаар хараалагдаа. Энэнь шэнэ түсэбтэ табан жэлэй үндэhэн шухала шэнжэнүүдэй нэгэниинь болоно. Эдэ жэлнүүдтэ ажалай нөөсэнүүдэй ургалта хороогдохо, бүхыдөө 3,2 миллион хүн болохо. Ажалай бүтээсын ургалтые түсэблөөгүй hаа, арадай ажахыда 22 миллионhоо дээшэ хүдэлмэрилэгшэд үшөө хэрэгтэй болохо hэн. Манда ажалай иимэ нөөсэнүүд юрэ үгы гэшэ. Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлдэ бии байhан хүсөөрөө ажал хэрэгээ гансал бэелүүлхэ бэшэ, харин тэрэниие дууhыень шахуу гэгээрэлдэ, элүүрые хамгаалалгада, социально-соёлой бусад hалбаринуудта эльгээхэ аргатай байхабди. Харин үнгэрhэн табан жэлдэ ажалай нөөсэнүүдэй ургалтань үйлэдбэриин ба үйлэдбэриин бэшэ hалбаринуудай хоорондо адлирхуугаар хубаагдаа.

	Ургалта табан жэл соо (процентээр): 1981—1985 онууд	Ургалта табан жэл соо (процентээр): Гол шэглэлнүүдэй проектээр 1986—1990 онууд	Ургалтын ехэ бололго (+), бага бололго (—)
…рикн дүнгүүд			
…дэ ба нөөсэлэлгэ- …гдэдэг националь-	17	19—22	+ 2—5
…нна продукци	20	21—24	+ 1—4
…ахын продукци (жэ- …зэргын хэмжээн)	6	14—16	+ 8—10
…ла нөөсэнүүд			
…на үйлэдбэриин hал- …а хүдэлдэг хүнүү	2,3	0,5	— 1,8
…ин гол фонднууд	37	30	— 7
…эр зэмсэгүүдые үй-…	17	15	— 2

Партиин зохёоhон хараа шугамай ёhоор алмалта арьбалалта хэжэ, түлишөөр, түүхэй эдээр болон бусад материалнуудаар нэмэлтэ хэрэглэмжые хангаха шухала асуудалые шиидхэлгэ горитой хурдадхагдаха. Тиигэжэ ойрын табан жэлдэ шухалын шухала нөөсэнүүдээр хэрэглэмжын ургалтые 60—65 процент хангаха гэжэ хараалагдана. Арадай ажахыда бүхыдөө материальна гаргашын алмалта 1990 ондо хоёр дахин алмагдаха юм. Иимэ ехэ хэмжээнэй нөөсэнүүдые алмаха ябадал орон соомнай үшөө байгаагүй. Манай хүгжэлтын мүнөөнэй шатын бодото хэрэглэмжэнүүдые тэдэнэр харуулна.

Нөөсэнүүдые алмалгын асуудалнууд олон янзаар шиидхэгдэхэ

Нэн түрүүн шэнэ техникэ болон технологи, эмхидхэлэй мүнөөнэй арганууд, экономическа нүлөө ехэтэй онол арганууд үргэнөөр хэрэглэгдэхэ ёhотой. Тиихэдэ ажалшадай, бүхы совет хүнүүдэй энэ ехэ хэрэгтэ дуратайгаар, эдэбхитэйгээр хабаадахын тулада материальна эрхэ нүхэсэл, ажалша коллектив бүхэндэ таарамжатай зохид эрхэ байдал байгуулагдаха зэргэтэй ааб даа.

Хоёрдохёо хэрэглэгдэхэ нөөсэнүүдые бүри дүүрэнээр ашаглаха гэшэ тэрэнэй нэгэниинь болоно. Зарим республиканууд жэшээнь Украинын, ССР-тэ энэ талаар hайн дуи дүршэлтэй болоhон байгаашье hаань, үйлэдбэриин хэрэглэмжэдэ тэдэнэй хубитань мүнөө дээрээ үшөөл ехэ бэшэ. Аха дүү социалис оронуудта энэ талаар түйлагдаhан ехэ амжалтанууд мэдээжэ. Хожомоо хоёрдохёо хэрэглэгдэхэ түүхэй эдэй удельнэ шэгнүүриие горитой дээшэлүүлжэ, дунда зэргээр 10—12 процентдэ хүргэхэ зорилго табигдана. Министерствэнүүд болон союзна республикануудай хүтэлбэрилэгшэд энэ хэрэгтэ ондоогоор хандадаг болохо ёhотой. Тэдэнэр айхабтар ехэ баялигтай байгаад, түүхэй эдүүд дуталдана гэжэ ходо гомдодог. Гадна энэ талаар оршон тойронхи байгаалида хэгдэдэг ехэ хохидол тухай бааhал мартажа болохогүй. Хоёрдохёо хэрэглэгдэхэ нөөсэнүүдые ашаглалгада СССР-эй Госплан ба СССР-эй Госснаб залан сэхэ, гүрэнэй хараа бодолтойгоор хандаха уялгатай.

Ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала асуудалнуудай дундаhаа продукциин ба хүдэлмэриин шанарай асуудал эгээл шангаар табигдана гэшэ ха. Энэмнай гансашье экономическа бэшэ, харин политическэ асуудал мүн. Түүхын богони болзорто олохон янзын продукци үйлэдбэрилгын хэмжээгээр дэлхэй дээрэ түрүү зэргэдэ гараhан гэшэбди. Мүнөө шанарай асуудалые тэрээнhээ өөрэгүй үсэд нэтэрүүгээр шиидхэжэ шадахабди, шиидхэхэ уялгатайбди. Шанарай талаар хэрэг байдалые үндэhөөрнь hайжаруулаагүй hаа, үйлэдбэриин ба социальна нэгэшье ехэ зорилго дүүргэгдэхэгүй.

Продукциин шанарые дээшэлүүлхэ гэшэ эсэсэй эсэстэ тэрэнэй хэмжээнэй, нөөсэнүүдые алмалгын, ниитын хэрэглэмжэнүүдые бүри дүүрэнээр хангалгын асуудал мүн болоно. Гансал жэшээ харуулhуу. Орондомнай шинэ тухай асуудал шангаар табигдана гээд hайн мэдээжэ. Энээн тухай Миннефтехимпром мэдэдэг. Шинэнүүдые hайн шанартай, удаан ашаглагдаха болгохо, энэ дүнгые 10 процентээр дээшэлүүлхэ гэшэ тус асуудалые шиидхэхэ эгээл алмалтатай зам мүн. Энэнь жэлдэ 6 миллион хэhэг шинэ бүтээhэнтэй адли. Арадай ажахын, мүн хүн зоной хэрэглэмжэнүүдые хангахын тулада манда эгээл эды шэнээн шинэ дуталдадаг. Тиин иимэ жэшээнүүдые олоор харуулха.

Табан жэлэй туршада эрхим шанартай промышленна продукциин удельнэ шэгнүүриие хоёр дахин шахуугаар ехэ болгохоор гол шэглэлнүүдэй проект соо хараалагдана. Тиихэдээ тодорхойлон сэгнэлгын үүргые нилээд дээшэлүүлхэ шухала. Муу шанартай продукци гаргадаг предприятинуудые материальна болон сэдьхэл бодолой талаар хэhээдэг ажахы эрхилэлгын онол аргые ашаг үрэтэйгээр хэрэглэхэ гэшэ мүнөөдэрэй шухала зорилго мүн. Харин тиихэдэ мүнөөнэй эрхим шанартай продукци бүтээдэг ажалша коллективүүд урмашуулагдаха, тиихэдээ hайнаар урмашуулагдаха ёhотой. Иимэ коллективүүд манда олон. Энэ шэглэлээр шухала шиидхэбэринүүд баталагдан абтанхай. Горитой нэмэлтэнүүд хэhээлтын шанга хэмжээнүүд бии болгогдонхой. Шанарта шанга эрилтын табигдахада хүнүүдэй мэгдэжэ байхагүйн тулада, предприятинууд болон нэгэдэлнүүд хүдэлмэреэр түргөөр шэнэдхэн hайжаруулха.

Шанар hайжаруулха гэшэ бүгэдэ арадай зорилго мүн. Тиин мүнөөнэй эрдэм ухаанай болон техникын түйлалтануудта, олониитын эдэбхи үүсхэл ба зохёохы ажал ябуулгада түшэглэн, захиргаанай бүхы шатануудай, бүхы предприятинуудай, ажалшадай хүсэлэл оролдолгоор тэдэниие шиидхэжэ болохо. Эндэ экономическа, захиргаанай, хүмүүжүүлгын бүхы арга хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ хэрэгтэй. Тиин эндэшье дутуу ядуу хэмжээнүүдээр хизаарлажа болохогүй. Баталан абаhан шиидхэбэринүүдээ үсэд нэтэрүүгээр, залан шууд бэелүүлхэ, хүсэнүүдээ түйлай ехээр элсүүлхэ хэрэгтэй. КПСС-эй Центральна Комитедэй бүхы ажалшадта хандаhан бэшэг соо шанар тухай асуудал ингэжэ табигдана, тэрэ ингэжэ шиидхэгдэхэ ёhотойшье.

Гол шэглэлнүүдэй проект соо үйлэдбэриие хүгжөөхэ, арад зоной hуудал байдалые hайжаруулха талаар ехэ харюусалгатай, шанга даабаринууд табигдана. Эдэ жэлнүүдтэ манай Эхэ оронийе хамгаалхын тулада шухала хэрэгтэй бүхы юумээр Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хангаха гэжэ хараалагдана. Партиин удаан болзорой стратегиие бэелүүлгын эхи табиха арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэл бүхы талаар — ургалтын эршын, мүн ашаг үрын талаар манай арадай ажахыда эрид хубилалта хэхэ ёhотой.

Үнгэрhэн түсэбтэ табан жэлнүүдэй hүүлшын жэлнүүдтэ даабаринуудай гол хубинь бэелүүлэгдэдэг байгаа. Энээнhээ тобшолол хэхэ шухала. КПСС-эй Центральна Комитедэй заабариин ёhоор, түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые бүри жэгдээр хубаарилжа, тэрэниие дүүргэхэ бодото эрхэ байдал байгуулха арга олгохоор арадай ажахын хүгжэлтын дабшалта хараалагданхай. Эдэ бүгэдэ табан жэлэй эхинhээ хойшо шангаар хүдэлжэ, удаадахи жэлнүүдтэ эршэеэ hуладхахагүй эрилтэ табина.

IV. АРБАН ХОЁРДОХИ ТАБАН ЖЭЛ СОО …КОНОМИКЫЕ ЭРШЭДХЭЛГЫН ЗАМУУД

…рдэм-техникын дэбжэлтые хурдад-…а — эршэдхэлгын гол арга нүхэсэл

…дань эршэдхэлгэ …талаар партиин хараа …эрдэм-техникын дэб- …мүнөө үеын асари … боломжонуудта үн- … «…Коммунизм бай- … тулада техникэ, эрдэм гартаа абажа, хэрэглэхэ хэрэгтэй...»—гэhэн Владимир Ильич Ленинэй үгэнүүд мүнөөшье тон шухала удха шанартай. Мүнөө сагта эрдэм болон техникэ «хэрэглэхэ» гэшэ эрдэм-техникын дэбжэлтые гол шэглэлнүүдтэнь хурдадхаха, бүхы түрүү юумые түргэнөөр, дэлисэ ехэтэйгээр ашаглалгые хангаха, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые үндэhөөрнь шанаржуулан шэнэдхэхэ гэhэн удхатай. Энэ хадаа социалис хани нэгэдэлтэ оронууд эрдэмэй-техническэ түйлалтануудые сугтаа зохёон бии болгохо, ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, дэлхэй дээрэ ажал хубаарилгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаха ёhотой гэhэн удхатай.

Эрдэмэй болон техникын хүгжэлтэдэ манай орон хэзээдэшье онсо анхарал хандуулдаг hэн. Түүхын богонихон болзор соо эрдэмэй асари ехэ хүсэ шадал бии болгогдожо, арадай ажахын болон ороноо хамгаалгын тон ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ арга олгодог hэн. Зүгөөр, нюугаад яахаб, эрдэмэй нилээн горитой шэнжэлгэнүүдые үнгэргэдэг, түрүү хараа бодолнуудаар баян аад, мүнөө сагай hайн технологинуудые, үнгэрхэдөө манай орондо бии болоhон технологинуудые ашаглалгын талаар олон ушарта гээгдэлдэ ороно бди. Министерствэнүүдэй техническэ политикада гаргаhан алдуунуудhаа заримдаа үглөөдэр тухай бодохо дурагүй байhанhаа боложо, иимэ байдал тохёолдоно гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленум болон партиин Центральна Комитедтэ нёдондоной июнь соо болоhон зүблөөн дээрэ эрдэм-техникын дэбжэлтын саашанхи замда ушарhан hаад, бэрхэшээлнүүдые эдэбхитэйгээр зайсуулха тухай, тэрэнэй бүхы шэглэлнүүдтэ шиидхэхы, революционно удха шанартай алхамуудые хэхэ арга боломжо хангаха тухай асуудал гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзэhэнэй hүүлээр ехэ хурсаар табигдаа хамнай. Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалга хүтэлбэрилгын стратегиие зохёоходоо, нэгэдэхеэр, эрдэмэй болон техникын үргэлжэ урагшаа дабшалга хангахадаа, гол, шиидхэхы шэглэлнүүдтэнь бии байгаа хэрэгсэлнүүдээ гулидхан табиха шухала гэжэ парти тоолоно. Хоёрдохёор, ажабайдалаар шалгагдаhан техническэ шэнэ юумэнүүдэй хуушаржа үрдеэгүйдэ, шадаал hаа ехэ туhа абахын тулада тэдэниие үргэнөөр үйлэдбэридэ хэрэглэлгые хангаха шухала. Гурбадахяар, ажалай бүтээсын олон дахин ургалгые хангамаар гол шухала шэнэ техникэ болон технологи бии болголго ба ашаглалга хангаха эрдэмэй, проектнэ болон конструкторска шэнжэлгэнүүдые түргэнөөр, эршэмтэйгээр ябуулха хэрэгтэй.

Эрдэм-техникын тон шухала шэглэлнүүдэй нэгэн — түрүү технологинуудые үргэнөөр ашаглалга болоно. Иимэл замда гараад байхадаа, үйлэдбэриин зарим хубинуудай бэшэ, харин бүхэли hалбаринуудай шанарай талаар шэнэ байдалда орохоор хубилалтануудые түйлажа шадаха байнабди. hалбари бүхэндэ түрүү болон баазова технологинуудые хэрэглэлгые арбан хоёрдохи табан жэл соо 1,5—2 дахин үргэдхэхөөр хараалагдана.

Урданайхиhаа тон шэнэ технологинууд, мембранна, лазерна, плазменна, тон ехэ даралта ба импульсна даралтануудые хэрэглэhэн технологинууд мүнөө эли бодо hуури эзэлхэ.

Нүгөө шэглэл хадаа үйлэдбэриие автоматизацилга болон оньhожоруулга болоно.

Хүдэлмэришэдэй, колхозникуудай, интеллигенциин ажалые бүтээсэ ехэтэй, зохёохы, hанал, дура татама болгохо хэрэгтэй. Энэ хадаа партиин урдаа табижа байhан социальна тон шухала зорилгонуудай нэгэн болоно.

Арадай ажахые автоматизацилгын хэмжээн дунда зэргээр хоёр дахин ургаха юм. Технологическа процессүүдые хүтэлбэрилгын автоматизированна 5 мянган системэ промышленностьда нэбтэрүүлэгдэхээр хараалагданхай.

Автоматизацилгын мүнөө сагай шата электронно-тоололгын техникэдэхи дэбжэлтэдэ, арадай ажахые электронизацилгада үндэhэлнэ. Тон томо ЭВМ-үүдhээ hурагшанарай hураха хубиин ЭВМ-үүд хүрэтэр шэнэ үеын бүхы классуудай электронно-тоололгын машинануудые зохёон бии болгожо ашаглаха зорилго шэнэ табан жэл соо табигдана. Тоололгын техникын хэрэгсэлнүүдые гаргалга табан жэл соо 2,3 дахин ехэ болохо юм.

Үндэр бүтээсэ хангаhан роботехникын, роторно болон роторно-конвейерно лининүүдэй, автоматизированна нугархай үйлэдбэринүүдэй хүгжэлтэ — арбан хоёрдохи табан жэл соохи автоматизацилгын онсо түхэл шэнжэнь болохо. Жэшээлхэдэ, промышленна роботуудай парк табан жэл соо 3 дахин ургаха юм.

Иигээд харахада, хэм хэмжээниинь горитой байна. Энэ тон үнэтэй, түрүү техникэ хэрэглэлгэдэ урданайхиhаа тад ондоогоор хандаха шухала. Харин мүнөө олонхи министерствэнүүдтэ тэрэ ехэ ашаг үрэ багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, СССР-эй Арадай Хиналтын Комитедэй мэдээгээр Минэлектротехпромой үндэр бүтээсэтэй болбосоруулгын түбүүд хүсэд хүдэлэгдэнгүй, заримаиинь хүдэлэнгүй байдаг. Минсельхозмашай, Минэнергомашай предприятинуудта ЧПУ-тай станогуудые хэрэглэлгын коэффициент нэгэнhээ бага байха юм. Иимэ ажал ябуулга шэнэ техникын арга боломжонуудта этигэл буураана, экономическа ехэ хохидол ушараана, тиимэhээ энэ хэрэгтэ саг дары эмхи гурим тогтоохо шухала.

Ниитын үйлэдбэридэ материал хэрэглэлгые бага болгохын тулада ашаг үрэ ехэтэй түмэрэй продукциие, пластмассануудые болон түрүү янзын бусад материалнуудые үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ хараалагданхай. Тэдэниие гаргалга табан жэл соо гурбанай нэгэ дахин ехэ болгогдохо. Харин ходо хэрэглэгдэдэг байhан бусад материалнуудые үйлэдбэрилгэ оройдоо 6 процентээр ургаха юм. Мүнөө үедэ хэрэглэгдэжэ байдаг материалнуудhаа хэдэн дахин hайн манай эрдэмтэдэй бии болгоhон конструкционно материалнуудые нэбтэрүүлгэ тон ехэ арга боломжонуудые нээнэ. Онсолходо, композицинууд тухай хэлэнэбди. Арбан хоёрдохи табан жэл соо тэдэниие гаргалга 10—12 дахин ургаха байна.

Табан жэл соо ашаглагдахаар хараалагдаhан техникэ болон технологиин хэмжээн бүхыдөө ниитын ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын гурбанай хоёр хубиие түйлаха, промышленностьда өөрын үнэ сэнгые 28 миллиард түхэригөөр хямда болгохо арга олгохо юм.

Эрдэм болон техникын эрид түргэн хүгжэлтэ эрдэмэй бэдэрэлгэнүүд болон шэнжэлэлгэнүүдые саг үргэлжэ нэмэрилэн байха эрилтэ табина. Гоё hайхан ёhо заншалнуудтай, агууехэ түйлалтануудтай манай СССР-эй Наукануудай Академиин хэжэ байдаг гол ехэ шэнжэлгэнүүд энэ ушарта гол үүргэ дүүргэхэ юм. Вузовска эрдэмшье ехэ юумэ хэхэ шадалтай. «Эрдэм — үйлэдбэри» гэhэн циклын бүхы хубинуудай гэхэ гү, али эрдэмтэдэй шэнжэлгэнүүдэй саг соогоо обёорогдожо, хэрэглэгдэдэг байбалнь, арадай ажахыда ехэ аша туhа асарха.

Тиихэдээ энэ ушарта hалбариин эрдэм ехэ удха шанартай байна. Юуб гэхэдэ эндэ эрдэм-шэнжэлгын институтнуудай хүгжэнги системэ бии, тэндэ эрдэмэй ехэ хүсэнүүд суглуулагданхай, тиимэhээ хаана тэдэниие hайнаар хэрэглэнэб, тэндэ hайн дүнгүүд харагдана. Зүгөөр газар бүхэндэ иимэ бэшэ юм. Олонхи hалбариин организацинууд байра дээрээ тогтошоод, хии хооhоор хүдэлдэг байха юм. Тэдэнэрэй ажал ябуулга албан зурганай үйтахан эрхэнүүдые хамгаалха хэрэгтэ зорюулагдана, зохёохы ёhоор ажаллахаяа болино, гүйхэн темэ баримтална, хэрэгсэлнүүд болон зөөриеэ тараана. Олон министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд энээн тухай мэдэжэ байгаад, асари ехэ эрдэмэй-техническэ арга боломжонуудые хэрэглэхэ хэрэгтэ хайша хэрэгээр, харюусалгагүйгөөр хандана. Зүгөөр өөhэдынгөө хүсөөр, эндээ зохёон бии болгомоор техникэ болон технологинуудые хилын саанаhаа худалдан абаха хэрэгтэ эдэнэр ехэ эдэбхи гаргадаг.

Иимэ муу ажал ябуулгада тон шанга. эрид шууд партийна сэгнэлтэ үгтэхэ ёhотой.

Харинhаа асарагдаhан техникэ болон технологиие гартаа оруулха гэжэ олон хүтэлбэрилэгшэдэй эрмэлзэдэг болоhониинь ухаалан зохёогшодой коллективүүдтэ тон муугаар нүлөөлнэ. Элдэб түхеэрэлгэнүүдэй хилын саанаhаа тон бэлэнээр абтадагыень харахадаа, тэдэнэр hанаагаа амарна, ажалайнь эршэ hуладана, бэрхэшээлнүүдhээ сухарина ха юм. Уласхоорондын оршондо ажал хубаарилгые болон эрдэмэй-техническэ мэдэсэнүүдээр андалдалгые хэрэглэхэгүй гэжэ бидэнэр бодоногүйбди, зүгөөр нэн түрүүн өөhэдынгөө эрдэмэй асари ехэ арга боломжонуудта түшэглэхэ ёhотойбди. Шэнэ табан жэл соо hалбариин эрдэмые шэнэдхэн хубилгаха, тэрэниие үйлэдбэридэ улам дүтэ болгохо, материальна болон илангаяа туршалгын-экспериментальна бааза бэхижүүлхэ, мүнөө сагай приборнуудаар болон эрдэмэй хэрэгсэлнүүдээр хангаха хэрэгтэй. Энэ хадаа hалбариингаа эрдэм-техническэ хэм хэмжээнэй түлөө харюусаха уялга тэдэнэртэ даалгана.

Эрдэмэй заводой сектортэ онсо анхарал хандуулха шухала. Тэрэ хадаа үйлэдбэридэ эгээл дүтэ байна, тиимэhээ шэнэ техникэ зохёон бии болгохо болон үйлэдбэрилэн гаргаха болзорые горитойгоор богони болгоно гээд ажабайдал харуулна. «Электросила», «Уралмаш» нэгэдэлнүүд, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Ивановска станок бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэл болон бусад предприятинууд өөрынгөө алдар солые заводой эрдэмтэдэй, конструкторнуудай болон технологуудай ашаар олоhон байна. Эрдэмэй энэ секторые түргэнөөр хүгжөөжэ, эрдэм-шэнжэлгын hалбариин институтнуудые зүрхэтэйгөөр бүридэлдэнь оруулха хэрэгтэй. Эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые эмхидхэн бии болгохо хүдэлмэриие түргэнөөр ябуулха шухала. Эдэнэр хадаа эрдэм-техникын дэбжэлтын манлайда ябаха уялгатай. Иимэ үйлэ хэрэг машина бүтээлгын hалбарида захаланхай. Ондоо hалбаринуудта энэ үүсхэл эдэбхитэйгээр дэмжэгдэхэ ёhотой.

Эрдэмэй түрүү организацинуудай дүй дүршэлдэ түшэглэн, орон соомнай hалбаринууд хоорондын эрдэмэй-техническэ комплекснууд бии болгогдожо эхилэнхэй. Тэдэнэр эрдэм-техникын дэбжэлтын гол шэглэлнүүдтэ байна, эрдэмые үйлэдбэритэй нэгэдүүлгын ашаг үрэ ехэтэй шэнэ арга болоно.

Инженернүүд, конструкторнууд болон эрдэмтэдэй зохёохы ажалай оршон байдал хангаха талаар экономическа, социальна ба эмхидхэлэй арга нүхэсэлнүүдые хангаха гэшэ тон шухала ааб даа.

Түлбэриин шэнэ гуримууд нэбтэрүүлэгдэжэ hайн талаараа илгаран тодоржо, зохёохы үндэр үгэсэтэй ажал урмашуулха, адли тэгшээр ямаршье ажал сэгнэлгые болюулха арга олгоно. Олон хүтэлбэрилэгшэд бүри урдань иимэ түлбэриин гурим хэрэглэхэ эрилтэ табиhан юм. Тиимэhээ мүнөө сагта оройдоол арбаад предприяти болон нэгэдэлнүүдэй түлбэриин шэнэ гуримда ороод байhаниие гайхан хэлэхээр байна. Эрдэм-техникын дэбжэлтын асуудалнуудта hунгажагүй байлга үшөөл ехээр харагдана, тиимэhээ шударгы үсэд, дэлисэ ехэтэй хэмжээнүүдэй тон хэрэгтэй байhаниинь эли.

Ажахы эрхилэлгын гуримые эрид шууд хубилгахадаа, экономикын hалбари бүхэндэ эрдэм-техникын дэбжэлтэ хурдадхалгын асуудалнуудые хараадаа абанабди. Гэбэшье ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, нэн түрүүн министрнүүдэй харюусалгын зэргэ дээшэлүүлэгдээгүй hаань, тус гуримай үгэхэ ёhотой дүнгүүдээ үгэхэгүй байhаниинь бидэнэр ойлгохо ёhотой болонобди.

Эрдэм-техникын политикын шэнэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ эрдэм болон техникын талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедhээ горитой юумэн дулдыдана, зүгөөр тэрэ даб дээрээ өөрынгөө hуури олоогүй, мүнөө сагай эрилтын ёhоор хүдэлмэриеэ хубилган шэнэдхээгүй байха юм.

Эрдэм-техникын гол шэглэлнүүдэй тааралдалые хангалгада, hалбаринууд хоорондын эрдэм-техникын комплекснуудые хүтэлбэрилгэдэ, орон соо эрдэмэй мэдээсэл эмхидхэлгэдэ гол анхаралаа хандуулха уялгатай албан тус комитет болоно. СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай 2000-дахи он хүрэтэрхи үеын эрдэм-техникын дэбжэлтын комплексно программые бэелүүлхэ хэрэгые тааралдуулга — үшөө нэгэ тон шухала. шэнэ шэглэлынь мүн болоно. Эрдэм-техникын дэбжэлтын манай түсэбүүдэй, экономическа бүхы ажабайдалай таhаршагүй хуби болохынь тулада тэрэниие хүтэлбэрилгын системые үндэhөөрнь хубилган шэнэдхэхэ шухала. Түсэблэлгэдэ, мүнгэн зөөреэр хангалгын системэдэ, үнэ сэнгэй бүридэлгэдэ, урмашуулгада, ажахы эрхилэлгэдэ бүхыдэнь эдэ бүгэдэ сэхэ хабаатай.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, нүхэдүүд, ямаршье инженерно болон ажахын шиидхэбэри эрдэм ба техникын үйлэдбэридэ оруулhан хубитын хэмжээнэй ургаhанай зэргээр хаража үзэгдэхэ зэргэтэй. Социализмын экономическа системэ эрдэм-техникын дэбжэлтын дундаршагүй арга боломжонуудые түсэбэй ёhоор эдлэхэ арга олгоно бшуу. Капиталис обществодо эрдэмэй болон техникын агууехэ түйлалтанууд социальна зүришэлдөөнүүдэй хурсадалгада нүлөөлжэ байхадань, социалис гүрэнэй гарта ниитын байгуулхы асари ехэ хүсэн болоно. Энэ ушарта социализмын түүхэтэ үлэмжэ үлүү байлга тодорно, тэрэниие дүүрэн хэмжээн соонь хэрэглэхэ хэрэгтэй.

II. Мүнгэ зөөрие удаан болзороор хубаарилан хэрэглэхэ политика болон капитальна барилга

Мүнгэ зөөрие удаан болзороор хубаарилан хэрэглэхэ эдэбхитэй политика партиин экономическа холын хараата түсэбүүдые бэелүүлгын нүлөө ехэтэ зэбсэг мүн. Шата бүхэндэ тэрэ ороной үмэнэ табигдажа байгаа гол зорилгонуудые шиидхэлгэдэ зорюулагдадаг. Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ энэ политикын эрдэм техникын дэбжэлтые хурдадхалгада шэглүүлэгдэhэниинь шэнэ зүйл болоно. Энээгээр үндэhэлэн, үйлэдбэриин материальна үндэhэ hуури болон байгууламжые шанараарнь хубилган шэнэлхэ арга олдохо байна.

Түсэбтэ табан жэлэй туршада капитальна hомололгонуудай хэмжээнэй ургалта горитой ехэ байха, хэрбээ 1981—1985 онуудта 125 миллиард түхэриг байhан hаа, энэ табан жэлдэ 170 миллиард түхэригтэ хүрэхэ. Тэдэнэй ниитэ хэмжээнь триллион шахуу түхэриг хүрэхэ юм.

Зүгөөр ганса энэ асари ехэ капитальна hомололго бүхы хэрэг шиидхэхэ бэшэ. Нөөсэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэhэнhээ, hалбариин болон шэнэдхэн үйлэдбэрилгын байгууламжын ямараар бүридхэгдэhэнhөө, капитальна барилгын өөрынь ямараар эмхидхэгдэhэнhээ мүнгэ зөөри удаан болзороор хубаарилан ашаглалгын политикын амжалта дулдыдаха байна. Эдэ бүхы асуудалнууд Гол шэглэлнүүдые бэлдэлгын үедэ бүхы талаhаань шэнжэлэгдэhэн гэшэ.

Эрдэм-техникын дэбжэлтын түйлалтануудые бодотоор хэрэглэхэ комплексдо — машина бүтээлгын комплексно капитальна hомололгонуудые горитой ехээр — 1,8 дахин ехээр хараалагдаhаниинь түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлэй шухала илгаань болоно. Машина бүтээлгын техническэ хэмжээндэ шанарай талаар hайн хубилалтануудые хангаха hалбаринуудай хүгжэлтэдэ онсо анхарал хандуулагдаха байна. Иигэжэл эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгын материальна үндэhэ hуури табигдаха бшуу.

Үндэhэ hуури болохо hалбаринуудай дундаhаа түлишын — элшэ хүсэнэй комплексдо онсо анхарал хандуулагдаха. Түлишэ малтан абалгын, тэрэниие зөөлгын улам өрөө боложо байгаа эрхэ байдалда манай ороной болон социалис хани нэгэдэлэй арадай ажахые түлишөөр найдамтайгаар хангалга энэ hалбаринуудта капитальна hомололгонуудые 47 процентээр ехэ болгохо эрилтэ табяа. Түлишэ малтан абалгые болон тэрэниие буйлуулгые үндэр ашаг үрэтэй болгохо онол аргануудаар хангалгын үйлэдбэринүүдтэ хоёр дахин шахуу дээшээ байха.

Агропромышленна комплексдо, Эдеэ хоолой программатай зохилдуулан, бүхы капитальна hомололгонуудай гурбанай нэгэ хубинь үгтэхэ юм. Эндэ хүдөө ажахын түүхэй эд буйлуулан болбосоруулгада нэн түрүүн hомололгонууд таhалагдаха; хэрбээ бүхы дээрээ капитальна hомололгонууд 22 процент ургахаар хараалагдаhан hаа, энэ hалбарида капитальна hомололго 51 процент дээшэлхэ. Энэ ушар эсэсэй бэлэн продукциин ургалтада hаад болодог тэнсүүригүй байдалые дабахада туhа хүргэхэ байна.

Үйлэдбэриие техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлгэдэ болон hэльбэн шэнэдхэлгэдэ гол анхарал хандуулга түсэбтэ шэнэ табан жэлэй онсо шэнжэнь болоно. Эдэ зорилгонуудта гаргагдаха капитальна hомололгонуудай хубинь 1985 ондо 37 процент байhан hаа, 1990 ондо 50 процент хүрэтэр дээшэлхэ. Үйлэдбэриин зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй, түхеэрэлгэнүүдэй үлэмжэ ехээр хуушарhан hалбаринууд болон районуудта энэ хубинь бүришье ехэ байха юм.

Капитальна hомололгонуудай шэнэдхэн үйлэдбэрилгын байгууламжада оруулагдаха хубилалтанууд үйлэдбэриин зэр зэбсэг шэнэлэлгые горитой ехээр түргэдхэхэ арга олгохо, hүүлэй үедэ тэрэнэй физическэ болон оюун бодолой талаар хуушаралгые дабаха арга олгохо байна. Хуушарhан түхеэрэлгэнүүдэй үйлэдбэриhөө гаргалгын коэффициент жэлдээ дунда зэргээр 5—6 процент хүрэтэр дээшэлхэ, энэл ушарта үйлэдбэриин хараалагдаhан ашаг үрэ хангагдаха байна. hэльбэн шэнэдхэлгын хараалагдаhан үргэн хэмжээн капитальна заhабарилгын гаргашануудые горитойгоор хороохо арга олгохо. Эдэ асуудалнуудые шиидхэхын тула амортизационно политикада нилээд ехэ хубилалтануудые оруулха бологдоно.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда экономикын hалбаринуудай өөhэдөө хэмжээгээр техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгэдэ, hэльбэн шэнэдхэлгэдэ ажалша коллективүүдэй олоhон предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй хүгжэлтын фонднууд онсо үүргэ дүүргэхэ. Энэнь эдэ фонднуудта хандасые үндэhөөрнь хубилгаха эрилтэ табина. Предприятинуудай техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгэнь хэрэгтэй бүхы нөөсэнүүдээр түрүүшын ээлжээндэ хангагдаха гэжэ предприятинууд дээрэ лаб мэдэхэ зэргэтэй. Энээнэй түлөө тусхай харюусалга түбэй экономическа албан зургануудта, нэн түрүүн министерствэнүүдтэ даалгагдаха ёhотой. Теэд тэдэнэр энэ асуудалда хуушанаараа хандажа үргэлжэлhөөр. Энээн тухай съезд дээрэ тон зүбөөр хэлэгдээ.

Техническэ талаар зэбсэгжүүлгэ болон hэльбэн шэнэдхэлгэдэ гол шухала анхарал хандуулhан ушар шэнэ барилгануудые, илангаяа ороной Европын хубида, зарим тэды хизаарлаха эрилтэ табина. Шэнэ барилга имагтал байгууламжын талаар томо хубилалтануудые бэелүүлхэ, эрдэм-техникын дэбжэлтын мүнөө үе сагай шатаар ажабайдалда табиhан эрилтын ёhоор шэнэ hалбаринуудые байгуулха, байгаалиин баялигуудые ашаглаха зорилготойгоор эрхилэгдэхэ юм. Амин шухала шэнэ барилгатай хамта техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгын үргэн дэлисэ — иимэл даа манай залан сэхэ хараа шугам.

Капитальна барилгые үндэhөөрнь хубилгалга, тэрэнэй ашаг үрыень дээшэлүүлгэ — мүнгэ зөөри удаан болзорто хубаарилан hомололгын политикын гол зүйлынь мүн гэшэ. Энэ hалбарида олон удаан жэлнүүдтэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд суглараа. Объектнүүдые барилгын болзорнууд бүдүүлигээр эбдэгдэдэг, тэдэнэй барилгын үнэ сэн ургадаг, түгэсхэгдөөгүй барилганууд, тодхогдоогүй түхеэрэлгэнүүд хэмhээ үлүүгээр олошордог байгаа. Ушар тиимэhээ барилгын эмхинүүдэй хангалтагүй хүдэлмэри, тэдэнэй hула индустриальна үндэhэ hуури зарим хизаар нютагуудта экономикын хүгжэлтые hаатуулдаг, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые таарамжатайгаар хубаарилан хүгжөөлгэдэ горитой хохидол үзүүлдэг байгаа. Барилгада тохёолдоhон байдалда hүүлэй жэлнүүдтэ журамай болон харюусалгын бүхы дээрээ уналга мүн лэ нүлөөгөө үзүүлээ.

Капитальна барилгын гол шухала асуудалнуудые, бүхы — ажахыншье, эмхидхэлэйшье — хэмжээнүүдые хэрэглэжэ, хойшолуулангүй шиидхэхэ болонобди. hалбариин хэрэгүүдые hайжаруулгада шэглүүлэгдэhэн хэдэн тогтоолнууд hүүлэй үедэ баталан абтаа. Тэдэниие хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэ hаяын лэ жэлнүүдтэ тодорхой дүнгүүдээ харуулха байха. Теэд энээгээр ажал хүдэлмэри дүүрэхэгүйнь элитэ.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

НҮХЭР Н. И. РЫЖКОВОЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭ

(Эхиниинь 2—3-дахи нюурнуудта).

Нэн түрүүн зөөри хэрэгсэлнүүдые үрилгые эрид шууд болюулха шухала. Энээн тухай бидэ үнинэй хэлсээнэбди, гэхэтэй хамта орон доторнай чэгэ доро 300 мянга гаран ехэ, бага объектнүүд баригдака үргэлжэлһөөр. Манай экономикын хэдыышье асари ехэ байгаа һаань, энэ тэсэшэгүй олон гээшэ. КПСС-эй Центральна Комитет энэ хэрэг гуримшуулхые уялгалаа. 1987 онһоо хойшо барилгые түсэблэлгэ болон бэелүүлгэ — нормативна саг болзортойнь нягта холбоотойгоор бэелүүлэгдэхэ байна.

Энэ юрын хэрэг бэшэ. Заримашуулда энэ хүшэр хүндэшье байжа болохо. Зарим тон шухала бэшэ объектнүүдэй барилгые зогсоогоод, хүсэ шадалаа, зөөри хэрэгсэлнүүдээ шэнээр хубаахашье ушар гаража болохо. Тэзд иимэ юумэ хэхэ хэрэгтэй. Энэл ушарта барилгын болзорые адагынь хоёр дахин хороохо зорилгые бодото дээрэнь шиидхэжэ шадахабди. Энэ хүдэлмэридэ бүхы министерствэнүүд, албан зургаанууд, союзна республиканууд бүри мүнөөдэр тон наринаар бэлдэхэ болоно.

Мүнгэ зөөри удаан болзороор хубаарилан ашаглаха табан жэлэй программые бэелүүлгэ капитальна барилгын индустриализацилгын хэмжээе дээшэлүүлхэ эрилтэ табина. Тэрээн доро тон шэнэ түхэл янзын материальна үндэһэ һуури табихаар хараалагдана. Урданхи, 50-яад онуудай һүүлээр—60-аад онуудай эхеэр табигдаһан үндэһэ һууринь хуушараа. Шэнэ үндэһэ һуури Эсэгэ оронойомнай болон хилын саанахи эрдэм, техникын түйлалтануудта түшэглэһэн, барилгын үйлэдбэриие нэгэ бүхэли промышленна-барилгын процесс болголгодо нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй. Заводуудта бэлэн болгогдоһон зүйлнүүдһээ бодхоогдодог объектнүүдэй тоое, оньһон механизмуудые олошоруулхаар гол шэглэлнүүдэй проект дотор хараалагдана. Алюмини, пластмасс, шэнэ материалнуудые хэрэглэлгые 1,5—2 дахин үргэдхэхөөр хараалагдана. Эдэ бүгэдэ барилгын үйлэдбэриие горитойгоор һайжаруулха, барилгын үнэ сэнгыень нэгэн доро хямдаруулхатайгаа хамта бүтээсыень, шанарыень дээшэлүүлхэ арга олгохо байна. Гэбэшье хэхэ юумэн олон, капитальна барилгые индустриализацилгын асуудалда нэгэнтэ бэшэ тэхэрихэ байхабди.

Барилгада проект зохёон табилгые эрид һайжаруулха гээшэ мүн лэ шухала хэрэг. Энэ хэрэгтэ проект зохёогшодой өөһэдынь үүргэ онсо шухала. Имаггал тэдэнһээ үйлэдбэриин техническэ хэмжээн, капитальна һомололгонуудай ашаг үрые дээшэлүүлгэ, барилгые түргэдхэлгэ дулдыдана ха юм. Тэдэнэр арадай ажахын бүхы һалбаринуудта эрдэм, техникын дэбжэлтые түргэдхэгшэдэй үүргые дүүргэхэ уялгатай.

Техникын болон технологиин һүүлшын үгээр проект табюулагдаад баригдаһан шэнэ болон һэльбэн шэнэлэгдэһэн предприятинуудай эрхим һайн жэшээнүүд маанадта бии. Тиихэтэй хамта олонхи ушарта техническэ талаараа гээгдэнги шиидхэбэринүүдые баримталһан, объектнүүдэй сметнэ үнэ сэнгын тодорхойлходоо, алдуу гаргаһан ушарнууд дайралдадаг. Үнгэрэгшэ табан жэлэй дүрбэн жэл соо баригдажа байгаа объектнүүдэй үнэ сэнгынь урид баталагдаһанһаа 11 миллиард түхэригөөр гэхэ гү, али 24 процентээр дээшэлээ. Гаднаа объектнүүдэй хахадтань технико-экономическа үрэ дүнгүүдынь муу болоо. Энэмнай сэдьхэл зобоомо баримта мүн.

Проект зохёолгодо ушардаг хангалтагүй байдалай түлөө харюусалга ганса проект зохёогшод бэшэ, мүн баһа гээгдэнги проектнүүдые баталдаг министерствэнүүд болон албан зургаанууд дааха ёһотой. СССР-эй Стройбанкын мэдээсэһэнэй ёһоор, арбан хоёрдохи табан жэлдэ ороһон, министерствэнүүдэй баталһанай ёһоор эрдэм, техникын мүнөөнэй хэмжээндэ гэһэн сэгнэлтэ абаһан объектнүүдэй 25 процентнь 10—20 жэлэй саана зохёогдоһон байха юм. Тэзд эдэ проектнүүдэй мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ таарахагүй байһаниинь элитэ ааб даа. Иимэрхүү байдал олонхи министерствэнүүдтэ ушарна. Жэшээнь, СССР-эй Минцветмет 1975 ондо баталагдаһан 69 проектые, Минавтопром—20 проектые техническэ үндэр хэмжээнэй зандаа гэжэ баталһан байха юм. Эдэ барилгануудай ашаглалгада оруулагдахада, проектнэ шиидхэбэриинь дунда зэргын болзор 20 гаран жэл болонхой байха бшуу. Энээниие тайлбарилһанай үлүү.

Проектнэ хэрэгые һайжаруулха хэрэгтэ СССР-эй Госстрой ехэ юумэ хэхэ уялгатай. Министерствэнүүд болон проектнэ эмхинүүдэй уялгануудыень дүүргэнгүй, барилгада эрдэмэй-техническэ нэгэ политика ябуулха, проектнүүдэй шанарые болон техническэ хэмжээе сэгнэлтын системые зохёохо, проект зохёолгодо конкурс үнгэргэхэ заншал үргэнөөр нэбтэрүүлхэ уялгатай.

Эсэстэнь гэхэдэ, барилгын хүтэлбэрилгые һэльбэн хубилгаха гээшэ түрүүшын ээлжээнэй хэрэг мүн. Хүтэлбэрилгые, ажахы эрхилэлгын онол арганудые нарижуулха талаар хүдэлмэриие иимэ ехээр һуладуулһан ушар ондоо ямаршье һалбарида байхагүй. Гэхэтэй хамта, энэ асуудал барилгадал адляар бусад һалбаринуудта иимэ хурсаар табигданагүй. Эндэ хүтэлбэриин жэжэ, олон шатануудые зайсуулха, түбһөө хүтэлбэрилгые союзна республиканудай, нютагай органуудай эрхэнүүдые үргэдхэлгэтэй, харюусалгыень дээшэлүүлгэтэй таарамжатайгаар зохилдуулха шухала.

Тодорхойлон хэлэхэдэ, капитальна барилгада тэрэнэй бүхы шатанууд нарижуулагдаха зэргэтэй. Энээнһээ ехэнхидээ манай түсэбүүдэй бодото бэелэл, ороной экономическа хүгжэлтын дабшаса дулдыдаха гээд тон эли тодоор хэлэхэ хэрэгтэй байна.

3. Байгууламжын политика болон арадай ажахын комплекснуудые хүгжөөлгэ

Арадай ажахые хүгжөөлгын бүхы үе шатануудта байгууламжын политикада, шэлэн абажа эрхилхэ, һалбаринууд хоорондын болон тэдэнэй доторой хубаарилгые зүбөөр тэнсүүлэн бүридхэхэ хэрэгтэ манай парти тон ехэ анхарал хандуулдаг байһан, мүнөөшье хандуулна.

Арадай ажахын байгууламжые нарижуулан һайжаруулха, тэрэнэй һалбаринуудые хүгжөөхэ шухала зорилгонууд тухай, мүн тэдэнэйнь ямар хэмжээндэ хүргэгдэхэ байһан тухайнь гол шэглэлнүүдэй проект соо бүхы талаһаа тодорхойлогдон харуулагданхай. Арбан хоёрдохи табан жэлэй байгууламжын политикын эгээл гол шухала хэдэхэн шэглэлнүүд тухай тогтохыемни зүбшөөгыт.

Нэн түрүүн забһарай продуктнууд гэжэ нэрлэгдэдэг — түлишэ, түүхэй эд, болбосоруулагдантаһан зүйлнүүдтэй сасуулхада, абтаһан продуктнуудай — машина болон түхеэрэлгэнүүдэй, эд хэрэглэлэй зүйлнүүдэй, бэлэн болгогдоһон барилгын объектнүүдэй булюу ехэ ургалтые түрүүшын ээлжээндэ хангаха шухала. Урдахи табан жэлэйхидэ орходоо 1986—1990 онуудта түүхэй эд болон материалнуудые гаргашалгын ехэ болоһоной сэнгэй түхэриг бүхэндэ абтаһан продукциинь ургалта 1,4 дахин ехэ болохо ёһотой. Энэнь промышленностьда ямар байхаб гэхэдэ, продукци бүтээн гаргадаг һалбаринуудай ургалтын хэмжээн түлишын-түүхэй эдэй һалбаринуудайхиһаа хоёр дахин дээшээ байха болоно. Иимэ ургалта гол түлэб нөөсэ хэрэгсэлнүүдые арьбалха гэһэн политикада үндэһэлнэ гээшэ.

Үшөө нэгэ онсо илгаань юуб гэхэдэ, манай арадай ажахые эрдэм, техникын дэлхэйн түрүү хэмжээнүүдтэ хүргэхэ һалбаринуудые — электрын элшэ хүсөөр хангалгын, химиин болон нефтехимиин промышленностиин, илангаяа машина бүтээлгын һалбаринуудай хүгжэлтые эгээл ехээр хурдадхаха шухала. 1990 ондо промышленностьда тэдэнэй хубинь 41 процентдэ хүрэхэ ёһотой.

Эндэ үшөө юун онсо шухалаб гэхэдэ, урдынхиһаа һураггүй ехээр бүхы һалбаринууд арадай хэрэглэмжын эд бараа бүтээн гаргаха, зоной хэрэглэмжэ хангалгые хүгжөөхэ тушаа шэглүүлэгдэхэ байна. Промышленностиин «А» бүлэгтэ орходоо «Б» бүлэгүүдынь булюу ехээр хүгжөөгдэхэ гэжэ хараалагдана.

Машина бүтээлгын булюу ехэ ургалта хангаха гээшэ байгууламжын хубилһанай эгээл шухала шэнжэнь болоно. Гол шэглэлнүүдэй зохёогдожо байхада, машина бүтээлгын түрүү үүргые хүсэд тоонгүй байха аюулай тохёолдожо болохо байһан тухай партиин Центральна Комитет заагаа һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй ургалтын хэмжээнэй бүхы промышленностиин ургалтатай адли болохо тээшээ тэгүүлһэн баримтые дабажа гаргаха шухала байгаа бшуу.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ энэ һалбариин ургалта бүхы промышленностьда орходоо 1,9 дахин дээшээ байха ушартай. Энэ уридлан ургалтынь хэмжээн нилээд ехэ гээшэ. Тиимэһээ арадай ажахыда машина бүтээлгын түрүү һуурие яһала ехэ болгожо үгэхэ байна.

Үйлэдбэриингөө байгууламжые хубилгаха, машина болон түхеэрэлгэнүүдэй шанарайнь талые һайн болгохо гээшэ машина бүтээгшэдэй шухалын шухала зорилго мүн. Хэрбээ 1985 ондо машина бүтээлгын продукциин 4,5 процентнь шэнэлэгдэһэн байбал, 1990 ондо тэрэнэй 13 процентнь шэнэлэгдэхэ зэргэтэй. Машина бүтээлгые булюу ехээр хүгжөөхэ зорилгын табигдажа байһан үедэ энэмнай ороной үйлэдбэриин аппарадые мүнөөнэй үндэһэ һуурида шэнээр зэбсэгжүүлхэ таатай эрхэ нүхэсэл болоно үгэхэ бшуу.

Тиигээдшье машина бүтээлгые бүхыдэнь шэнэдхэн хубилгаха гээшэ онсо шухала удха шанартай. Түрүүшын ээлжээндэ станок болон приборнуудые бүтээлгэһээ, электроникын болон электротехникын хүгжэлтэһөө машина бүтээлгын техническэ хэмжээн дулдыдадаг байна. Эгээл тэрээн дээрэһээ бүхы машина бүтээлгынхидэ орходоо тэдэнэй ургалта һураггүй түргэн дээшэлхэ болоно. Гэхэтэй хамта Машина бүтээлгын министерство бүхэндэ өөһэдынь һалбариин онсо илгаада таараха өөрын станок бүтээлгэ хүгжөөгдэхэ зэргэтэй.

Машина бүтээлгын промышленностиин урда табигдаһан зорилгонууд түбхын түрүүн энэ орёо нарин һалбариин хүтэлбэрилгые эрид һайжаруулха эрилтэ табина. СССР-эй Министрнүүдэй Совэдтэ машина бүтээлгын талаар бюро бии болгогдоо. Тэрэ хүдэлмэреэ үргэдхэн ябуулжа байна. Ямар юумэндэ тэрэ гол анхаралаа хандуулхаб гэхэдэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха зорилгоор ёһотойл мүнөө үеын машина болон түхеэрэлгэнүүдээр арадай ажахые хүсэд дүүрэнээр хангаха ёһотой болоно.

Элдэб конструкцинуудые бүтээхэ материалнуудай комплексдо баһал горитой хубилалтанууд болохоор хараалагдана. Шэнэ түрүү, алмалта арьбалалта хэхээр зүйлнүүдэй хубиие ехэ болгохо гээшэ гол шухала. Тэрэнэй ашаар тэдэ зүйлнүүдэй үйлэдбэриин ургалтые дан ехэ болгонгүйгөөр улам ургажа байгаа арадай ажахын хэрэглэмжые конструкционно материалнуудаар хүсэд хангаха аргатай болохо байнабди. Энэмнай орон дотор нөөсэ хэрэгсэлнүүдые гамнаха, арьбалха шухала асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ ехэхэн туһа нэмэри болоно үгэхэ ха юм.

Жэшээлхэдэ, хара металлургиие үргэн хэмжээгээр шэнэдхэн зэбсэгжүүлһэнэй ашаар металлаар хэгдэдэг продукциин шанар, тэрэнэй бүридэл һайжаруулагдаха байна. Тэрэнэй ашаар түсэбтэ табан жэлдэ хара металлнуудай хабтайлгагдаһан түмэр зүйлнүүдые бүтээн гаргалга 9 процентээр ехэ болгогдохо. Тиигэжэ промышленна үйлэдбэрилгын ургалтые 21—24 процентээр, харин машина бүтээлгэ болон металл гаргалгада тэрэниие 40—45 процентээр дээшэлүүлхэ арга олгохо юм. Энээнтэй хамта түрүүшын ээлжээндэ машина бүтээлгэдэ, барилгада металл һураггүй гамтай наринаар гаргашалагдадаг болохо байна.

Нөөсэ хэрэгсэлнүүдые комплексноор ашаглаха, шэнэ түхэлэй продуктнуудые ехээр бүтээн гаргадаг болохо зорилго үнгэтэ металлургиин урда баһал табигдана.

Металлнуудые, мүн үниинһөө хэрэглэгдэдэг материалнуудые химиин зүйлнүүдээр һэлгэхэ хүдэлмэри түргэдхэгдэхэ ушартай. Шэнэ түхэлэй пластмасс зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ 6 дахин шахуу ехэ болгогдохо юм. Модон хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэриин түрүү аргаар болбосоруулха хүдэлмэри баһал булюу ехээр хүгжөөгдэхөөр хараалагдана.

Ашагта малтамалнуудые абаха болон бэлэн болгожо гаргаһан продукци хоёрой хоорондохи тэнсүүриие зүбөөр тааруулха гээшэ энэ комплексые хүгжөөлгын баһал шухала шэглэлнүүдэй нэгэн болоно. Тиихэдэ, түмэрэй ашагта малтамалнуудые, шэрэм болон кокс абалгые ехэ болгонгүйгөөр хара металлургиин прокадуудые ехээр гаргаха арга бии. Шэрэгдэжэ абтаһан модоной кубометр бүхэнһөө мүнөөнэйхиһөө 16 процентээр ехэ модоной хэрэгсэлнүүдые болбосоруулан гаргадаг болохо ёһотойбди. Һалбариин технологическа хэмжээе нарижуулан һайжаруулһанай ашаар лэ эдэ бүгэдэ түйлагдаха байна.

Арадай ажахые бүхыдэнь найдамтайгаар хүгжөөхын тула түлишын-элшэ хүсэнэй комплексые саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэй. СССР-эй Энергетическэ программатай зохилдуулан, түлишын-элшэ хүсэнэй тэнсүүриин байгууламжые нарижуулха талаар ехэ хубилалта хэгдэхэ болоно. Табан жэлэй һүүл болотор элшэ хүсэнэй үйлэдбэрилгын бүхы хэмжээндэ атомна электростанцинуудай оруулдаг хубита хоёр дахин шахуу ехэ боложо, тэрэнь бүхы дээрээ 20 процентдэ хүрэхэ байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ СССР-эй Минэнергын атомна электростанцинуудай шэнэ хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха даабарияа дүүргэжэ шадаагүй дээрэһээнь органическа түлишэнүүдые нэмэжэ гаргашалха баатай болгдоо. Орон дотор түлишэ хэрэглэлгын тэнсүүриин шахардуу болоод байһаниие хараада абажа, мүн атомна элшэ хүсэнэй үүргын улам ехэ боложо байһан үедэ саашадаа иимэ байдал тохёолдуулагдаха ёһогүй.

Түлишэ-элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдтэ газ хэрэглэлгын хэмжээн 38 процент хүрэтэрөө ехэ болгогдохо зэргэтэй. Газай промышленность өөрынгөө урдахи зорилгые муу бэшээр дүүргэнэ. Гэбэшье, һанаагаа амарха үндэһэн үгы. Уренгойн нөөсэнүүдэй дүүрэн хүсэндөө ашаглагдажа эхилһэнэй һүүлдэ газ абалгын ургалта Ямбургын нөөсэһөө оруулагдаха байна. Тэндэ хүнүүдэй байжа һайнаар хүдэлхэ, ажаһууха эрхэ байдал түргэнөөр бии болгохо гээшэ мүнөө гол шухала. Тэрэшэлэн ерээдүйн сагта тэндэһээ газ ехээр абаха үндэһэ һуури эртээнһээ байгуулагдаха ушартай.

Нефть абадаг промышленностьда, илангаяа Баруун Сибирьтэ тохёолдоһон байдалые эрид һайжаруулха шухала болонхой. Табан жэлэй һүүл тээ бүхы Союз соо абтадаг нефтиин гурбанай хоёр хубинь тэндэһээ абтаха болоно бшуу. Энэ һалбарида тохёолдоһон байдал бүхы экономикодо бэрхэшээл ушаруулна. Юуб гэхэдэ, Миннефтепром, Главтюменнефтегаз болон тэрэнэй предприятинуудынь нефтиин ехээр абтадаг зарим газарнуудта скважинануудай хүсэнэй һуларһан эрхэ байдалда хүдэлхөөр бэлэн бэшэ байшоо. Энэ гээгдэлые тон богони болзорто усадхаха хэрэгтэй. Парти болон правительство нефть абагшадта никлээд ехэ туһаламжа хүргөө. Ажалша коллективүүдые элсүүлжэ, гол шэглэлнүүд соо хараалагдаһан даабаринуудые заатагүй дүүргэхэ талаар министерствын эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулжа, оролдожо шадаһанһаань лэ ажалайнь амжалта сүм дулдыдаха. Хараалагдаһан хэмжээнэй нефть абаха хэрэгые бэелүүлхэ талаар нютагуудай партийна, ажахын органууд баһал ехэ үүргэ дүүргэхэ уялгатай.

Шулуу нүүрһэнэй промышленностьда ороной зүүн зүгэй районуудта тэрэниие нээмэл аргаар малтан абаха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаха болоно. Хуушанай бассейнүүдэй, түрүүшын ээлжээндэ Донбассай. Кузбассай шахтануудай нөөсэнүүдые шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ, һэльбэн заһабарилха хүдэлмэриие үргэлжэлүүлхэ шухала.

Түргэнөөр хүгжэжэ байгаа экономикомнай геологи-бэдэрэлгын, илангаяа нефть, газ, ашагта малтамал бэдэрхэ хүдэлмэриие үргэдхэхэ, ашагта малтамалнуудай олдоһон нөөсэнүүдые ашаглалгада һайн шанартайгаар бэлдэхэ, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ эрилтэ табина.

Байгууламжые хубилгаха шухала шэглэлые совет хүнүүдэй улам ургажа байһан, олон янзын эрилтэ хэрэглэмжые хүсэд дүүрэнээр хангаха хэрэгтэ зорюулха болонобди. Эдеэ хоолой продуктнуудые болон эдеэ хоолдо ородоггүй товарнуудые үйлэдбэрилэн гаргадаг һалбаринуудай түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байһан баримта энээниие гэршэлнэ.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ агропромышленна комплексдо ородог бүхы һалбаринуудай харилсаан һураггүй нягта болохо, тэдэнэр хоорондоо һайса ойлголсожо хүдэлхэ, тэрэнэй ашаар тэдэнэр эсэсэй үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха аргатай болохо байна. Хүдөө ажахы эрид хүгжөөгдэхэ, тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һууринь бэхижэхэ юм. Колхоз, совхозуудые шэнэ техникээр, минеральна үтэгжүүлгээр, ургамал хамгаалха химиин зүйлнүүдээр хүсэд хангаһанай, һайжаруулагдаһан газарые үргэдхэһэнэй, эдэ нөөсэ арга боломжонуудые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэһэнэй ашаар лэ хүдөө ажахын бүхы продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ зорилго табигдана. Ороохо таряа үйлэдбэрилгэ 250 миллион тонноһо, мяха — 21 миллион тонноһо хүргэгдэхэ байна. Агропромышленна комплексдо ажахые эрхилэлгын, хүтэлбэрилгын шэнэ онол аргануудта түшэглэн, ашаг үрэ ехэтэй түрүү технологи хэрэглэһэнэй үндэһөөр газар таряалангай ургаса дээшэлүүлхэ, адууһа малай ашаг шэмые ехэ болгохо аргатай байнабди. Шэнээр түсэблэлгын үеын онсо илгаань юуб гэхэдэ, болбосоруулгын промышленность хүгжөөлгэдэ хүдөө ажахын продукци зөөхэ, һайнаар хадагалха хэрэгтэ түрүүшын ээлжээнэй анхарал хандуулха шухала болоно. Энээнэй ашаар үлүү гаргаша хэхэ, гээлтэ хоролтодо оруулха ябадал үсөөрүүлэгдэхэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдэй нөөсые ехэ болгохо, шанарыень һайжаруулха арга олгогдохо зэргэтэй.

Арад зоной үргэн хэрэглэлгын эд товар үйлэдбэрилгые, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые хүгжөөхэ комплексно программатай зохилдуулан, хүн зондо хэрэгтэй промышленна эд товар бүтээн гаргаха даабари тодорхойлогдонхой. Энээнэй хүгжэлтэ, ургалтада ехэ арга боломжонууд нээгдэнхэй. Хүнгэн ба нютагай промышленностиие, хэрэглэмжэ хангалгые, худалдаа наймаае техническэ дэбжэлтын түрүү хэмжээндэ гаргаха, эдэ һалбаринуудай хүгжэлтые хурдадхаха зорилго табигдана. Эдеэ хоолдо ородоггүй эд товар бүтээн гаргалгые энэ табан жэл соо 1,3 дахин дээшэлүүлхэ гэхэ гү, али промышленностиин үйлэдбэриин бүхы хэмжээнһээ дээшээгээр ехэ болгохо, тэдэнэй ассортиментые үргэдхэхэ, шанарыень һайжаруулхаар хараалагдана.

Манай экономикодо һалбаринуудые комплексноор, жэшээнь, транспорт, хэлхеэ холбоон, мэдээсэл хүргэдэг системэ, материально-техническэ хангалга, складай ажахы, харгы зам гэхэ мэтэ хангадаг һалбаринуудые хоорондонь бэе бэедэнь холбоотойгоор хүгжөөхэ гээшэ ехэ удхэ шанартай.

Орон дотор улам ехэ боложо байһан, илангаяа Европын хубида ашаа шэрэлгын, хүн зониие зөөлгын хэмжээе хангаха талаар транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй урда харюусалгатай зорилго тудажа ерэнхэй. Энэ асуудалые шиидхэхын тула бүхы түхэлэй транспортые хүгжөөхэ, материально-техническэ баазыень саашадань бэхижүүлхэ хэрэгые хоорондонь нарин нягтаар холбохо шухала. Захиргаанай түбүүдые, районуудые колхоз, совхозуудай бүхы түб һууринуудые автомобильна харгыгаар холбохо гээшэ гансашье үйлэдбэриин бэшэ, мүн социальна удха шанартай, тон ехэ зорилго энэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ шиидхэгдэхэ байна.

Бүхы союзна республиканудай, томо регионуудай хүгжэлтые арадай ажахые ниитэ дээрэнь комплексноор хүгжөөхэ асуудалнуудтай тааралдуулан хаража, хамтын ажалые газар газарай хубаариин ёһоор, бодомжотой зүбөөр, бүхы гүрэнэй талые харалсажа табиха шухала. Үйлэдбэриин хүсые тааруулан табилгые нарижуулжа, бүхы республиканудай экономикын болон соёлой саашанхи ургалтада зорюулагдажа, гол шэглэлнүүдэй даабаринуудай проект табигданхай. Тэдэнэр ороной экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө бодото хубитые оруулха байна бшуу.

Ажалай болон материальна нөөсэнүүдэй хэды шэнээн бии байһаниие хараада абажа, тэрээнтэй холбон үйлдэбэриие хубаарилан табиха гээшэ газар газартахи шухала асуудалые шиидхэхэ эрхэ нүхэсэл болоно. Ороной газар нютагуудта олон янзын нөөсэнүүд тэгшэ бэшээр хубаарилагданхайнь мэдээжэ. Үйлэдбэриин гол хүсэн СССР-эй Европын районуудта сугларанхай, харин түлишэ, түүхэй эдүүд гол түлэб Сибирьтэ абтана ха юм. Ажалай нөөсэ хүсэн Дунда Азида, Закавказида эгээл ехээр ургана. Элшэ хүсэ ехээр хэрэглэдэг үйлэдбэриие түлишын-элшэ хүсэнэй элбэг баазануудта дүтэлүүлхэ, ажалай нөөсэ ехэтэй районуудта хүнүүдэй олоороо хүдэлхэ арга боломжо олгохо гэжэ гол шэглэлнүүд соо хараалагданхай. Сибириин болон Алас Дурна зүгэй экономикые комплексноор хүгжөөхэ, тэндэхи байгаалиин баялигуудые ашаглаха, тэдээндэ транспортын хүсые дүтэ абаашаха тушаа онсо анхарал хандуулагдана.

Тиигэжэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ эрдэм-техникын дэбжэлтын ашаг үрэ дээшэлүүлгые хангаха хэрэгтэ байгууламжын политика сүм зорюулагдана, арадай ажахын материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ бата бэхи үндэһэ һуури табижа үгэнэ гээшэ.

4. Хүтэлбэрилгын гуримые болон ажахы эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулга

Нүхэдүүд! Манай түсэбүүд болон зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэг хүтэлбэрилгэ болон ажахы эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулгатай таһаршагүй холбоотой юм. Ажахын онол арга болон эмхидхэлэй хуушан түхэл маягуудые шэнэ эрхэ байдалтай, экономическа хүгжэлтын мүнөөнэй эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, эрид шиидэнгеэр хубилгангүйгөөр, үйлэдбэриеэ али бүхы талаар эршэдхэлгын замда гаргажа шадахагүй байнабди. Тиин эдэниие зарим тэды талаар лэ һайжаруулха бэшэ, харин эндэ эрид ехэ реформо хэрэгтэй гэжэ Михаил Сергеевич Горбачев Политическэ элидхэл соо заагаа.

Хүтэлбэрилгын гуримые һайжаруулха тон шухала болоһон ушар һүүлэй үе хүрэтэр олон талаар тоогдодоггүй байгаа гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энэ хүдэлмэри аали халиргайгаар ябуулагдадаг байгаа. Ажахы гол түлэб хуушан, ехэнхидээ захиргаанай аргаар хүтэлбэрилэгдэжэ, энэнь экономикын хүгжэлтэдэ һаад боложо байһан юм. Ухаан бодолой хүдэлхэгүйдэ, ажал хэрэгшье ябашье урагшатай ябахаяа болишоно ха юм.

Парти энээнһээ шухала тобшолоднуудые хэжэ, иимэ зорилго тодоор табяа гээшэ: хүтэлбэриин гуримай ашаг үрые горитой ехээр дээшэлүүлхэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые түндүү ехээр түргэдхэхэ, хүнэй бүхы бэлиг шадабариие хамаг бүхы хэмжээгээр эдэбхижүүлхэ зорилгоор хүтэлбэриин бүхы гуримые һайжаруулха ехэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Манай ажал ябуулгын гол шухала хараа шугамые тодорхойлһон КПСС-эй XXVII съездэдэ Центральна Комитедэй хэлэн политическэ элидхэлдэ энэ зорилго дэлгэрэнгыгээр, гүнзэгыгөөр үндэһэлэгдөө юм. Демократическа централизмын хубилгагдашагүй гол ёһондо түшэглэн, саашадаашье экономикые түбэй газарһаа түсэбэй ёһоор хүтэлбэрилгые улам бэхижүүлэн нарижуулха зорилготойбди. Энэмнай социализмын агууехэ түйлалта, үндэһэн булюу зүйлынь болоно ха юм. Тиигээд үндэһэн шухала энэ гол ёһонһоо бидэниие хадуурха гэжэ найдаһан буржуазна сурталшадай найдалые «харюулаагүй» байһамнай элитэ. Тэрэ найдалыень хэзээшье харюулхашьегүйбди. Гэхэтэй хамта парти нэгэдэл болон предприятинуудай бэеэ даанги ябуулгые үргэдхэхэ, эсэсэй үрэ дүнгүүдэй түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ, ажахын тоосоо гүнзэгырүүлхэ талаар хүдэлмэри эрид шангаар ябуулха байна. Арадай ажахын айхабтар ехэ хэмжээтэй болоһон ушар, һалбари хоорондын болон нютагуудай холбоо харилсаанай улам орёо болоһон ябадал һалбариин болон нютагуудтахи хүтэлбэриие эгээл зохидоор тааралдуулха, эмхидхэлэй байгууламжые нарижуулан һайжаруулха гэһэн эрилтэ табина.

Энэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ шухала алхамууд хэгдээ гэжэ мэдээжэ. Урданайхиһаа ашаг үрэ ехэтэй хүтэлбэриин түхэл маягуудые хэзээ хэзээнэйхидэ орходоо үргэн дэлисэтэйгээр бэдэржэ туршалга, һайнаар харагдаһан шэнэ дүршэлые дэлгэрүүлхэ гээшэ экономическа ажабайдалай онсо шэнжэнь болонхой. Бидэнэр предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй эрхэ ба харюусалгые үргэдхэжэ эхилһэн байнабди. Эндэмнайл материальна баялигууд байгуулагдажа, хүтэлбэриин бүхы холбоонууд ниилэн бэелдэг ха юм. Ажахы эрхилэлгын арга оньһоной дутагдалнууд эндэ илангаяа элитээр үзэгдэдэг байна. Ажалша коллективүүдэй ашатуһые хүдэлмэриин эсэсэй үрэ дүнгүүдтэй нягтаар холбодоггүй байһан ябадал үүсхэя эдэбхи болон зохёохы ябуулгада һаалта болодог, үйлэдбэриин далда нөөсэнүүдые хэрэглэхыень хүн зониие урмашуулдаггүй байгаа. Үнгэрһэн үеын алдуунуудые дабтахагүйн тулада шэнэ онол аргануд тус тус һалбаринуудай онсо өөрэ байдалые хараада абан зохёогдоно. Эдэ бүгэдын ашаар шэнэ онол аргануудай һайн ба муу талануудыень һайнаар элирүүлхэ, тэдэниие улам нарижуулха ба шата бүхэндэ тэдэнэй хэрэглэлгые үргэдхэхэ арга олдоно.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ бидэнэр хүтэлбэриин нэгэн бүхэли гурим байгуулха гэжэ шангаар хүдэлхэ, ажахы эрхилэлгын оньһые удаа дараагаар тааруулан һайжаруулха, түсэблэлгын, урмашуулгын ба үйлэдбэри эмхидхэхэ һайн түхэл маягууд болон аргануудые бэдэрхэ ёһотойбди.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые шэнэ аргаар хүтэлбэрилгэдэ оруулха гээшэ түсэбтэ табан жэлэй шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн мүн. Мүнөө промышленна продукциин хахадыень бүтээн гаргадаг предприятинууд, бүхы хэлхеэ холбооной һалбари, ажаһуудал хангалга, транспортын зарим предприятинууд шэнэ гуримаар хүдэлмэрилдэг болонхой. Харин 1987 онһоо промышленностиин бүхы предприятинууд, тэрэшэлэн транспорт мүн лэ иимээр хүдэлдэг болохо юм. Энээнтэй нэгэн хамта агропромышленна комплекс хүтэлбэрилэлгые эмхидхэлэй талаар шэнэлэн хубилгажа, тон богонихон болзор соо дүүргэхэ, экономическа онол аргануудые горитой ехээр хүсэжүүлхын, мүн колхоз болон совхозуудта, предприятинууд болон нэгэдэлнүүдтэ бодото ажахын тоосоое үргэнөөр нэбтэрүүлхын тулада шухала хэрэгтэй арга нүхэсэлнүүдые байгуулха ёһотойбди.

Барилга хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха гээшэ хойшолуулагдашагүй зорилго гэжэ дээрэ хэлэгдээ һэн. Эндэ бүри мүнөө жэлдэ түсэблэлгын шэнэ онол аргануд болон ажахы эрхилэлгын шэнэ оньһон туршагдан шалгагдажа эхилхэ, тиигээд энэнь саашадаа бүхы һалбарида нэбтэрүүлэгдэхэ ёһотой. Ороной үмэнэ байгаа зорилгонуудтай тааралдуулан, капитальна барилгын хүтэлбэрилгые эмхидхэлгэтэй холбоотой бүхы олон асуудалнуудые тон наринаар бодомжолон хэлсэжэ үзэхэ хэрэгтэй.

Ажахы эрхилэлгые саашадань нарижуулха, тэрэнэй бүхы хубинуудые үргэлжэдэнь һайжаруулха хүдэлмэридэ ажахын тоосоо улам гүнзэгырүүлхэ гээшэ илангаяа шухала. Үйлэдбэри хүгжөөхын, ажалай түлөөһэндэ гаргахын, хүдэлмэрилэгшэдые материальна талаар урмашуулхын, тэдэнэй социальна хэрэглэмжэнүүдые хангахын тулада бии болгодог фонднуудыень предприяти болон нэгэдэлнүүдэй ажал хүдэлмэриин эсэсэй үрэ дүнгүүдһээ эрид ехээр дулдыдадаг болгохо шухала. Тиин эндэ шухалань юун бэ гэхэдэ, эдэ фонднууд предприятинуудай, ажал ябуулгын бүхы талые үйлэдбэриинһье, социальнашье талыень улам ехээр тодорхойлхо ёһотой, ажабайдалда эдэ фонднуудай үүргэ дээшэлүүлхэ ёһотой.

Энэ зорилго бэелүүлхын тулада, нэгэдэхеэр, үйлэдбэриие хүгжөөхэ фондые техническэ талаар шэнээр зэбсэглэхэ ба һэльбэн шэнэдхэлгэ бэелүүлхэ гол эшэ үндэһэн болгохо хэрэгтэй. Хоёрдохёор, саашадаа ажалша коллективүүдэй гэр байрын болон бусад социально-ажаһуудалай эрхэ байдалыень һайжаруулха хэрэг хүдэлжэ олоһон мүнгэ зөөреэрнь лэ ехэнхидээ хангадаг болохо гэһэн хараа шугам бэелүүлхэ хэрэгтэй. Гурбадахяар, хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй ажалай түлөөһые эсэсэй үрэ дүнгүүдтэ тэрэнэй хэһэн хубиин оруулалтаһаа улам ехээр дулдыдадаг болгохо. Дүрбэдэхеэр, бусадай үндэр ехэ үрэ дүнгүүдые түйлаһыень һамбаашалан, заримшуулай ажахыгаа эээн бусаар эрхилхэ арга олгодог бүхы замуудые гүйсэд хааха. Табадахяар, договорно харилсаануудай хэрэг үргэдхэхэ, мүн хэрэглэгшын үмэнэ абаһан уялгануудаа дүүргэһэнэй түлөө предприятинуудай харюусалгые тон шанга болгохо. Эсэстэ, хамаг жэжэ асуудалнуудаар заабарилдаг ябадал, ажалша коллективүүдэй хуулита эрхэнүүдтэ дээдын органуудай хамааралсалгые болюулха, түсэбүүдээ бэелүүлхэ эгээл һайн зам өөһэдөө олохо арга боломжо тэдээндэ олгохо хэрэгтэй. Энэ илангаяа шухала байна.

Эгээл энэмнай бодото дээрээ гүйсэд ажахын тоосоон гээшэ бшуу. Эгээл иимэ экономическа эрхэ нүхэсэлнүүд үйлэдбэриин хүсэ шадалые, эрдэм ухаан болон техникын түйлалтануудые эгээл ехээр ашаглахыень, нөөсэнүүдээ бүхы хэмжээгээр алмахыень предприяти болон нэгэдэлнүүдые зайлашагүй баадхаха, хэрэглэгшэдэй эрилтэнүүдые саг соонь, зохидоор дүүргэжэ байхыень баадхаха юм. Бидэнэр ажахын тоосоое һайжаруулха, предприятинуудые өөһэдыгөө өөһэдөө мүнгэ зөөреэр хангадаг, гаргашаяа бүрин тэхэрюулдэг болгохын тула нэтэрүү шанга ажал ябуулха ёһотойбди.

Эдэ гоя ёһонууд мүнөө Волжско автомобильна заводто болон Сумска эрдэм-үйлэдбэриин нэгэдэлдэ үргэлжэ дээрээ туршагдажа байгаа юм. Эндэ һайн үрэ дүнгүүд түйлагдаа. Тиин энэ замаар эршэмтэйгээр дабшаха ёһотойбди.

Экономическа нормативуудые хүгжөөхэ гээшэ ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ онсо удха шанартай юм. Иимэ нормативууд бүхы түсэбтэ табан жэлдэ тогтоогдожо, ашаг үрэтэй ажалынь материальнашье, моральнашье талаар заатагүй урмашуулагдаха гэһэн этигэл ажалша коллективүүдтэ олгодог байха ёһотой. Харин тиихэдэ муу үрэ дүнгүүд мүн лэ бүхы коллективтэ мэдэрэгдэдэг байха зэргэтэй. Энэ хэрэгтэ эгээл аюултайнь юуб гэхэдэ, нормативуудай тогтууритай байха ёһые эбдэхэ ябадал болоно. Харин бодото байдалда иимэ юумэнүүдэй болодог байһанда шаналмаар. Тэрэ хадаа ажахын тоосооной эгээл үндэһыень һуларуулдаг байна. Тиимэһээ тэрээнтэй эрид шангаар тэмсэхэ хэрэгтэй.

Экономическа нормативууд хадаа түсэбтэ хүтэлбэрилгын саашадаа ехээр хэрэглэгдэмээр зэбсэг мүн гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тэрэ хадаа экономикые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ нэгэ тээһээ хүтэлбэрилдэг ёһые эд бараан болон мүнгэнэй харилсаа ба үнэ сэнгэй хуули хэрэглэхэ ябадалтай һайнаар тааралдуулдаг байна. Түбэй экономическа органууд, министерствэнүүд болон предприятинууд энэ зэбсэгые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэжэ һураха ёһотой. Олдоһон дүй дүршэлдэ түшэглэн, нормативуудые хэрэглэлгэ улам үргэдхэхэ, гүрэнэй предприятинууд болон бюджедэй хоорондохи холбоое нормативна үндэһэ һуурида оруулха хэрэгтэй.

Предприятинуудай эрхыень үргэдхэхэ гэжэ ажахы эрхилэлгын шэнэ арга оньһондо хараалагдаһан зүйл ямар ушарта эгээл һайн үрэ дүнтэй байхаб гэхэдэ, тэрэнэй гол ёһонууд үйлэдбэриин бүхы шатануудта, бригадаһаа эхилээд хүдэлмэриин газар бүхэн хүрэтэр нэбтэрүүлэгдэхэ ёһотой. Энээниие түйлахын тулада нэгэдэлнүүд болон предприятинуудай ажахын тоосоое, ажалые подрядна гуримаар эмхидхэхэ ба түлөөһыень үгэхэ хэрэгтэй нягтаар холбохо шухала. Тиигэжэ олониитын зохёохы ябуулга болон үүсхэлдэ бүри үргэн зам нээгдэхэ, үйлэдбэридэ хамтаараа үйлэдэхэ ёһон улам гүнзэгырхэ, хүнүүдэй ниитэ хэрэгтэ хабаатайбди гэһэн мэдэрэлынь улам батажаха байна. Энэл ушарта хүдэлмэрилэгшэ «өөрынгөө заводто имагтал эзэнби гэжэ бэшэ, харин ороной түлөөлэгшэ байһанаа мэдэрхэ, бэе дээрээ харюусалгаяа мэдэрхэ» гэһэн В. И. Ленинэй заабари бодото дээрээ бэелүүлэгдэхэ байна

Хүтэлбэрилгэдэ демократическа шэнжэнүүдые улам дэлгэрүүлхэ, предприятинуудай хэрэгүүдтэ ажалшадай сэхэ хабаадалгые үргэдхэхэ, ажалша коллективүүд тухай СССР-эй Хуулиие бүри гүйсэд дүүрэнээр, үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ тухай асуудал политическэ элидхэл соо тон шанга эрилтын үндэһөөр шэнээр табигдаа. Ажахын болон социальна түсэбүүдые зохёон табиха, дүүргэхэ хэрэгтэ, предприятинуудай ажабайдалда хабаатай бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ажалша коллективүүдэй эдэбхитэй, зохёохы хабаадалгагүйгөөр ажахы эрхилэлгэ ашаг үрэтэй байха гэжэ бодохонь бэрхэтэй. Тиимэһээ хүтэлбэрилгэдэ ажалшадай коллективээрээ хабаа-

дадаг мүнөө б
гадна, шэнэ т
бэдэрэн олохо
ша коллективү
үрэ нүлөө ехэ
маягуудай. н
моор гэжэ эли
даһан байна. П
союзна, комс
ниитын бусад
хүтэлбэрилгэдэ
ска шэнжэнүүд
нөөр нэбтэрү
өөрынгөө үнэт
лэхэ ушартай.

Ажахы эрх
үрые дээшэлүү
хидхэлэй бай
үүргэтэй бай
байһан ябада
гые нарижуула
хүдэлмэриин
байһан юм. һ
тэ үйлдэбэрин
дые байгуулха
үндэһэгүйгөөр
жа, олон һалб
хадаа үйлдэбэр
шиидхэхы түхэ
гүй байха юм
шэнэ ами ор
һалбаринууд хо
нэгэдэлнүүдые
маар зоримго
шухала. Эдэ м
бан зургаануу
һаад тойбонууд
жа, тусхай мэр
хамжаагаар а
ажаллаха хэрэг

Мүн мини
үүргэ, зорилго
лье шэнээр ши
Тэдэнэй хүдэлм
эмхидхэлэй
ажахы эрхилхэ
хидээ захиргаа
тоогдодог бай
бэрилгын эконо
аргануудые хү
приятинууд бо
дэй эрхэнүүдые
һэн баримта
министерствэнү
дэлмэриеэ гор
билгаха, ажал
туһада урдынга
нүүдые үйлдэб
тивүүдтэ дам
үдэр бүри жэ
нуудаар хэрэг
лалгаһаа сүлөө
тинуудта ехээр
хо ёһотой.

Мүнөөнэй
министерствэнү
ябуулгын гол
дуулха зүйлын
дэ, һалбарида
кын дэбжэлтын
гонуудые, хүг
замуудые тодо
номическа хүд
тэ хэмжээе дээ
эсэсэй эсэстэ,
тай продукция
хэрэглэмжые
нээр хангаха
ябадал болоно.
нуудые бэелүү
һалбаринуудые
эмхидхэлэй
шиидэнгээр нар
жаруулха, мин
гэдэл гэһэн хо
римда ехэнхид
рэгтэй. Машин
комплексын
нүүдтэ иимэ
хэрэг дүүргэдэ
сад бүхы һалба
хүдэлмэрие тү
ла.

Министерствэ
бэлэн бэшэ зо
бигдана. Тиин
шэнээр эрхилэ
хэр һайнаар
жо, үе сагай
ёһоор сэдьхэл
лаар зохихо
түргэнөөр хэжэ
һанһаань энэ х
ехээр дулдыда
эрхилэлгын арга
шэлүүлхэ хэрэг
экономическа
рюусалга онсо
тал тэдэнэр па
кын гол шухала
дые бэелүүлнэ

Гэбэшье олон
нэй бодото аж
дэ элдэб дамба
бари, методико
асуудалнуудай
гайруулагдажа,
ябадал зонхил
ажал хэрэгэй
байна. Энэнь
хүн зоной дура
роо гутаадаг. И
хэтэдээ эсэс та
шиидхэбэринүүд
бодомжыень ш
талха хэрэгтэй.

Мүнөө ажахы
шэнэдхэн хубил
татайгаар бэе
СССР-эй Госпла
ехээр дулдыда
хадаа өөрынгөө
гые шэнэ эрил
руулан хубилга
зорилгонуудые
комплексноор
дал шангадхаха
тэнсүү тааруул
ехэтэйгээр урга
түлөө бүрин
салга даадаг б
Энэ эрилтын
СССР-эй Госпла
ламжые хубилга
ажал ябуулгань
хын холын хар
нуудта, түбхын
экономикын, һа
рондын болон
тэнсүүриие олго
хандуулагдаха

СССР-эй Госсн
нэ харюусалгата
табигдана. Тэрэ
хы шэнэ ёһоор
тэнүүдтэй таар
дэлмэриеэ шэнэ
ха, хангалга бо
наймаанай, тэрэ
наймаанай ашаг
маягуудые хүгж

(Үргэлжэ
5-дахи нюу

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

НҮХЭР Н. И. РЫЖКОВОЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

нүүдэй научна хэрэгсэлгүе дэшэлүүлхэ эрдэмтэ-экономистнүүдтэ шэнэ үндэр эрилтэнүүдые табина. Тэдэнэр оронойнгоо үнэн ехэ үнэтэй. Тодо һонор теоретическэ шэнжэлгэнүүдые болон тодорхой бодото зүбшөөлгэнүүдые тэдэнһээ хүлеэнэбди.

[illegible] харин үдэр бүри, үсэд нэтэрүүгээр оролдохо шухала.

Албан хойрог ябадал хадаа энэ замда ушаржа болохо эгээл ехэ аюул болоно. Ажал хүдэлмэри ябуулһан хэбэр үзүүлжэ, гоё гоо үгэнүүдэй бэеэ далдалан, тиимэ ябадалта хүнүүд ажахы эрхилэлгые нарижуулан һайжаруулха хэрэгые удааруулха, бэеэ даанхай ябуулга болон үүсхэл дараха, шэнэ зүйлнүүдэй замда халха бодхоохадоо болохо юм.

Манай кадрнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ гэшэ хойшолуулашагүй шиидхэгдэхэ ёһотой асуудал болоно. Энэ хадаа хүтэлбэрилгын гуримые болон ажахые эрхилэлгын онол аргануудые шэнэлэн хубилгаха хэрэгэй амжалта тодорхойлно бшуу. Тиихэдэ бүхы мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй бэлэдхэлэй зайлашагүй шухала зүйлынь хадаа экономическа эрдэм мэдэсэ болоно.

Хүдэлмэрилэгшэд болон инженернэ кадрнуудай экономическа һуралсалай тон тодо һайн гурим зохёон байгуулха хэрэгтэй. Тиин хүн бүхэн техническэ шиидхэбэринүүдые экономическа талаһаань сэгнэхэ хэрэгтэ түгэс мэдэсэтэйгээр хандадаг болохо зэргэтэй. Энэ эрилтын ёһоор һуралсалай бүхы түхэлнүүдые, тэрэ тоодо экономическа дээдэ һургуули болон факультедүүдэй удха ба шэнжэ шанарые бодомжотойгоор хаража үзэхэ хэрэгтэй. Гол экономистнууд — эрдэмтэд болон практигууд энэ хэрэгтэ хабаадуулагдаха зэргэтэй. Эсэстэ, мэргэжэлтэдэй экономическа бэлэдхэлые шэнэлхэ, һайнаар бодомжологдоһон гурим бии болгогдохо ёһотой. Энэ бүхы шатын хүтэлбэриин хүдэлмэрилэгшэдые хабаадуулха зэргэтэй.

Мүнөөнэй экономико үйлэдбэриин командирнуудта илангаа үндэр эрилтэнүүдые табина. Манай хүтэлбэрилэгшэдтэ мүнөөнэй түхэлэй экономическа ухаан бодомжо бүрилдүүлхэ шухала. Тэдэнэр үндэр мэргэжэлтэй, социалис һүбэлгэн ябуулагша байха, холынгоо зам хараха шададаг, коллектив дотороо хүмүүжүүлэгшэ ба эмхидхэлшэд байха ёһотой. [illegible] политическэ удха шанартай байна. Эгээл тиимэһээ тэдэниие бэелүүлхэ хэрэг партийна организацинуудай һуларшагүй хиналта болон хүтэлбэри доро байха зэргэтэй. Социальна болон экономическа үйлэ хэрэгүүдые гүнзэгыгөөр, тодорхойгоор шэнжэлэлгэ, партиин экономическа политикые үсэд нэтэрүүгээр бэелүүлгэ, ажахын кадрнуудые зүбөөр хубаарилан табилга болон хүмүүжүүлгэ, шэнэ, түрүү бүхы юумые дэмжэхээр бэлэн байха гэһэн эгээл иимэ шэглэлээр экономикодо партийна хүтэлбэри бэелүүлхэ хэрэг түбхын түрүүндэ шэглүүлэгдэхэ ёһотой.

5. Гадаадын экономическа харилсаанай холбоонууд

Нүхэдүүд! Оронойнгоо социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ талаар партиин хараа шугам гадаадын экономическа ажал ябуулгада шанга эрилтэнүүдые табина. Мүнөө үе сагта экономическа ба эрдэм-техникын талаар харилсаануудай эдэбхи ехэтэй хүгжэлтэ, ажалай уласхоорондын хубаарилай айхабтар шухала байһанһаа уламжалнабди. Бидэнэр иигэжэ баримталхадаа гүрэнүүд хоорондын амгалан тайбан, хүршэ ёһоной харилсаануудые һайшаан дэмжэлгын ба бэхижүүлгын, арадай ажахын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ бэе бэедээ туһалалсаха айхабтар шухала хэрэгсэл гэжэ харанабди.

2000 он болотор ядерна зэбсэгүүдые шата дамжуулан усадхаха, совет программа ба эб найрамдалта бусад дурадхалнуудые бодото дээрэнь бэелүүлһэнэй аша туһаар уласхоорондын экономическа харилсаа холбоондо, бүхы оронуудай аша туһада тэрэниие үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхэ үндэһэн шэнэ эрхэ байдал байгуулагдаха болоно. Тэдээн тухай КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл дотор хэлэгдэнхэй. Буу зэбсэгүүдые хүряан абалга хадаа хүн түрэлтэниие үгы хэхэ аюулһаа зайсуулха, материальна болон сэдьхэл бодолой асари ехэ нөөсэ арга боломжонуудые экономическа хүгжэлтын үг зорилгонуудта хэрэглэхэ арга олгохо һэн. Уласхоорондын байдалые һайжаруулхын, социальна байгуулалтаһаань дулдыдангүйгөөр бүхы гүрэнүүдтэй адли тэгшэ харилсаа холбоо тогтоохын, бэхижүүлхын тулада эб найрамдалай политикада үнэн сэхэ Советскэ Союз хүсэлэл оролдолгоёо гамнанагүй.

Эдэ бүгэдэтэй зохилдуулан, гол шэглэлнүүдэй проект гадаадын экономическа харилсаа холбоо горитойгоор үргэдхэхэ гэжэ хараална. Холын хараатай зорилгонуудые, социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, эрдэм техникын дэбжэлтэ түйлэхэ хэрэгтэ дурсагдагша харилсаа холбоонуудые элсүүлэн хэрэглэхэ шухала.

Тиигэхэ зуураа, социалис аха дүү оронуудтай харилсаа холбоон тодорхойлхы үүргэ дүүргэдэг байһан ба байхашье гээшэ. СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай экономическа зүблөөнэй шиидхэбэринүүдэй үндэһэ һуури дээрэ социалис нэгэдэлые хүгжөөлгэдэ ойрын жэлнүүдтэ ехэхэн алхам хэгдэхэ, үргэн далайсатай хамжалгын ба үйлэдбэриие тусхай шэглэлтэйгээр мэргэжүүлгын үндэһэ һуури дээрэ тэрэниие улам гүнзэгырүүлхэ ябадал түйлагдаха байна. Аха дүү оронуудай хоорондохи экономическа харилсаа холбоонуудые саашадань бүхы талаарнь үргэдхэхын, ашаг үрэ дээшэлүүлгээр бидэнэр барандамнай хабаатай хамтын зорилгонуудые шиидхэлгэ түргэдхэхын тулада тиимэ зам шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ, технико-экономическа талаар империалис харата ябуулгануудһаа хохидолгүй байлгые бэхижүүлнэ.

СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай эрдэм-техникын дэбжэлтэ түйлаха 2000 он хүрэтэрхи комплексно программые залан сэхээр бэелүүлгэ хадаа эдэ бүхы хүдэлмэриин гол шухалань байха зэргэтэй. Эрдэм-техникын, эгээл шэнэ түйлалтануудые хамтааран үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэ, арадай ажахын бүхы һалбаринуудта үргэн хамжалга хүгжөөлгэ, нэн түрүүн мүнөө үеын машина болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргалга уласхоорондын нэгэдэлэй ажал ябуулгые бэелүүлхэ хэрэг болоно. Иимэ хараа бодолтойгоор манай түсэблэлгын ба ажахын түбэй органууд, министерство болон албан зургаанууд ооһэдынгоо гадаадын экономическа хүдэлмэриие эмхидхэхэ ёһотой. Зүгөөр социалис оронуудай коллективнэ эмхи — экономическа талаар харилсан туһалалсалгын соведэй хүдэлмэриие һайжаруулгаһаа ехэ юумэн дулдыдаха байна.

Энэ табан жэлэй туршада бага бэшэ юумэнэй хэгдэхэ байһаниие СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай арадай ажахын 1986—1990 онуудай түсэбүүдые һаяхан зүбшэн тааралдуулга харуулаа. Нэгэдэлэй хүдэлмэриие улам саашадань гүнзэгырүүлгэ тэрээндэ зохёохы ёһоор, зоримгойгоор хандаха эрилтэ табина. Экстенсивнэ хүгжэлтын үедэ тогтонижоһон хуушанай онол арганууд харилсаа холбооной дабшаса ехэтэй ургалта хангаха хабагүй. Ушар имэһээ шэнэ арга замуудые бэдэрхэ, предприяти болон һалбаринуудай бэе бэетэеэ сэхэ харилсаатай байха ябадалые эрид шиидхэхэ, ажахынуудай сэхэ харилсаа холбоо хүгжөөхэ, хамтын нэгэдэл, конструкторска бюро болон лабораторинуудые байгуулха хэрэгтэй. Энэ хэрэгэй эхи заха татагданхай, эрдэм-үйлэдбэриин хамтын хэдэ хэдэн нэгэдэлнүүд эмхидхэгдээ. Эдэ бүгэдэ нэгэдэлэй шэнэ түхэл маягай түрүүшын алхамууд болоно. Гэбэшье ерээдүйнь ехэ.

Гол шэглэлнүүд дотор социалис бусад гүрэнүүдтэй экономическа холбоо саашадань үргэдхэхэ гэжэ хараалагдана. Хитадай Арадай Республикатай худалдаа наймаан горитойгоор үргэдхэгдэхэ байна.

Советскэ Союз саашадаа Ази, Африка ба Латиин Америкын оронуудтай харилсаа холбоогоо бүри үргэдхэхэ. Эдэ гүрэнүүдтэ бидэнэй олон талын туһаламжа тэдэнэй гүрэн түрэеэ бэхижүүлгэдэ, национальна экономикоёо хүгжөөлгэдэ, колониальна үлэгдэлнүүдые усадхалгада, экономическа ба социальна хүгжэлтын замаар урагшаа дабшалгадань туһална. Тэдэнэй олонтойнь, жэшээнь, Индитэй, хэдэ хэдэн бусад гүрэнүүдтэй СССР-эй тогтууритай харилсаа холбоотой болоһоор удаан саг үнгэрөө. Эдэ харилсаануудһаа бэе бэедээ аша туһа абалгань улам дээшэлнэ. Үнэн зүб, бодото демократическа үндэһэ һуури дээрэ уласхоорондын экономическа харилсаануудые шэнэлэн хубилалгын шухала арга нүхэсэл болоһон хүгжэжэ байһан гүрэнүүдтэ дэмжэлгэ үзүүлхэ гэһэн хараа шугамаа бидэнэр саашадаашье үргэлжэлүүлхэбди, социалис хараа шэглэлтэй оронуудта онсо анхарал хандуулхабди.

Амгалан тайбанаар зэргэ оршон ажаһууха политикада үнэн сэхэ Советскэ Союз хүгжэлтэ ехэтэй капиталис гүрэнүүдтэй, харилсаа холбоотой байхын түлөө оролдоно. Эндэ бага бэшэ арга боломжонуудай бии байһые бидэнэр харанабди. Энэ хадаа бүхы түрэлэй харилсаа холбоондо—худалдаа наймаанда, эрдэм техникын дэбжэлтэдэ, финансова урьһаламжада ба бусад харилсаануудта хабаатай. Гэбэшье харилсаа холбоон — хоер талын хэрэг гэжэ мэдээжэ. Эндэ хоёр талын аша туһын хэрэгүүд нягта нарин бүридхэлдэ абтаха зэргэтэй. Элдэб хизаарлалтанууд, хэлсээһээ арсалта, хорюул байха ёһогүй, имэл юумэнүүдтэ США эмхидхэгшэ байдаг гээшэ. Дэлхэйн мүнөө үе сагай эрхэ байдалда экономическа харилсаануудые имагтал адли тэгшэ эрхын, бэе бэедээ этигэл найдабаритай байлгын, бэе бэетэеэ баталагдаһан хэлсээнүүдые нягта наринаар сахилгын үндэһэ һуури дээрэ байгуулжа болоно. Худалдаа наймаанай-экономическа харилсаа холбоое политическэ таагүй хараа бодолтойгоор дурсагдагша эрилтэнүүдтэ эсэргүү ябуулга хэгдээ гээшэ һаа, дэлхэйн хүгжэлтые зогсоохо һэдэлгэтэй адлирхуу болоно. Тиимэ һэдэлгэнүүдэй урагшагүй байһаниие түүхэ гэршэлэн харуулһан байха.

Гадаадын худалдаа наймаан манай экономикын хүгжэлтэдэ хубитаяа горитой ехээр, улам дээшэлжэл байһанаар оруулна. Мүнөө гадаадын экономическа харилсаа холбоондо хабаададаггүй нэгэшье һалбари байхаяа болинхой. Гэбэшье хуушанай ёһо заншалай арга замуудаар урагшаа дабшахын аргагүй. Нэн түрүүн экспортын гол түлэб түүхэй эдүүдээр бэелүүлэгдэдэг хараа шэглэлнүүдые хубилгаха, тэндэ болбосоруулгын һалбаринуудай хубиие ехэ болгохо хэрэгтэй. Энэ хадаа үе сагай эрилтэ, гэбэшье энэ хүдэлмэриие арбан хоёрдохи табан жэлдэ бэелүүлжэ орохо байһамнай ойлгосотой. Министерствэнүүд, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудые оронойнгоо экспортнэ арга боломжонуудые ехэдхэлгэ тээшэ харуулха, машина болон түхеэрэлгэнүүдэй, бусад хэрэгсэлнүүдэй шанарые эрид дээшэлүүлжэ, гадаадын дэлгүүртэ гүйсэтэй болгохо шухала. Тэрэшэлэн валютна гаргашалгада айхабтар нягта нарин гурим тогтоохо хэрэгтэй. Импортнэ политика эрдэм-техникын дэбжэлтэ түргэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ зэргэтэй.

Эдэ бүхы эрилтэнүүдэй үндэһөөр гадаадын экономическа албан зургаанууд хүдэлмэрөө эрид хубилгаха ёһотой болоно. Гадаадын худалдаа наймаанай министерствын ба ГКЭС-эй хүдэлмэридэ ехэхэн дутагдал ба алдуу эндүүнүүд бии байһаар, тэдэниинь усадхалга мүнөө болотор унжагайрһаар. Эдэ зургаанууд министерствэнүүд болон предприятинуудай нягта холбоо барисаатай байжа, аша туһынгаа хэрэгүүдые мүнөө үеын дэлгүүрэй эрилтэнүүдтэй холбохо онол аргануудые бэдэрхэ, хоёр талын хэрэгүүдые миил хараад байха бэшэ, харин арадай ажахын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадагша байха хэрэгтэй.

V. АРБАН ХОЁРДОХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ҮЕДЭХИ СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЭ БА АРАДАЙ ҺУУДАЛ БАЙДАЛЫЕ ҺАЙЖАРУУЛГА

Нүхэд делегадууд! Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлдэ хараалагдаһан экономикын болон тэрэнэй ашаг үрын ургалта хадаа совет хүнүүдэй ажабайдалай хэм хэмжээ шанараарнь шэнэ шатада гаргаха, тэдэнэй ажалай болон ажабайдалай эрхэ байдалые хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулга хангаха гэһэн КПСС-эй программна заабаринуудые бэелүүлгэдэ урагшаа горитой ехээр дабшаха бата бэхи үндэһэ һуури байгуулха юм. Энэ зорилгоёо шиидхэлгые парти хүниие дүрбэн тэгшээр хүгжөөлгэтэй, ажалшадай зохёохы үүсхэлые эдэбхижүүлгэтэй таһаршагүйгөөр холбодог юм. Энэмнай СССР-тэ ниитын дэбжэлтэ хүгжэлтые хурдадхажа байгаа эрхэ байдалдахи социальна эрид шанга политикын гол удхань мүн. Тэрэнэй зайлашагүй эрилтэ гэхэдэ, социальна үнэн зүб байдалай гол ёһые, ажабайдалай аша туһануудые социалис гуримаар хубаарилгын гол ёһые эгээл гүйсэд дүүрэнээр бэелүүлгэ мүн болоно.

Тэрээнтэй зохилдуулан, совет хүнүүдэй ажабайдалай болон ажал ябуулгын эрхэ байдалые шанараарнь һайжаруулгада, ниитын хэрэгтэ хүн бүхэнэй оруулдаг ажалай хубитые дээшэлүүлгэдэ эгээл ехээр туһа хүргэдэг асуудалнуудые шиидхэлгэдэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ онсо анхарал хандуулагдана.

Социальнашье, экономическашье хүгжэлтын аша туһанууд нэн түрүүн ажалай эрхэ байдалда, шэнжэ шанар болон удхада горитой ехэ шэнэлэн хубилалга түйлаха эрилтэ табина бшуу. Обществын гэшүүдэй элдэб янзын эрилтэ хэрэгдэмжэнүүдэй дундаһаа удха түгэлдэр, зохёохы ажал хэхэ эрилтэ улам бүри ехээр түрүүшын ээлжээндэ табигдана гээшэ. Шэнэ табан жэлэй туршада гарай, мэргэжэл багатай ажал хэрэглэлгые хорооходо гэһэн шиидхэгдэхээр болоһон асуудалые бэелүүлгэдэ эрид хубилалта хэхэ хэрэгтэй болоно. Тэрэниие хороолгын хэмжээн болон эршые адагынь 2—3 дахин ехэ болгохоор хараалагдана.

Үйлэдбэриин түхеэрэлгэнүүдые түргэнөөр шэнэдхэлгэ, оньһожоруулга, үйлэдбэриие автомат болон электроникын аргаар эрхилэлгэ, техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлхэ бүхы хүдэлмэри хадаа ажалай эрхэ байдалые һайжаруулгада, удха шанарынь баяжуулгада шэглүүлэгдэнхэй байха ёһотой. Хүдэлмэриин газарнуудай саг үргэлжэ аттестаци хэлгэ, ажалые эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэлгэ энээндэ туһа хүргэхэ үүргэтэй.

Мүн тус асуудалай нүгөө талыеньшье хараада абаха хэрэгтэй. Совет хүдэлмэришэнэй эрдэмэй болон мэргэжэлэй үндэр хэм хэмжээниинь тэдэндэ зохихо үйлэдбэриин эрхэ байдал байгуулха эрилтэ зайлашагүйгөөр табина. Мүнөөнэй хүдэлмэришэниие гээгдэнги, хуушарһан технико болон технологёор хүдэлүүлжэ шадахагүймнай эли. Харин энээниие, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ойлгохо уялгатай.

Ажалай түлбэриин гуримай аша нүлөөе дээшэлүүлхэ гээшэ социально-экономическа айхабтар ехэ удха шанартай зорилго мүн. Һүүлэй үедэ улам үргэнөөр дэлгэрһэн, ажалай түлбэри адлирхуугаар хубаарилха ябадалнууд, ажалай нормо табиха, салин хүлһэнэй хэрэг эрхилхэ талаар үзэгдэдэг ехэ дутуу дунданууд тэрэнэй урмашуулхы үүргые буруудхаана, ажалай бүтээсын ургалтада һаад ушаруулна. Иимэ байдалтай саашадаа эбсэжэ болохогүй. Ажалшан бүхэнэй салин хүлһэнэй хэмжээн тэрэнэй ажалай үрэ дүнгүүдтэй нарин нягтаар зохилдуулан тогтоогдохо ёһотой. Ажалай түлбэриин ургалтын тэрэнэй бүтээсын дээшэлэлгэтэй тон наринаар тааралданги байлга ха-[illegible]

даа мүнөөнэй эрхэ байдалда ажахы эрхилэлгын шухалын шухала эрилтэ болоно. Тиимэһээ бидэ тэрэниие хэлбэришэгүйгөөр сахиха гэжэ үсэд нэтэрүүгээр оролдодог байхабди.

Имэл хараа эрилтэнүүдһээ үндэһэлэн Гол шэглэлнүүд дотор хараалагдаһан эгээл ехэ хэмжээ ябуулгые — тарифна ставканууд болон тушаалай салин хүлһые дээшэлүүлгэ бэелүүлхэ шэглэлнүүд болон гурим ёһо тодорхойлогдонхой. Материальна үйлэдбэриин һалбаринуудта шэнэ тарифууд болон салин хүлһэндэ орохо ябадалые богони болзор соо — бодото дээрээ нэгэ табан жэлэй туршада бэелүүлхэ хэрэгтэй гээд мэдэрэгдээ. Тэдэниие дунда зэргээр 25—30 процентээр ехэ болгохоор хараалагдана. Эгээл шухалань гэхэдэ, энэ хэмжээ ябуулгые бэелүүлгэ юугээр хэгдэхэб гэһэн асуудалда залан сэхээр, шэнээр, эдэбхитэйгээр хандаха арга зохёогдонхой. Энээндэ зорюулагдаха мүнгэ зоори мүнөө гол түлэб ажалша коллективүүд үйлэдбэриин ургалта түйлаһанай, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлһэнэй, дотоодын нөөсэнүүдые элсүүлһэнэй, ажалай эмхидхэл ба нормо табилгые һайжаруулһанай ашаар өөһэдөө олохо ёһотой.

Предприятиин хүдэлмэриие һайжаруулһанһаа, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнһээ шэнэ ставканууд болон салин хүлһые тогтоолгын сэхэ дулдыдадаг байха ёһо имэ хандалга баадхана бшуу. Энэмнай ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалдахи промышленностиин болон бусад һалбаринуудай олон предприятинуудай хүдэлмэриин дүй дүршэлдэ түшэглэнэ гээшэ. Энэ арга Белоруссиин түмэр зам дээрэ туршалгын шалгалта гараһан байха юм. Тэндэ дотоодын арга боломжонуудай [illegible]

ашаар тарифууд болон салин хүлһэн дээшэлүүлэгдэһэн байна бшуу. Тэдэ экономическа болон эмхидхэлэй бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэриин, техникые һайнаар ашаглаһанай ашаар олдоо юм.

Үйлэдбэридэ хабаагүй һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлбэриие дээшэлүүлгэдэ нилээд ехэ мүнгэ зоори һомологдоно. Һургуулиин реформоор хараалагдаһанай ёһоор, ерэхэ жэлдэ арадай гэгээрэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлбэриие шэнэ гуримда оруулха ябуулганууд түгэсхэгдэхэ. Врачнуудай, бусад медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн шата шатаарнь дээшэлүүлэгдэхэ. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ тэрэшэлэн соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай, дээдэ һургуулиин зарим бүлэгэй хүдэлмэрилэгшэдэй ставканууд болон салин хүлһэн ехэ болгогдохо юм. Эдэ хэмжээнүүд хадаа социально-соёлой һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэ тушаа партиин гаргадаг анхарал оролдолгын тодорхой гэршэ боложо үгэнэ.

Ажалай түлбэри дээшэлүүлхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ табан жэлэй эсэс багта хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин хүлһые 215—220 түхэриг хүрэтэр дээшэлүүлхэ арга олгохо байна.

Колхозуудта ажалай түлбэри бүри ехэ эршэтэйгээр ургаха юм. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хараа түсэбүүдтэй зохилдуулан, тэрэ дунда зэргээр һарын 180 түхэриг хүрэтэр ехэ болохо. Хубиин хамһабариин ажахыһаа ородог олзо оршонуудые хараадаа абахада, колхознигуудай бодото олзо доход юрэнхы дээрээ хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай олзо доходуудтай адлирхуу болохо юм. Ажа-

(Үргэлжэлэлынь 6-дахи нюурта).

ТАСС — АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

[illegible]ГАЛАН БАЙДАЛАЙ, ЗОХЁОН БАЙГУУЛГЫН СЪЕЗД

гэжэ ПНР-эй Сеймэй маршал, Нэгэдэмэл таряашанай партиин гол комитедэй түрүүлэгшэ Р. Малиновский мэдүүлбэ. Орон доторой хүгжэлтын асари ехэ түсэбүүд эб найрамдалта гадаадын эрхэ байдал тогтоохо эрилтэ табина. Ядерна дайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие хамгаалха гээшэ мүнөө үеын шухалын шухала асуудал болоно. Эгээл тиимэһээ КПСС-эй XXVII съезд дээрэ дурадхагдаһан СССР-эй эб найрамдалта шэнэ үүсхэлнүүдые, 2000 он болотор ядерна буу зэбсэгһээ түби дэлхэйе сүлөөлхые Москвагай шиидэнхэй байһан ушарые бүхы түбинүүдэй арадууд сэдьхэлээ ханангяар угтаһан байна. Энэ хадаа зуун жэлэй үүсхэл болоно гэхэдээ хэтэрүүлхэгүй байнабди. Иимэрхүү түүхэтэ арга боломжые алдажа болохогүй.

«Оронойн ээдэй хуралдаан», «Зохёохы хөөрэлдөөн үргэлжэлһөөр», «Бүтэмжэтэй һайн, шүүмжэлхы оршон байдал»; «Бодото байдал ба шэнэ ёһоной бэдэрэлгэ» — гэһэн гаршагууд доро Москвада байдаг корреспондентнүүдэйнгээ съезд тухай репортажнуудые Чехословакиин газетэнүүд толилбо. «Совет хүтэлбэрилэгшын хэһэн элидхэл хүгжэлтын шэнэ шатада марксистско-ленинскэ шэнжэлгээрээ, зохёохы хандасаараа социалис байгуулалтын теори болон практикые баяжуулгада асари ехэ хубитаяа оруулна, — гэжэ «Руде право» газетэ тэмдэглэнэ. — Совет коммунистнуудай хуралдаанай хүдэлмэри шүүмжэлхы шэнжэтэй байһанаараа, үнгэрһэн байдалые бодомжотой зүбөөр сэгнэһэнээрээ, ерээдүйдэ ехэ этигэл найдамтайгаар хандажа байһанаараа шалгарна».

ВСРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь Ф. Хаваши ниислэл хотын «Шашад» гэжэ хүдөө ажахын комбинадай хүдэлмэришэдэй урда үгэ хэлэхэдээ, XXVII съезд тухай һонирхолтойгоор хөөрэбэ. «Съездын шиидхэбэринүүд имагтал ойрын ерээдүйн түсэбүүдтэ хабаатай бэшэ, харин хүдэлмэришэнэй хүдэлөөс гурбан мянгадахи жэлдэ хүтэлхэ байна, — гэжэ тэрэ хэлээ. — Съездын политическэ удха шанар юугээрээ ехэ байнаб гэхэдэ, Советскэ Союзай түйлаһан түүхэтэ амжалтануудай түлөө ёһотой омогорхол хуушарһан юумые шууд сэхээр зайсуулха гэһэн һанал бодолтой тааралдана. Тиигэжэ съезд Советскэ Союзай бүхы хүсые ерээдүйн зорилгонуудта элсүүлэн хабаадуулна бшуу. Саашанхи хүгжэлтын стратегиие зохёодог совет коммунистнуудай хуралдаан иимэ агуу ехэ үг зорилгые бэе дээрээ даажа абана.

Румыниин коммунистнууд XXVII съездын хүдэлмэриие үндэрөөр сэгнэнэ, тэрээндэ ехэ амжалта хүсэнэ гэжэ Румыниин «Скынтейя» газетэ тэмдэглэнэ. Совет коммунистнуудай мүнөөнэй хуралдаан социалис ба коммунис байгуулалтын программануудые бэелүүлхын тула, социализмын ба эб найрамдалай юрэнхы ниитэ хэрэгтэ ехэ удха шанартай. Социально-экономическа хурдан түргэн хүгжэлтын, гээгдэнги байдалые усадхалгын, арадуудай һуудал байдалые һайжаруулгын, тэдэнэй бэеэ дааһан байдалые хангалгын харгы замые социализм, имагтал социализм хүн түрэлтэнэй урда нээдэг байна.

«Ленинэй сургаал һургаалнууд, тэрэнэй оюун ухаан бодол, тэрэнэй революционно абьяас энэ түүхэтэ съездын хүдэлмэриин һүлдэ болоно, — гэжэ Кубын «Гранма» газетэ бэшэнэ. — Мүнөө Кремлиин Съездүүдэй ордон соо большевистскэ оршон байдал тогтонхой». КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл совет обществын хурдан түргэн хүгжэлтые элирхэйлэн харуулхаһаа гадна, ерээдүйдэ ехэ хараа түсэбүүдые табина, ушаржа байһан дутуу дундануудые усадхахые хараална.

США-гай олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд табадахи үдэрөө анхаралаа Москва тээшэ хандуулжа байна. Кремлиин Съездүүдэй ордон сооһоо абтаһан репортажнуудые, фотоматериалнуудые газетэнүүд толилно. Эн-би-си гэдэг телекомпани үдэртөө телевизионно репортажнуудые Москваһаа хоёр дахин сэхэ дамжуулна. Энэнь съездэ американецуудай ехээр һонирхожо байһые элирхэйлэн харуулна.

Элдэб янзын һонирхол байдаг гээшэ. Американ буржуазна хэблэл совет коммунистнуудай хуралдаанай хүдэлмэриие һайшаан магтаха юм гэжэ һанаха болоо һаа, гэнэн хонгор ябадал болохо байһаниинь элитэ. Съездэ КПСС-эй ЦК-гай хэһэн Политическэ элидхэлые буржуазна хэблэл коммунизмда зүрюу харшаар, худал хуурмагаар харуулхые оролдоно. Олохон материалнууд соонь Советскэ Союзай социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын программын удха, шэнжэ хазагайруулагдана, шэнэ түүхэтэ шатын удха шанар балартуулагдана. КПСС-эй эб найрамдалта гадаадын политикын бодото зорилгонуудые хазагайруулжа, американ ушнагшадые төөрюулхэ гэһэн һэдэлгэ гаргагдана.

Гэбэшье үнэн юумэн үнөөрөө ха юм даа. Советскэ Союзда зүрюу харша хардалга гүрдэлгэнүүдэй хэгдэжэ байгаашье һаань, эгээлэй юрын американецууд съездын хүдэлмэрөөр ехэтэ һонирхожо, гол анхаралаа хандуулна. «Бостон глоб» газетэ съездэ зорюулагдажа хэгдэһэн «Политическэ элидхэлые асари ехэ удха шанартай байна» гэжэ тоолоно. Америкын худалдаа наймаанай бүлэгөөрхидэй орган — «Джорнэл оф коммерс энд комершл» газетэ али бүхы юумэ буруушааггшадые зүбшөөнгүй, иигэжэ тэмдэглэнэ: «Михаил Горбачев совет арадай үмэнэ асари ехэ зорилгонуудые табиба, юрэдөөл, тэрэ ажал хэрэгээ бүтэмжэтэй һайн ябуулдаг хүн ха». Американ ажалшадай газетэ — «Дейли уорлд» иигэжэ тэмдэглэнэ: «КПСС-эй XXVII съездын хараалһан түсэбүүд ерээдүйдэ гансал совет арадта бэшэ, харин бүхы дэлхэйн арадуудта үүргэ нүлөө үзүүлхэ байна».

КПСС-эй XXVII съезд хүгжэжэ байгаа оронуудай арадуудта, демократическа олониитэдэ ехэ этигэл найдал олгоно гэжэ бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хүдэлөөе шэнжэлхэ Индиин институдай директор, ИНК(И) гэдэг хүтэлбэрилхы партиһаа Индиин парламентын гэшүүн Рамамурти ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ. Съездэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл соо буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, ядерна дайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие сүлөөлхэ, хүгжэжэ байгаа оронуудые транснациональна корпорацинуудай дарлалта мүлжэлгэһөө сүлөөлхэ гэһэн совет коммунистнуудай хүсэл эрмэлзэл үшөө дахин харуулагдаба.

АНДР. Советскэ Союз Алжирай Арадай Демократическа Республика хоёрой хоорондохи харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. СССР-эй экономическа, техническэ туһаламжын ашаар Алжирта хэдэн арбаад промышленна предприяти, плотинанууд, электростанцинууд, һуралсалай газарнууд баригдажа, аша үрэтэйгөөр хүдэлжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эль-Хаджартахи металлургическа комбинадай шабын түмэр гаргадаг станай жолоодолгын пультын дэргэдэ Челябинскһаа ерэһэн мэргэжэлтэн А. А. Гвоздев алжир хүдэлмэришэн Б. Кадырта дүй дүршэлөө дамжуулжа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

НҮХЭР Н. И. РЫЖКОВОЙ ЭЛИДХЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛ

[Түгэсхэл. Эхининь 2—5-дахи нюурнуудта].

лай техническэ зэбсэгжүүлгын ургалтатай, хүдөөдэ гэр байрын ба соёлой-ажаһуудалай барилгын булюу түргэнөөр хүгжэлтэтэй жэшэжэ харахада, энэмнай хото болон хүдөөгэй хоорондохи горитой илгаануудые усадхаха гэһэн КПСС-эй программна зорилгые шиидхэлгэдэ шухала алхам боложо үгэхэ зэргэтэй.

Ажалай хэмжээгээр хубаарилха гол ёһые бэхижүүлгэтэй нэгэн доро совет хүнүүдэй ажабайдалда онсо үүргэ дүүргэдэг хэрэглэмжын ниитын фонднуудые залан сэхээр хүгжөөлгэ үргэлжэлүүлэгдэхэ юм. Табан жэлэй туршада тэдэ нилээд ехээр ургаха, тиигэжэ 1990 ондо хүн бүхэндэ хүртэсэнь 600-һаа дээшэ түхэриг болохо байна.

Парти өөрынгөө социальна политика дотор ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлгын эрхэ байдалые һайжаруулгада онсо анхарал хододоо табидаг гээшэ. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ үхибүүдтэй гэр бүлэнүүдтэ хүргэгдэдэг гүрэнэй туһаламжые үргэдхэхэ хараа шэглэл бүри ехээр хүгжөөгдэхэ юм. Ажал хэдэг эхэнүүдэй жэл хүрөөгүй үхибүүнэйнгээ хойноһоо харууһалһанай түлөө түлбэритэй амаралта үгэхэ гэһэн гурим хэдэн жэлэй саада тээ абтаа бэлэй. Энэмнай мүнөө социально-демографическа муу бэшэ ашаг үрээ харуулжа эхилэнхэй. Энээниие болон Гол шэглэлнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгын үедэ эрхэтэдэй хэлэһэн хүсэлэнгүүдые хараадаа абажа, энэ амаралтыень үшөө хахад жэлээр һунаахада тааламжатай гэжэ мэдэрэгдээ. Тэрэшэлэн нарайлхын урда тээхи амаралта болон үбшэн үхибүүгээ харууһалха түлбэритэй сагыень ехэ болгохо, гурбан наһа гүйсөөгүй үхибүүдтэ эм дом түлөөһэгүйгөөр үгэхэ гурим тогтоохо гэжэ хараалагдана.

Һургуулида ороодүй үхибүүдэй эмхи зургаануудаар бүхы хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хангаха гэһэн эгээл шухала асуудалнуудые ойрын жэлнүүдтэ шиидхэхэ гээшэ социально-экономическа ехэ удха шанартай хэрэг болоно. Энэ зорилго бодото дээрээ дүүргэгдэмээр. Харин тэрээндэ ёһотой анхарал хандуулдаг газарта тэрэмнай амжалтатайгаар шиидхэгдэдэг байна. Министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, нютагай органууд хүүгэдэй саад болон яслинуудай барилгын асуудалые саг үргэлжын хиналта доро байлгаха ёһотой.

Ехэ мүнгэ зөөри пенсеэр хангалгые һайжаруулгада, дайнай болон ажалай ветеранууд, дайнда унаһан сэрэгшэдэй гэр бүлэнэр тушаа обществын анхаралаа дээшэлүүлгэдэ зорюулагдаха юм. Интернат байшангуудай тоое горитойгоор олошоруулха ба хүдэлмэриинь һайжаруулха гээд хараалагдана. Ажал хэжэ шадахагүй эрхэтэниие хангалгын түрүү онол арганууды хэрэглэлгэ үргэдхэгдэхэ.

Ажалай түлбэри дээшэлүүлхэ ба ниитын фонднуудые хүгжөөхэ талаар хараалагдаһан хэмжээнүүдые арбан хоёрдохи табан жэлдэ бэелүүлгэ хадаа обществын эгээл үргэн хүн зоной ажабайдалай эрхэ байдал ба хэм хэмжээндэ хараа байса хубилалтануудые түхөөхэ байна бшуу. Салин хүлһэ, пенси болон тэдхэмжэнүүдые дээшэлүүлхэ талаар гансал ниитэ гүрэнэй хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар бүхы хүн зоной хахадһаа олонхиин олзо доходууд ургаха жэшээтэй. Энэмнай һүүлэй табан жэлэй үеынхиһөө хоёр шахуугаар ехэ болоно ха юм. Табан жэлэй эсэс багта бүхы бүлэнүүдэй 50 процентынь нэгэ хүндэ хүртэхэ һарын дунда зэргын олзо 125 түхэригһөө дээшэ болоод байха юм. Бодото дээрээ нэгэ хүндэ тоолоходо, һарадаа 50 түхэриг хүрэтэр олзотой нэгэшье гэр бүлэ үлэхэгүй.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ социально-соёлой һалбариин материально-техническэ үндэһэ һуурииe эрид шууд бэхижүүлгэдэ онсо анхарал хандуулагдаха. Һургуулиин реформын даабаринуудтай зохилдуулан, һурагшадай һуурииe ашаглалгада оруулалгые 1,4 дахин ехэ болгохоор, һуралсалай-хүмүүжүүлгын ябуулганудай эрхэ байдалые һайжаруулхаар хараалагдана. Тэрэшэлэн дээдэ болон тусхай дунда һургуулиие хубилган шэнэлхэ хүдэлмэриие бидэ бэелүүлхэ ёһотойбди. Энэ хүдэлмэри хадаа мэргэжэлтэдые бэлдэлгын шанарые али болохоор һайжаруулгада, үйлэдбэритэй дээдэ һургуулинуудай холбоонуудые һайжаруулгада, эрдэм болон техникын хүгжэлтэдэ тэдэниие бүри эдэбхитэйгээр хабаадуулгада шэглүүлэгдэһэн байха ёһотой. Эдэ бүгэдэ хадаа мүн лэ дээдэ һургуулинуудай материальна үндэһэ һуурииe саашадань бэхижүүлхэ эрилтэ табина гээшэ.

Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай ажал ябуулгые горитойгоор һайжаруулхын, тэрэнэй һэргылэмжын шэглэлые шангадхахын, хүн зониие бүгэдэ ниитээрнь диспансернуудта оруулжа, шалгаха ябадалда удаа дараалан оруулхын тула ехэ юумэн хэгдэхэ ушартай. Амбулаториин, поликлиникын эмхи зургаануудые барилга ба медицинын техникэ бүтээн гаргалга 1,5 шахуу дахин ехэ болгогдохо. Оршон тойронхи байгаалиие аршалан хамгаалха талаар хараалагдаһан хэмжээнүүдые бэелүүлгэ хүнүүдэй элүүр энхые бэхижүүлгэдэ шухала удха шанартай байха юм.

Соёлой болон спортын объектнүүдые барилга ехэ хэмжээтэйгээр бэелүүлэгдэхээр хараалагдана. Жэшээнь, хүдөө нютагуудта табан жэлэй туршада соёлой районно 500 гаран байшангууд, 5,5 мянга гаран клубууд баригдахаар хараалагдана. Энээнэй эсэстэ районой түб бүхэн өөрын соёлой байшантай болохо ушартай.

Тиигэжэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ партиин табиһан зорилгые шиидхэлгэдэ — социально-соёлой һалбариие шанараарнь шэнэ хэмжээндэ гаргалгада шухала алхам хэгдэхээр хараалагдана бшуу.

Энэ зорилгые дүүргэлгэ хадаа социально-соёлой эмхи зургаануудые барилгада хоёрдохи ээлжээнэй хэрэг мэтээр хандаха ябадалые үндэһөөрнь хубилгаха эрилтэ табина. Иимэ хандалга ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэдтэ, тэрэ тоодо түсэблэлгын зургаануудта үнинэй тогтонижонхой юм. Социально-соёлой хэдэ хэдэн һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ 1986 ондо хараалагдаһан капитальна һомололгонууд бүхыдөө табан жэлэй дунда зэргын хэмжээнһээ доошо гэжэ мэдэрхэ зэргэтэй. Энээниие табан жэлэй түсэб зохёон табихадаа, заһаха ушартай болоно.

Энэ зорилгоор үгтэһэн мүнгэ зөөриие хаа хаанагүй гүйсэд дүүрэнээр, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ ёһотой байһаниинь эли ха юм. Тэдэниие олохонь бэлэн бэшэ. Тиимэһээ тэдээндэ гамтайгаар хандаха хэрэгтэй бшуу. Белоруссида, Литвада, РСФСР-эй олон областьнуудта энэ хэрэг һайнаар эрхилэгдэжэ, арадай гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые ашаглалгада оруулха түсэбүүд гансашье дүүргэгдэдэг бэшэ, харин үлүүлэн дүүргэгдэдэг байха юм. Тиихэдэнь зарим республика болон городуудта социально-соёлой барилгын түсэбүүд саг үргэлжэ, жэлһээ жэлдэ дүүргэгдэдэггүй байна ха юм. Эндэ тодорхой хоёр жэшээ харуулалтай. Ашхабадта клиническэ больницын хоёрдохи ээлжээн аяар 9 жэлдэ баригдажа байнхай. Тэрээниие аяар 1989 ондо ашаглалгада оруулхаар түсэблэгдэнэ.

Тиихэдэнь нормативна болзорынь 3 жэл хахад байха юм. Красноярска хизаарай больницын эмшэлэлгын корпус эбсэшэгүй удаанаар баригдажа байнхай. Бүхэсоюзна коммунис субботнигто олдоһон мүнгэ зөөриин хабаадалгатайгаар баригдажа байһан энэ объект тухай хөөрэлдөөнэй болоходо, тус ушар илангаяа хороо бусалхаар байна ха юм. Иимэ ушарнууд Грузиин ССР-тэ, Узбегэй ССР-тэ, Хабаровска хизаарта, Пермскэ болон бусад областьнуудта мүн лэ үзэгдэнэ.

Гэр байрын асуудалые шиидхэлгэ хадаа партиин саг үргэлжын анхарал оролдолгын хэрэг мүн болоно. Эндэ бага бэшэ үрэ дүнгүүд туйлагданхай. Мүнөө үедэ городто ажаһуудаг гэр бүлэнүүдэй 80-һаа дээшэ процентнь амяараа, квартирада ажаһууна. Болбосон түхэлэй гэр байраар хангалта хүдөө нютагуудта нилээд ургаа. Тиигэбэ ябабашье гэр байрын асуудалай орёо шанга байһаниинь үшөөл һуларнагүй. Эхилһэн табан жэлэй туршада 565—570 миллион хүрэтэр дүрбэлжэн метр ниитэ талмайтай байрын гэрнүүдые ашаглалгада оруулхаар хараалагдана. Нилээд ехэ нөөсэнүүд хото болон хүдөө нютагуудые болбосон түхэлтэй болголгодо, коммунальна ажахы болон ниитын транспорт хүгжөөлгэдэ зорюулагдаха юм.

Гэр байрын асуудалай орёо хурса байһан ушар бүхы хүсэ шадал болон мүнгэ зөөриез гүйсэд элсүүлхэ эрилтэ табина гээшэ. Олонхи нютагай зургаанууд, министерствэнүүд болон албан зургаанууд тус асуудалда имагтал иимээр хандадаг байха юм. Тиигэбэшье ондоо жэшээнүүд баһал байха. Жэшээнь, Армениин ССР-тэ гэр байра ашаглалгада оруулха түсэбүүд жэл бүри дүүргэгдэнэгүй. Харин эрилтэ хэрэглэмжэнүүд айхабтар ехэ байһан зандаа, зарим городуудай хүн зониинь үһаар муугаар хангагдана. Гэхэтэй хамта республика дотор барилгын эмхинүүдые түсэбөөр хараалагдаагүй барилгануудта хабаадуулха эбсэшэгүй баримтанууд үргэлжэлһэн зандаа. 1985 ондо Армениин Минпромстрой түсэбтэ оруулагдаагүй, тэрэ тоодо тон шухала бэшэ 12 объектын барилга хэжэ байгаа. Иимэ ушарнуудай бусадшье нютагуудта үзэгдэдэг байһаниинь халагламаар. Тэдэниие үндэһөөрнь усадхаха хэрэгтэй.

Хүн зоной юумэ худалдажа абаха талаар улам ургажа байгаа эрилтые эгээл дүүрэнээр хангаха хэрэгтэ партиин социальна политика дотор залан сэхэ удха шанар олгогдодог гээшэ. Мүнөө энэмнай эгээл шухала зорилгонуудай нэгэн болоно гэжэ хэлэхэдэ, үлүү хэлэһэн юумэн байхагүй. Тэрэниие шиидхэлгэтэй ажалай материальна урмашуулганудые бэхижүүлгэ, сүлөө сагаа тааруу зүбөөр хэрэглэлгэ, совет хүнүүдэй сэдьхэл бодол, юумэнэй хоморһоо болохо, гарадаг хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдые зайсуулга сэхэ холбоотой байна ха юм.

Нэн түрүүн хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, илангаяа мяха, һү, овощ болон алим жэмэсүүдээр хангалгые һайжаруулха зорилго табигдана гээшэ. Энээндэл СССР-эй Эдеэ хоолой программа зорюулагданхай ха юм. Тэрээн дотор хараалагдаһан үйлэдбэриин хэмжээнүүдые 1990 ондо бэелүүлгэ хадаа һүүлэй табан жэлнүүдэй үедэ эдеэ хоолой бүридэл ба шанарай талаар туйлагдаһан хэмжээнһээ горитой, нилээд томо алхам хэхэ арга олгохо байна.

Промышленна эд бараа хэрэглэлгэдэшье түрүү хубилалтанууд бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Һүүлэй жэлнүүдтэ хүн зониие эд бараагаар хангалгын хэмжээн хараа байса ургаа, олон зүйлнүүдээр дэлгүүр гүйсэд хангагдадаг болоо. Мүнөө бүри орёо асуудал — шанарай болон ассортиментын асуудал түрүүшын ээлжээндэ табигдадаг болобо. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ болон хангалгын һалбаринуудые хүгжөөлгын комплексно программа дотор эд бараа гаргалгые шэнэлэн хубилгалгын шэглэлнүүд, тодорхойлогдонхой. Энэ асуудал шиидхэлгэдэ худалдаа наймаан эдэбхитэй үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. СССР-эй Худалдаа наймаанай министерство, Центросоюз дутуу, дунданууда нобшо удаанаар усадхана, шанар муутай эд хэрэгсэлнүүдые гаргадаг предприятинуудта залан сэхэ бэшэгээр, эрилтэ багатайгаар хандадаг. Бии байгаа эд бараанай нөөсэнүүдые саг соонь түргэнөөр худалдаха таарамжатай элдэб хэмжээнүүдые абадаггүй, хэрэглэгшэдэй эрилтэнүүдые ёһотоор шэнжэлдэггүй байна. Наймаанай болон хүн зониие хангалгын соёл болбосорол үшөөл эбсэшэгүй муу байһан зандаа. Моодно зүйлнүүдэй ассортиментые үргэдхэхэ ба бүтээн гаргаха асуудалнуудые шиидхэхэ зуураа, үнэгүй аад, һайн эд бараа, нэн түрүүн үхибүүд болон наһажаал зонуудта, үйлэдбэрилэн гаргалгые үндэһэ баримтагүйгөөр хороожо болохогүй байһаниинь ойлгосотой бшуу.

Юумэ худалдажа абаха эрилтэнүүдые хангаха зорилгын архидалга ба алкоголизмтай эбсэшэгүй эрид шанга тэмсэлые партиин ябуулжа байһан эрхэ байдалда онсо удха шанартай болоһые онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Архиин зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ ба худалдалгые эрид хороохо хараа шугам саашадааашье хэлбэришэгүйгөөр баримталагдадаг байха юм. Харин энэмнай хэрэглэмжын бүридэлые һайн тээшэнь хубилгаха ябадалда туһа хүргэхэ, тиигэжэ табан жэлэй болон жэлэй түсэбүүд соо элеэр харуулагдаха ушартай.

Бүхыдөө табан жэлэй туршада эд хэрэгсэлэй розничо эрьесые (архиин зүйлнүүдые худалдалгагүйгөөр) гурбанай нэгэ хуби шахуугаар дээшэлүүлхээр хараалагдана.

Түлбэритэй хангалгын һалбариие хүгжөөлгын асуудалнуудые шэнээр, үргэн дэлисэтэйгээр, эршэ түргэсөөр шиидхэхэ гээд хараалагдана. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада хүн зоной ниитэ гаргашануудта тэдэнэй хубинь орёйдоол 10 процент болодог байгаа. Энэмнай хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ гүйсэд тааранагүй, эрилтын бүридэлые муу тээшэнь хубилгажа, имагтал эд бараа худалдан абаха эрилтые ехэ болгоно бшуу. Богонихон болзор соо бодото дээрээ арадай ажахын шэнэ һалбари — ажаһуудал, амаралта, аяншалга, хүнүүдэй сүлөө сагаа үнгэргэлгэ гэхэ мэтые нэгэдүүлдэг хангалгын мүнөөнэй үндэр хүгжэлтэтэй һалбари байгуулхаар хараалагдана. Энэ шухала хэрэгтэ шиидхэхы эрьелтэ бидэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ туйлаха ёһотойбди. Түлбэритэй хангалгын хэмжээе 1,3—1,4 дахин ехэ болгохоор хараалагдана.

Тусхай мэргэжэлтэй предприяти болон эмхинүүдэй тооe горитойгоор үргэдхэхэ гээшэ хүн зониие хангалга һайжаруулгын гол шэглэл мүн болоно. Тэед энээнэй тулада сагшье, мүнгэ зөөришье хэрэгтэй болоно. Энэ хэрэгые түргэн дабшуулхын тула бүхы һалбаринуудай предприятинуудые, тэдэнэй ажал ябуулгын хэлбэриһөө дулдыдангүй, хүн зондо элдэб туһаламжа хүргэлгэдэ хабаадуулха шиидхэбэри абтанхай. Тиигэбэшье энэ хүдэлмэри үшөөл хаа хаанагүй ёһотоор дэлгэрнэгүй гэжэ тэмдэглэлтэй. Тэрээндэ нютагай органууд болон арадай депутадуудай Советүүд эгээл эдэбхитэйгээр хабаадаха уялгатай.

Нүхэдүүд, арбан хоёрдохи табан жэлдэ совет хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулгын, ажалай, ажаһуудалай ба ажабайдалайнь эрхэ байдалые һайжаруулгын шухалын шухала зорилгонууд иимэл даа. Тэдэниие бэелүүлгын ажабайдалай социалис шэнжэ шанарые улам бүри ехээр бэхижүүлхэ байһаниинь дамжаггүй. Тэрээн дотор материальна баян дэлгэр ажаһуудал ажалшадай оюун бодолой соёл болбосоролые хүгжөөлгэтэй, зохёохы эдэбхиинь али болохо ургалтатай тэһаршагүйгөөр нэгэдэдэг байна бшуу.

Арадай ажабайдалай бүхы талануудые нарижуулан һайжаруулха тушаа анхарал оролдолго гаргахадаа, парти оюун бодолой эхиие, абари зангай буурашагүй баялиг болон нангин шэнжын удха шанарые шэнэ шатада гаргана ха юм. Харин тэдэмнай совет хүниие — коммунизм байгуулагшые бүридүүлэн хүмүүжүүлгэдэ улам ехэ аша нүлөө үзүүлдэг байха юм.

Нүхэд делегадууд!

XXVII съездын хүдэлмэриин үдэр бүхэн ЦК-гай Политическэ элидхэл болон съездын бусад документнүүд дотор табигдаһан зорилгонуудай һүр

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЭХИН АЛХАМУУД

Россин Федерациин ажалшад арбан хоёрдохи табан жэлые ажалай амжалтануудаар угтажа байнхай. Партиин XXVII съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн ажалай вахтада тэдэнэй оруулһан хубита тушаа ТАСС-ай корреспондентнүүд иигэжэ мэдээсэнэ:

МОСКВА. Хүдөө ажахын машина бүтээлгын бүхэсоюзна институтда шэнэ техникын туршалга үнгэргэдэг болзор бага болгогдоо. Энэ тэрэ узел, детальнуудай бата бэхи байһые харуулха стенднүүд түхеэрэгдээ, ямаршье сагай уларилда хүдэлхэ аргатай полигон баригдаа. Эхилэн зохёогдожо байһан хаһадань шэнэ модельнүүдые саашадань хүгжөөн тааруулха аятай арга олгодог байна бшуу. Түргэдхэһэн технологёор хүдөө ажахын ургамал үйлэдбэрилхэ 20 шэнэ техникэ институт үйлэдбэриин предприятинуудта дамжуулан үгөө.

КОНАКОВО (Калининска область). Коми АССР-һээ эхи абаһан «Сияние Севера» гэжэ газай магистральтай энергетигүүдэй Конаково город холбогдобо. Орон соомнай аһан томо дулаанай электростанци болохо Конаковын ГРЭС-ые тиигэжэ алмалтатай түлишөөр хангаха аргатай болоо. Мянгаад тонно мазудай алмалта, түмэр харгыгаар ашаа урагша, хойшонь зөөлгые болюулга, оршон тойронхи агаарай сэбэр бололго гэхэ мэтэ олон һайн талануудые ГРЭС-ые газаар хангалга олгоо.

НЕРЮНГРИ (Яхадай АССР). Нерюнгриин уурхайда сүүдхэ соо абтаһан шулуун нүүрһэн түмэр харгын арбан составта багтадаг. Уурхайн табадахи ээлжээе ашаглалгада үгэһэнэй ашаар үнэтэ түлишэ олзоборилго бүри үргэдхэгдөө. Шэнэ табан жэлэй түрүүшын ондо 13 миллион тонно шулуу нүүрһэ Сибирь ба Алас-Дурна зүгтэхи районуудта ашажа үгэхэ уялга предприятиин шахтернууд абаба.

НОВОСИБИРСК. «Ялас» гэмэ сахилгаан Сибириин үбэлэй тэнгэриие хаха зураба. Городой захада баригдаһан башниһаа арбан дабхар гэрэй тухай утатай зурагар гал үүлые хаха эсхэн, харагдахаяа болишобо. Хоёр миллион вольт напряженитэй электро-дамжуулгын асари мантан лини бэлэдхэжэ зохёохо зорилготойгоор эндэ, ехэ вольттой түхеэрэлгэ дээрэ, Сибириин НИИ-гэй энергетигүүд хүдэлнэ. Сибириин үргэн оронойнай түбтэй холбоһон иимэ зайн галай хүүргэнүүд ерэхэ зуун жэлэй эхиндэ бии болохо юм гэжэ мэргэжэлтэд тоолоно. Долоон миллион вольт хүсэтэй «хаалта» гэгдэдэг мэдэгдээгүй орёо шэнжэлгэ мүнөө ябуулагдаһаар.

ГРОЗНЫЙ. «Молодежный» магазин Чечено-Ингушетиин түб хотодо нээгдээ. Эндэ һүүлэй үеын моодын янза түхэл худалдагдана, мүн хүнэй эрилтэ мэдэжэ абахын тула энэ магазинда зарим предприятинууд өөһэдынгөө продукци асаржа табидаг юм. Автономито республикын түб хотын худалдаа наймаанай һалбари түргөөр хүгжэнэ. Табан жэл соо эндэ хоёр зуу шахуу эд бараанай ба эдеэ хоолой магазинууд нээгдээ. Тэдэнэй ехэнхинь тусхай шэглэлтэй юм. Хэрэгтэй эдээ түргэн абаха хэрэгтэ эндэ нэбтэрүүлэгдэһэн өөһэдыгөө хангадаг гурим ехэ үүргэ дүүргэнэ.

ИНТЭ (Комиин АССР). Абезь поселогто нээгдэһэн арадай зурагай галерей горнягуудай Интэ һууринай ба орошодой «Фион» совхозой һайн дуранай уран зураашадай хүсөөр эмхидхэгдээ юм. Хойто шэрүүн нютагай үйлэдбэриин түрүүшүүлые, автономито республикын малшадые һайн дуранай зураашад хэһэн бүтээлнүүдтээ яһала гаргажа шадаа. Хойто полярна дүхэригэй холын поселогуудай ажалшадта галерейн хүдэлмэрилэгшэд нүүдэл выставкэ эмхидхээд, хүрэжэ ошодог. Коми АССР-эй Уран зураашадай холбооной холо газарай захада һуудаг энэ поселогой ажалшадта бэлэг үгтэһэн зурагууд выставкэдэ табигдадаг.

ВОЛОГДА. Модондо һиилүүр гаргалга дахин шэнээр һэргээгдэхэһээ гадна, һайн олзоборитой арадай ажахын нэгэ һалбари болоо юм. Вологдын хизаар ороноо шэнжэлгын областной музейдэ нээгдэһэн выставкэ энээниие гэршэлнэ.

(ТАСС).

СПОРТ

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЫН 1985 ОНОЙ ДҮНГҮҮД

1985 оной хүнгэн атлетикын хаһа дүүрэбэ. Үнгэрэгшэ жэл Буряад ороной хүнгэн атледүүдтэ юугээрээ онсо шэнжэтэй байгааб?

Манай хүнгэн атледүүд ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, амжалта, илалта туйлажа, «спортын хатанда» дуратайшуулай анхарал ехээр татаһан байна гэжэ хэлэлтэй. СССР-эй, США-гай болон Японой суглуулагдамал командануудай нүхэд ёһоной мүрысөөнэй Токиоһоо телевизорээр харуулагдахадань, бүхы дэлхэйн спортдо дуратайшуул һонирхоо һэмнай. Советүүдэй ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ Буряадай мэдээжэ гурбан атлет ороһон байгаа. Энээниие тобшохоноор дахинаа һануулха шухала гэжэ тоолоноб. Спортын мастер Геннадий Темников табан километрэй зайда урилдахадаа, бронзо медаляар шагнагдаа һэн. Уласхоорондын классай спортын мастер Павел Яковлев 1500 метрэй урилдаанда хоёрдохи һуури эзэлжэ, мүнгэн медальда хүртэһэн юм. Уласхоорондын классай спортын мастер Татьяна Позднякова 3000 метрэй зайда гурбадахи һуурида гараба.

Хүнгэн атлетикээр дэлхэйн Кубогта хүртэхын түлөө ехэ мүрысөөн үнгэрэгшэ намар Австралиин ниислэл — Канберрэ хотодо болоо һэн. Эндэ СССР-эй эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй суглуулагдамал командануудай яһала һайнаар мүрысэжэ, хоёрдохи һууринуудые эзэлһэн байгаа. Т. Позднякова 3000 метрэй зайда урилдахадаа, удаан саг соо түрүүлжэ ябабашье, ГДР-эй командын гэшүүн Брунс гэгшэдэ хүсэгдэжэ, хоёрдохи һуури эзэлээ һэн. Гэбэшье энэнь манай хурдан сүлхэ басаганай ээлжээтэ ехэ амжалта гээшэ.

Командынгаа аша туһые хаража, эндэ Г. Темников 10 мянган метртэ урилдахадаа, долоодохи һуури эзэлээ һэн. Тиигээшье һаа, СССР-эй суглуулагдамал командын хоёрдохи һуури эзэлэлгэдэ хубитаяа оруулба.

Нёдондо жэл спортын мастер Г. Темников хэдэн ехэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, амжалта туйлаһан байна. Хүнгэн атлетикээр Европын Кубогта хүртэхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөнэй август һарада Москвагай Лужникидэхи Түбэй стадион дээрэ үнгэргэгдэхэдэнь, тэрэ СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ түрүүшынхеэ оруулагдажа хабаадахадаа, табан километрэй зайда дүрбэдэхи һуури эзэлжэ, командна тоосоогоор Европын Кубогта хүртөө һэн.

Урда тээхэнэнь Ленинградта үнгэргэгдэһэн ороной чемпионадта 5 мянган метрэй урилдаанда илажа, ороной чемпион болоһон байгаа. Тиигэжэ тэрэ Буряад ороной хүнгэн атледүүдэй дундаһаа гурбадахи хүн боложо, иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэбэ бшуу. Урда тээнь Т. Позднякова, Н. Виноградова иимэ нэрэ хүндэдэ хүртэһэн юм.

Гадна Темников Таллин хотодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ 10 километрэй урилдаанда илалта туйлаба. Эндэ тэрэ 5000 болон 10.000 метртэ республикын хоёр рекорд тогтообо: 13 минута 35,63 секунда ба 28 минута 14,25 секунда.

Павел Яковлев хүнгэн атлетикэдэ дуратайшуулда һайн мэдээжэ юм. Тэрэ найман жэлэй хугасаа соо ороной суглуулагдамал командын бүридэлдэ ороно. Нёдондо жэл П. Яковлев 1500 метрэй зайда мүн лэ шалгаржа, буурашагүй мэргэжэл шадабаритай, хурдан сүлхэ байһанаа харуулаа һэн. СССР-эй чемпионадта энэ зайда хоёрдохи һуури эзэлһэн, Хойто зүгэй оронуудай командануудтай СССР-эй суглуулагдамал командын Осло хотодо үнгэргэгдэһэн нүхэд ёһоной мүрысөөндэ толотомо илалта туйлаһан байгаа. Энээнһээ гадна тэрэ 4х1500 метрэй эстафетэ дамжуулгатай урилдаанда ороной рекордсмен юм. Энэ зайда 3 минута 36,73 секунда саг харуулжа, уласхоорондын классай спортын мастерай нэрэ зэргэеэ баталаа һэн. Брюссельдэ үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ 1 мильдэ урилдахадаа, мүнгэн медаляар шагнагдаһан, социалис оронуудай Хани барисаата арминуудай суглуулагдамал командануудай Польшын Быдгощ хотодо үнгэргэгдэһэн Спартакиадада шалгарба.

Татьяна Позднякова олон хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Тэрэ командна тоосоогоор хүнгэн атлетикын урилдаанда дэлхэйн хоёр дахин чемпионка, Европын чемпионадта мүнгэн медаляар шагнагдаһан, СССР-эй гурба дахин чемпионка юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ Позднякова СССР-эй чемпионадта бронзо медаляар шагнагдаһан, РСФСР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа. Хүнгэн атлетикын уласхоорондын федерациин шиидхэбэриин ёһоор Т. Позднякова 3000 метрэй урилдаанда дэлхэйн эрхим бэрхэ арбанай тоодо оробо. Ушарынь гэхэдэ, Францын Ницце хотодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ тэрэ 8 минута 42,80 секунда саг харуулжа, «Гран-при» шанда хүртөө һэн.

Нёдондо жэл манай республикын залуу спортсменүүд яһала һайн үрэ дүнгүүдые харуулба. Эндэ нэн түрүүн ЛВРЗ-гэй спортклубай инструктор, спортын мастер Ирина Зайцева тухай тогтожо хэлэлтэй. Тэрэ Чехословакиин Оломоуц хотодо үнгэргэгдэһэн түмэр замшадай Европын чемпионадта хабаадахадаа, 400 метрэй, мүн 4х100 метрэй эстафетэ дамжуулгатай урилдаанда илалта туйлаһан байгаа.

Тиихэдэ Комсомольск-на-Амуре хотодо үнгэргэгдэһэн Алас-Дурна зүгэй зоныг наадаанда, «Трудовые резервы» бүлгэмэй Россоведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө Краснодар хотодо үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ, залуушуулай дунда ороной чемпионадта спортын мастер Татьяна Гуринова, спортын мастерта кандидат Татьяна Виноградова, спортын мастернууд Юрий Федоров, Владимир Шевляков, спортын мастерта кандидат Татьяна Панькова гэгшэд шалгарһан байха юм. Т. Гуринова залуушуулай дунда 1500 болон 3000 метртэ шалгаржа, ороной чемпионка болонхой.

Т. Виноградова 16 метр 22 сантиметртэ ядро түлхижэ, республикын шэнэ рекорд тогтоогоо.

ВСТИ-гэй студентнэр Александр Медведев, Эдуард Сластин бүхэроссин хэдэн мүрысөөндэ үндэр үрэ дүнгүүдээрээ баясуулаа һэн. Спортын национальна зүйлнүүдээр Кызыл хотодо үнгэргэгдэһэн зоныг наадаанда Сластин 7 метр 40 сантиметртэ утые харайжа, илалта туйлахаһаа гадна, Буряадай АССР-эй рекорд тогтооһон байха юм. Улаан-Үдын 31-дэхи һургуули дүүргээд, Буряадай багшанарай институтда һуража байһан спортын мастерта кандидат Евгений Сафонов «Трудовые резервы» бүлгэмэй Россин соведэй Казань хотодо болоһон мүрысөөндэ 2 метр 10 сантиметр үндэрые харайжа, республикынгаа үнинэй рекордые шэнэлбэ.

Ороной суглуулагдамал командын гэшүүн, багшанарай институдай студент, уласхоорондын классай спортын мастер Александр Костецкий Мозамбигай ниислэл — Мапуту хотодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ илажа гараа һэн. Спортын мастернууд Наталья Соломинская, Наталья Соболева гэгшэд хэдэн мүрысөөндэ шалгарһан байха юм.

Эдиршүүлэй дундаһаа 6-дахи СПТУ-гай һурагша Владимир Ильенко, 42-дохи һургуулиин һурагша Ира Лазарева, Ехэ-Куналейн дунда һургуулиин һурагша Федор Иванов болон бусад яһала һайн һорилго бэлэдхэлтэй байһанаа харуулна.

Мүнөө жэлдэ республикымнай хүнгэн атледүүдэй урда ехэ зорилгонууд табигдана. Нэн түрүүн РСФСР-эй арадуудай зунай IX Спартакиадын түгэсхэлэй мүрысөөндэ амжалтатайгаар хабаадаха ёһотойбди. Энээнэй тула Буряад ороной суглуулагдамал команда эртээнһээ һорилго бэлэдхэл хэжэ байна.

Тиихэдэ спортын бүлгэмүүдтэ хүнгэн атлетикые эрид хүгжөөлгэдэ онсо анхаралаа хандуулха ёһотойбди. Хэзээ нэгэтэ «Труд», «Спартак» бүлгэмүүдтэ, «Забайкалец» гэжэ спортклубта «спортын хатан» яһала хүндэтэй байһанаа, һүүлэй үедэ эдэ командануудай гэшүүд урдынгаа алдар солые алдажа байнхай. «Урожай» бүлгэм ехэ арга боломжонуудтай, нөөсэнүүдтэй, гэбэшье эндэ хүнгэн атлетикэ хүндэеэ буурaжа байна гү гэжэ һанахаар.

Хүүгэдэй спортын 1-дэхи һургуулиин тренернүүд эдир хүбүүд, басагадые һурган һорихын тула эдэбхитэй ажал ябуулна. Тиигээшье һаа, тэдэнэй зариманай ажал ябуулгын ашаг үрэ үшөөл хангалтагүй байһаар.

Республикын хүнгэн атлетикэдэ бии байһан амжалтануудые, дутуу дунданиуудые согсолходо иимэ. Тиин эдэ дутуу дунданиудые усадхан зайсуулхын тула спортын бүлгэмүүдэй клубуудай хүтэлбэрилэгшэд, тренернүүд болон мэргэжэлтэд гол анхаралаа хандуулха ёһотой.

Б. МИРОМАНОВ,
РСФСР-эй габьяата тренер.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съездын ябаса тухай информационно мэдээсэл. «Съезд хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлһээр» — ТАСС-ай материал. «Хүдэлмэришэн ангиин хубита ехэ» — В. Багониной репортаж. Нютаг нютагай һониной дээжэ.

Хоёрдохи, гурбадахи, дүрбэдэхи, табадахи хуудаһануудта. Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд. «1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» — СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. И. Рыжковой хэһэн элидхэл.

Зургаадахи хуудаһанда. «Уласхоорондын шэнжэлэл». «Шэнэ һонин, үйлэ хэрэгүүд, тоо, баримта» — тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Хабарай түрүүшын һара гараа» — синоптик Ц. Жалсанозагай статья. Соносхолнууд.

САЙН УЛАРИЛ

Мүнөөдэр сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, шииг нойтон орохогүй. Баруун хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгоор һалхилха. Үдэртөө 0—5, хойто районуудта 10 градус хүрэтэр хүйтэрхэ хараатай.

Мартын 5—6-най үдэрнүүдтэ сэлмэжэ, бүрхэжэ байха. Мартын 6-най үдэр зарим нютагуудта саһан орохо. Баруун хойноһоо секундын 5—10, тиихэдэ мартын 6-най үдэр 9—14 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө хойто районуудта 20—25 градус хүйтэн,

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора 2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина. Н-04366. Заказ № 53. Индекс 046